

شورا

عدد ۲۳

دیکابر ۱ = سنه ۱۹۱۴

محرری: رضاء الدین بن فخر الدین

ناشری: «م. ساکر و م. ساکر رامیقلر»

مندرجہ سی

اسماعیل بك غصپر بنسکی
مسلمانوں كے ملی استاد و خادم لندن.

دینی و اجتماعی مسئلہ لر
موسی جارالله.

مجوسی لردہ آچاق دن
صاقلانو اصولی
طوغرو.

خلیج امیر المؤمنین .

انسان نك شاعنی عالی
بولووی حقنہ
ر. ف.

بزم تورکارده جہالت جیل
داول برلہ برابر
صابرجان القورماشی .

کورگن بلگاندن

سیاح ابراہیم طاہری.

دفع توہم

«گلستان» نی ترجمہ حقنہ .

فقہہ معلم ذاکر آوخائف.

تربیہ و تعلیم:

«تل وادیات اوقتو اصولاری»-

معلم عبدالرحمن سعدی . «پرو»-

گرامال اصلاحی حقنہ»-

امام ذاکر علی اکبرف .

مطبوع اثرلر.

اشعار .

مطبوعات خلاصہ سی .

میشارلر طور مشندن بر

لوحة (حکایہ)

محبوب جمال آچورینا .

یک ییکل بر یول تابدیله: آلائی بولای ایتوب شعرلر یازارده
مطبوعات دنیاسنده اورن آلا. عبدالکریم القارماسانی .

تصحیح

«دینی واجتماعی مسئلهلر» اسملی اثرنگ خطا صواب
جدولنده کورستلمی قالغان خطا و صوابلر:

خطا	صواب	بیت	یول
لیس	لیس لی	۳	۱۹
۱۱۶ - ۱۵۰	۱۱۶	۶	۰۶
بن اسماعیل	محمد بن اسماعیل	۳۸	۲۳
ابو زکریا	ابو زکریا	۵۷	۲۲
والی الرسول	والی الرسول	۷۴	۱۰
والی الرسول	والی الرسول	۷۵	۰۱
خور	حور	۱۴۵	۲۵
حکیمن	حکمنی	۱۷۰	۱۳
عن الحق	من الحق	۱۷۰	۱۳
السنة	السنة	۱۸۹	۰۵
۱۳۷	۳۷	۱۸۹	۰۵

«مراسله و مخابره» باینده بعض وقت برده اهمیتی بولماغان
سؤاللرغه جواب یازاسز. مثلا ۶۰۲ نچی جلد ۶۰۲ نچی صحیفهده «نا
معلوم» سؤالینه یازلغان جواب کبک (مونی تابماقد). و بعض وقت
یک اهمیتی سؤاللرنی مهمل قالدراسز. قایسی وقتده یک قزقسز
ومعناسز حکایتلر درج ایتوب «شورا» یترینی ارم ایته سز. دینی
سؤاللرغه بتونلای جواب بیرمیسز. شولای بولغاج «شورا»
پروگرامندهغی «دینی» دیگان سوزنی بتونهه ی توشررگه تیوشلی
ایدگر.

عیاض الدین تله کوف «یا کما قوتلومبت» .

II

«شورا» ده حکایتلر، شعرلر اورینه ادبی نرسه لر، مشهور
آدملرنگ ترجمه حاللزی، حفظ صحت وشوگا اوخشاشلی جدی
نرسه لر یازاسی ایدی. ذوق، فراق، دردمند، کیه ولی، عبد
الحبیر کبک آدملردن باشقه لرنگ شعرلرینی باصوب «شورا» کاغد
لرینی ضایع ایتا وگرنی اوتهمز. بزنگ باشلر یوقاری کوتارلورگه

«اوفانگ اول کون-کوروشی ژورنالی» نه

(„Уфимскій Сельско-Хозяйственный Листокъ“)

1915 نچی یل ایچون آبونه دفترلی آچقد.

«اول کون کوروشی ژورنالی» اؤفا گوپیرنسیکی زبستواصینک
نشری هم روسچه «سیاسکا - خازه بستوینن لیستوک» دیگان
ژورنالنگ نازارچهغه ترجمه ص اولوب، روسچه ص کبک آینه
اوج مرتبه چفا .

پروگرامماصینه بنا، مندرجاتی - عموم حکومت حیانتدن، زبستوالر هم
نافوپیراتیؤلر حیانتدن مهم معلومات و خبرلرنی شامل اولوب، هر نوییری
2 و 1/3 طاباق بولادر .

یللق بهاسی - بر صوم، یارطی یللقى ایلی تیذر.
آبونه یلی بر غنوار باشندن ایکنچ غنوار بالینه قدرگندهر .

اعلان باصو بهاسی

بر مرتبه باصلاچ اعلاننگ هر یولی 10 تین طوراً. کوب مرتبهلر باصلاچ
بولغانده بهاسی اور آرا کیلشو بله تعیین ایتلور . اعلانلر ادارهده قبول اولندهر .

اداره ننگ آدرسی : Уфа, Губерн. Зем. Управа
для „Ауль-кбнь кюреше Журналы“.

معلم و معلملر دقتنه!

«وقت» نشریاتندن معلم حسن علی

«مشق» دفترلری

حاضرانبوتدی .

پیشی کاندن اوج طاباقلی مکی ۲۵ صوم .

دورت طاباقلی « ۳۰ صوم .

بارطی آنچه سنی یاراگانلرگه هر فایده نالور ابله یبارل .

Адресъ: Оренбургъ, ред. газ. „Вактъ“.

شورا

۲۶ محرم - ۱۳۳۳ سنه

۱ ديكابر - ۱۹۱۴ سنه

سهر آدمير والويع حادير

اسماعيل بك غصبرينسكى

(اشي ۲۲ نجي عددده)

بديع همداني (تعالبي سوزينه كوره) بر ايشو برله ايلمي يولدن عبارت بتون قصيده نفي حفظ اينه در و بر كچه سيني يا كاشمي باشندن آخريته قدر اوقوب چيقادر، بو كون باشلاب كورگان كتابيني شول بر مرتبه كورروي برله طوتاشدن دورت بيش كاغذيني املا قيلدره آلادر ايدى. لئكن (تعالبي تعبيرينه كورده) بو، دهرنگ فريدى و عصرنگ و جيدى، فلک نادره سي و همذان معجزه سينگ اوشبو كمال اتدن اسلام عالمي ياكه اوز قومي بولغان فارسيلار نيندى بر نمره كورديلر؟ . . . درست، همدانينگ بر قدر شعرلري بار، نيسابور شهرينده يازغان «مقامه» سي هم ده بعض بر رساله لري قولدره يوري. لئكن مذكور «مقامه» و رساله لرده كورلگان هنري ده «لقان ثقلان، بقميس بقميس، ستور طيور، شلغم درهم، نظيف كنيف، عاهر ظاهر، قمر قطر...» قيبيلدن سجعار تزو، حيات و معيشت ياكه دين و دنيا ايچون منفعتي منصور بولماغان نرسه لر حقتده ذهن صرف قيلودن عبارتدر.

فائده لي خدمت و هر كيم آرزو قيلورغه نيوشلي بولغان فضيلت، زيردكك و استعداد لي بولودن بيگره لك بار قدر هنري جنسده شارگه و مات يولنده صرف ايتودن عبارتدر. اسماعيل بك بله كه بديع زمان همداني قيبيلدن زيردك و حربري روشنده مستعد و داهي بولماغاندر. لئكن ملتزم كه بولغان خدمتي هيچ شبهه يوق حربري و همداني خدمتلر ان آرتقدر. مونگ

سيبي اسماعيل بك ننگ خيالدن بيگره ك حقيقت، ظاهري اشترگه كوره جديلك مفتوني بولوي، نبات برله متانت كه يابشوي و هر اشيني اعتدال اوزرنده آوب باروي ايدى.

(۲) اهالينگ فكريني آچوني هر نرسه دن آله طوتو. اسماعيل ميرزانگ بو حقه «ترجمان» ده يازغان حسابسز مقاله لر ينك خلاصه سي: «انسانلر و جمعيتلر ننگ هر بر اشلي فكر كه توقنار، فكر بولماغانده (تصادفي غنه بولماسه) هيچ بر مطلوب حاصل بولماز. هر اشك تيجه سي، شوني اشله ركه باعث بولغان فكر مرتبه سي برله متناسبدر. فكر بولماسه عمل و تيجه ده بولماز» ديكن عبارتدر.

(۳) عمومي تل. تارالغان ملتر آراسنده مناسبت وقار نداشك ياكرونك بردن بر سبي هر بري آكلارلق عمومي بر تل استعمال قيلوغه باغلانغانلني ايچون اسماعيل بك بتون توركي قيبه لري آكلار روشده عمومي بر توركي تلي استعمال قيلوني لازم كورر ايدى.

(۴) ابتدائي مکتبلر واسطه سي برله اهل اسلام آراسينه عمومي تعليم كرتو و ديني مدرسه لرني اصلاح قياو. بو مسئله لر حقتده «ترجمان» ده نشر ايشكان نرسه لري هر كيم كه معلوم «اوقا» شهرينده غربتخانه مزده: «آنا تلمزني صاقلاونگ بردن بر چاره سي اصول صوتيه برله اوقوتولا طورغان ابتدائي مکتبلر مزك كويبو و عمومي بولويدر، موندی مکتبلر مزتي قام ايتوب چيقغان شاگردلر ننگ اوز تلارندن آيرلو احتماللري يوق، اكرده بو طوغروده مساهه ايتولسه اوقا قازان مسلمانلر ينك پينزه و تابه ف

بيك كوب نرسه لر يازلغان ايدى . غونه بولسون ايچون بر مقاله - سندن بر ايكي - جمله سيني كوچره مز :
بزنگ كيك تصورسز و آقشام ياتدقده ايرته طور وويني فكر ايتمي طورغان بر خلق بولماسه كيرهك . هر كشي اوزينك خصوصي اشرفيني بر درجه فكر ايتسه ده ، بلوب فكر ايتوچي آزدر . اما عمومي اشرف حقنده فكر ايتوچيلرمز يوقدر . اگرده بولسه ايدى كوزگه كورلور بر ايكي ملي مؤسسه مز بولور ايدى . . . يوقدر .

چيرمز بيك زور اما دوازم هيچ يوق . جمله دن برى خدام حايدر . بر آدم امام ياكه بر قريه ده خدمت قيلور . خدمت ايشكان وقتده آزمي كوچي فائده كورر ، قناعت برله عمر سورر اما قارتايسه ياكه خسته بولسه . هر حالده خدمتن چيقوب استراحت ايتيه باشلاسه و يا خود وفات بولوب بالا چاغاسي قالسه نيچوك كون كوررلر ؟ وقفلى بولماغان محله لر ننگ خادملرى ضرورت سببندن كوز آچا آمازلر . محله خادملريني و عالملرني احتياج ايچنده قالدردمق مسلمان . نلق غه موافق بولماسه كيرهك . موننگ چاره سى ايسه عقل غه بنا ايتولگان تدبيردر . موندى حاللر بر بزده گنه توگل بلكه باشقه ملت ننگ ده باشلرندن اوتدى . شونلردن عبرت آلسه ق بزنگ حالمز گده چاره تابلور . مدني ملتدرده قارا كون صندقلى بار . اگرده لازم رخصتى آوب بزنگ عالملرمز ايچون شوندى بر معاونت صندقى تاسيس ايتولسه ضرر بولماز ايدى . البته بو اش حقمده مفتيلر و روحانى اداره لر اجتهاد ايتارگه تيوشلى . (۱۸۹۸ - ۶) .

۶ . خاتون قزلرني اوقوتو و ياخشى تريبه قيلو . « ترجمان » ده اوشبو خصوصده بولغان بيك كوب مقاله لر آراسندن برينك بعض بر جمله لريني صايلا ب آوب اوشبو اورنده كورساته مز :

• مسلمانلر دنيا سنده بعض بر عجيب حاللر باردركه مونلر شريفندن يگرهك حاهليت اثرى وعادت اسيرلگي بولسه كيرهك . بو عادت لر ننگ برى قزلرغ تريبه بيرو و تحصيل تيلدر و طوغرو سنده غى اعتبار سز قلدر . اير بالالارني اوقوتو حقنده جزئي گنه همت ايتولسه ده قزلر ايچون علم تحصيل ايتو لازم توگل « ديكان جاهلي فكرگه كوره آرزنده همت ايتولميدر (بو سوز موندن ۱۷ يللر مقدمگي حاللرگه كوره در . ايندى بو فكر بيك كوب اوزگردى ، بيك كوب ملالر حتى قزلرني غيبتا زيه لرگه بيروب اوقوته باشلايدلر بو مقاله ني بو يرگه درج ايتودن مقصود مزده آرزنده آزاده ني قدر زور انقلاب بولغانلقنى كوردك ايچوندر) . قازان وولنه واوران تيره سنده گي مسلمانلر ، قزلرني بر آز اوقوتالر ، آرزنده يازارغده اوگرتلر ، ديني قاعده لر دن بر آز معلومات بيرلر . لكن قريم مسلمانلرى . مسلمان قزلى ايچون بو قدر اوقونى ده كوب كوردر . قريم قزلى مهمات دينيه دن جزئي گنه معلومات آلارده « قام » نرسه ايكانلگيني بليلر . قافقاز و توركستان طرفلر ينه كوز سالنسه قريم قزلى ننگ حاللرى ده شكر ايتارلكدر . چونكه قافقاز برله توركستانه خاتون قزلرغ « قام » توگل « كتاب » ده كورساتيلر . آلر ننگ علم و مهارلرى كوگلدن حفظ ايشكان بعض بر دعالردن عبارتدر . روسيه مسلمانلر نده قزلر تريبه سينك بو درجه ده توبان قالوونيك سببي گويا

ميشارلرى قيباندىن ياروم روسچه و ياروم توركچه بر شيوه برله سويله شرگه مجبور بولاچقلر نده شبهه يوق « ديب سويله ب اوطورغان ايدى . مشاراليه حضرتلر ننگ بو فكري طوغر يدر . تلنى باشلاب اوگره توجي بر نچي درجه ده آنالر بولسه ، ايكنچي درجه ده گي اوگره توجيار ابتدائي مکتبلر و اوقو كستابلر يدر .

اصول صوتيه و اصول جديده تاريخينه عائد بولغانلقدن توبانده گي سوزلرني « ترجمان » دن كوچره مز :

۱۸۸۳ نچي يل « باغچه سراي » ده اصول صوتيه ني اساس طوتوب بر نچي مرتبه ياكه مکتب تاسيس ايشكان ايدك . يش آلتى يل غه قدر بو مکتب خلقلر قاشنده مقبول بولمادى . لکن غايت ييگل و فائده لى بولغان بو اصول سببندن مکتبه ايكي يل اوقوچي صيبلر يازو ، اوقو ، حساب و علم حال تحصيل ايتوب چيقوب طورديلر . اوشبو روشده بالالر كو بايگاندىن صوگ ياكى اصول ننگ قيمتى بلنورگه باشلادى . بو كونده « باغچه سراي » ده سيكز اصول جديده مکتبي بار . چيت غوييرنا و شهرلر ده يوز قدر اورنده اصول جديده قبول ايتولدى . (۱۸۹۵ - ۵۰) (۱) .

۵ . روحايلر حاللريني اصلاح . بو طوغر وده « ترجمان » ده

(۱) « ترجمان » ده اوشبو اصول صوتيه مدح ايتولوب يازلد يفتدن و آلتى آي مدتده اوقوب يازارغ اوگره نو خازق عادت بر اش صانالديفتدن « ترجمان » اداره سندن « خواجه صبيان » و تعليم حقنده بولغان رهبرلريني آلدروب شول طريق برله بالالر اوقوتورغ طريشوب قارادق ايسه ده تريبينه هيچ توشونه آمادق ، حتى « اصول صوتيه » ننگ نيندى معنا افاده قيلويني آ گلامادق ، عملگه قويو روشي نيچوك بولاچقنى تصور و خيال ايتيه بلماك . بو وقتده مدرسه ده شاگردك زمانمز ايدى . محله ملاسى بولوب مکتب تريبه قيلورغ باشلا ديمزدن صوگ بالارغ و اوقوتوچيلرغ ينگللك فصد ايتوب شول اصول صوتيه ني عملگه قويار ايچون دخي بر مرتبه اقدام ايتدم ايسه ده هميشه ده موفق اولمادم . اگرده اوشبو عجزم حقنده اسماعيل بك نك اوزينه يازغان بولاسم بلكه بر چارده سيني كورگان بولور ايدى ، نيچوندر شولاي ايتيه آمادم . ۱۸۹۱ نچي ميلاديه « اوف » شهرينه باردق . مفتى سليم گرى تفكيك لوف يتيم خانه سنده روسچه ، معلم محمد ذا كرافندى ايش محمدوف غر تخانه مزگه كيلوب يوريدر ايدى . اصول صوتيه عملياتيني موگاردن ايشتوب بلدم و بيك يوق نرسه گه توشونه آلمى يوروم ايچون بردن اوزمنى شلته لدم و ايكنچيدن : « بو قدر ايضاحلر و تفصيللر بيروگه كوره اسماعيل بك جنابلى : - اصول صوتيه - اوقوغان وقتده چيفا طورغان تاوشلرى برله گنه (اسملرى - برله توگل) حرفلرني تاتودن عبارت - مضموننده دخي بر گنه جمله يازغان بولسه ايدى بو قدر حيرته قالمز ايدك ، ديب اوزمزي مدافعه ايتك . مسئله آ گلاشلديفتدن صوگ مينم التماسه كوره محمد ذا كرافندى « بريولى اوقو - يازو » اسمنده بر الفبا ترتيب ايتدى . « خواجه صبيان » دن صوگ بر نچي دفعه باصلمان اثر اوشبو رساله بولسه كيرهك . بو رساله دن بيك كوب آدملر فائده لنديلر ، اوف و سامار غوييرنالر نده شونك رهبرلگي برله بايق اورنلر ده اوقوتديلر . موندن صوگ قازانده شاكر افندى ظاهر ننگ « بدالالتايم » اسملى اثرى تارالدى .

ر . ف .

بوزوقلقدن قورقودر. بز مسلمانلر علم و كمالاتك فسادغه، نادانلق برله حيوانلقنك نجاتگه سبب بولاجقنى ظن ايتهمز. الك بيوك بدبختلكمز. موندى نرسه لرني شريعتك اسناد قىلوومزدهدر. بزك كرزشمز بولغان چين مجوسلرى ده خانون قزنى اوقوتماز طرفنده ايدىلر. حتى مونلر «خاتونلرغه عقل ده آياق ده كبرك توگل» ديب آياقلىرى اوسدرماو چاره ليه كردىلر. چينلومخاتولر باشقه آدملر روشنده يورو نعمتندن ده محروملردر. اگرده خاتون قزنى اوقوتماوچىلرغه ميداللىر بيرلو عادتى بولسه ايدى الك قدرلى ميداللىر بزگه توگل بلكه چينلورلرغه بيرلور ايدى. جاهليت زماننده بزك باهالرمز توركلر چين مملكتينه كورشى بولوب طورديلر وانلر. مدنلرنيك تاثيرلرى آستنده قابىلر. اسلام قبول ايتكانلردن صوك ده چينلوردن آغان عادتلىر بتولئى بتمادى. «يازو. علمنك ياروميدر؛ علم تحصيل ايتو هر بر مسلمانغه فرضدر» ديگان شرعى قاعده ني تيندى نرسه باطل ايتهدر؟ تورك قومينك فكريته كوره مونى باطل ايتوچى نرسه چين مدنيتيدر. قزل يازو بلسلر بات آدملرگه محبت خطلرى يازارلر ايمش. چينلور قزلنك آياقلىرى اشك ياراسه چيت آدملرگه فاجوب كيتارلر. ديب آياقلىرى بوزديلر، يورى آلامازلق روشك كيتوردىلر. آلاى بولسه بزده قزلنك آياقلىرى قابولاب قوييقده يورى آلامازلق ايتيك. آتلك دولاب ايمگاتووى ممكمن ديب ايتدى آت ييگونى ده، تاشليقى؟ اول يانارغه ممكمن ديب اوت ياندرمى طوريقى؟ فقه علمى بلوچىلر شرعى حيله قىلوچان بولار ديب فقه تحصيل ايتيمكى؟ (۱۸۹۶ - ۳۶).

۷) تعاون جمعيلرى آچو و شونلر واسطهسى برله اقتصادى و اجتماعى اشلرنى ترتيبكه سالو. بو طوغروده «ترجمان» ده يازغان مقاله لرى اوقوچىلرغه معلومدر.

۸) مى اديياتمىزنى محكم نيگزلرگه قوروو ممكمن قدر مناسبسز نرسه لردن صافلاب آلوب بارو و ترقى ايتدرو. بو طوغروده اسماعيل بك طرفندن بولغان خدمتلر تعريف ايتارلك درجه دن اوستوندر. ياشلرنى ادبى رساله لر يازارغه و ترجملر قىلورغه تشويق ايتدى. باصلوب چيققان اثرلرني اتقاد قىلوب طوردى، اوزينك «ترجمان» ندىن آيرلوب چيققان چيشمه لرني كوروب زور ايدىلرگه كىلدى، بتون خلق ماپوس بولغان و قتلرده ده هميشه اميدىنى اوزمادى، تلمزك كيكيايه چيگىنى، اديياتمىزنىك اوسه چك همده ياشايه چكىنى اعتقاد قىلور ايدى. حتى «ادبيات» تاريخى يازوچىلر ايچون بيك كوب سرمايه لر حاضرله ب كيتدى.

«قلم و ادبيات غيرتچىلرى» اسمى برله ۱۸۸۸ نچى يل ۱۵ نچى ايولده چيققان ۲۳ نچى عددده اوشبو مضمونده بر مقاله يازغان ايدى: غيرت قلميه و آثار ادييه لرى برله آرامزده علم معارف و تل انتشارينه سمى وغيرت ايتوچى معتبر آدملر مزنك نام عاليلرني بلمك جمله مزگه بورچدر. بلگكلمزنى بيان ايتهمز، بلمى قالغانلرمز حقنده خبر بىرسلر گوزل بولور ايدى. بو كوفده كى قلم و ادبيات غيرتچىلرمز شونلردر:

۱) فتح على ميرزا آخوندوف (نفليس). توركى تلىده باشلاب

تياتر رساله لرى ترتيب و نشر ايتدى. بو كونده وقاتدر. ۲) حسن بك مليكوف (باكو). روسيه مسلمانلرى آراسنده برنچى مرتبه توركى غزته تاسيس ايتوچيدر. ۳) سعيد انسى زاده (نفليس). «ضيا قافقاسيه» اسملى توركيچه غزته نك ناشر و محررى و بر نيچه رساله لرنيك مؤلفيدر. ۴) جلال افندى انسى زاده (نفليس). سعيد افندى انسى زاده نك برادرى بولوب «كشكول» اسملى غزته نك ناشر و محررى، «مختصر علم حساب» اسملى رساله نك مرتبيدر. ۵) عبدالسلام آخوندزاده (شوشا). معتبر «علم حال» رساله سينك محرريدر. ۶) عمر افندى مكاروف (قوبان ولايتى). قباردى تلىده برنچى مرتبه اوله رق علم حال ترتيب ايتوچى همده قاضىق منصبنده خدمت قىلوچى آدمدر. ۷) عطا الله بيازيدوف. توركيچه و روسچه رساله لر، رديله مؤلفى بولوب پيتربورغ (پتروغراد) شهرنده آخونددر. ۸) عبدالقيوم نصيروف (قازان). توركى تلىده كاليندارلر و بيش اون قدر رساله لر تاليف ايتوچيدر. ۹) شهاب الدين مرجانى. قازان شهرنده مدرسددر. اوندىن آرتق عربى لسانده اثرلرى بار. ۱۰) حسين افندى غائبوف (نفليس). شعرلر و آثار مى خصوصنده مجموععه ترتيب ايتوچيدر. نفليس شهرنده مفتى. ۱۱) موللكاى يوماجىقوف (سيبيريا). شاعردر. بر نيچه شعرلر نشر ايتدرو. ۱۲) آلتونسارين (اورنبورغ). قرغز قازاق شاعرلردن. ۱۳) موسى آقچىكوتوف (بينزا). برنچى مرتبه ده رومان يازوچيدر (رومانى حسام ملا اسمنده ايدى). ۱۴) ظاهر بيگىف (قازان). بوده تاتارچه رومان يازوچيدر. ۱۵) عبدالعلام فيضخانوف (قازان). توركى تلىده جغرافيا رساله سى ترتيب و نشر ايتمشدر.

۱۸۸۸ نچى يلىده سانالورغه تيوشلى بولغان اديبلرمز مونلردن باشقه ده بر آز بولورغه ممكمن. مثلا: سيدعظيم شيروانى، هبت الله ايشان، ابوالمنبخ حاجى، چوقر قريه سينك محمدعلى ايشاننىك مطبوع و بيك گوزل شعرلرى بار ايدى. لكن مونلر نك بعضيلرى حقنده اسماعيل بك كه خبر بىرلمگان و بعضيلرى ده اونودلوب قالغان بولسه كبره.

۱۹۰۶ نچى يل «آق گل دسته سى» اسمى برله بر قدر اديبلرمز نك اسملرني، رسملرني و ترجمه حاللرني نشر ايتدى. بو دفعه سنده اولده سانالماغان بعض بر آدملر نك ده اسملرى بار ايدى.

اسماعيل بك نك اوتوز يل قدر بولغان خدمتى اوشبو اورنده رقلمر برله ذكر ايتولگان نرسه لرني ميدانغه چيقاررغه طرىشمقدن عبارت بولدى. بو ماده لر نك هر برى اجتماعى حياتك شرطلردن و تنازع بقا قانونينك ركنلردن ايكانلگى معلومدر. بو طوغروده

سمرقند شهزاده بولغان علمی، مدنی اثرلری بو قوملرنیڭ مدنیت گه مستحق قوملر ایکانلیگینه دلیلدر. فینار، ماجارلر بو کونده کامل مهناسی برله مدنی قوملردر. حالبوکه مونار تورکلر برله بر طوغمه لردر. مسلمانلرنیڭ بو کون علمسز، هنرسز، یالقاو و فقیر قالولرنیڭ سببی استعدادسز و قابلیتسز بولولری توکل همده مسلمان بولولری ده توکل. اسلام دینی عقل گه قاراب سوز سوبلی واش گه دلالت ایته طورغان بر دیندر. بلکه مونک سببی بزنیڭ اسلام دینی یاخشی آ گلاماومز و اسلام بیورغان روشده یورماومز بولسه کیرهک. ایندی آلابی بولسه اسلام دینی آ گلاماومز و آنک تعلیمی بونچه یورماومزنیڭ سببی نیندی نرسه در؟. اوشبو سؤال غه جواب برر ایچون برگنه آدمنک کوچی یتوب بتماز، بلکه کوبرهک کشی حیولوب، تیکشیررگه وشوگا کوره جواب بیررگه تیوشلی بولور دیب ظن ایتم. شونک ایچون مسلمانلرنک عالملری، معرفتلی و فکری آدلری بر اورنده حیولسونار (عمومی اسلام ندوه سی یاصسونلر) و اوشبو مسئله نی تیکشیرسونلر ایدی.

خطبه دن سوزوب آغان سوزلرمز اوشبو قدردر. موگا کوره اسلام ندوه سینگ خدمتی. باشقهلر قیاندن کسب و معیشت قیلودن، مسلمانلرنی اسلام دینی منع ایتمه می یوقی مسئله سینی تیکشیرودن عبارت بولاجق ایدی. لکن بو اورنده سوبله رگه حاجت بولماغان سیلرگه کوره بوندوه بولمادی، اسماعیل میرزانک شوشی خیرلی املی دنیاغه چغا آلمی قالدی.

اسماعیل بک نك امللرن دن بری آنا تلنده یا بر اعدادی یا که حقیقی معلملر یتشدره چک بر «دارالمعلمین» مکتبی تأسیس ایتمک ایدی. صولک یلارده معارف و ترقیات مایه مزدن بحث ایدلگان وقتارده حتی خسته لک کونلرنده عیاده گه کیلوچیلرگه مشارالیه حضرتلرنیڭ: «الله غه شکرلر بولسون ۳۰-۳۵ یل مقدمگی حالمز برله بو کونگی حالمز آراسنده بیوک بر آیرما بار، مترقی و متمدن بر ملت بولماقدق ایسه ده تدنی دورندن چیقوب ترقی دورینه کره چک ایشکلرنی آچارغه استعدادمزنی کورسه ته باشلاقدق، بو آز بر نرسه توکل. ۳۵ یل مقدم فکرله ب یورگان امللرمدن بیک کوبلرنیڭ حاصل بولغانغنی بو کون کوروب بختیارمن، بر املم دخی بارکه آنی ده کورسه م ایدی، بو ایسه «باغچه سرای» شهرنده آنا تلنده بر اعدادی مکتب یا که بر دارالمعلمین آچلونی کورمکدن عبارتدر. انشاء الله مونی کوررمن، اگرده کورمی وفات ایتمه م کوزلم آجیق قالاچقدر» دیب سوبله دیکی سرویدر.

(آخری بار)

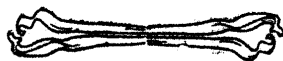
ر. ف.

بولغان خدمتله ک ثمره لی واک برکاتلی خدمتلردن بولوب بو خدمتلرده بولویچیلرنی خیر برله یاد قیلورغه و هر وقت حرمتلی طوتارغه تیوشلی بولسه کیرهک. «خیرالباس انفعهم للناس».

اسماعیل بک نك مصدرده عمومی اسلام ندوه سی آچارغه یوروندن مقصدی نیندی نرسه همده اوشبو ندوه ده نیندی مسئله مذاکره قیلنه چق ایدی؟.

مونی ایسه اسماعیل بک اوزی ۱۹۰۷ نجی یل اوکتابر آخرنده مصدرده «کوتنتال» زالنده اوچوزدن آرتق خلق حضورنده سوبله گان اوزون خطبه سنده بیان ایتمشدر. مقصودغه کیرهکلی اورنلرنی بز اوشبو خطبه دن انتخاب قیلوب توبانده یازامز:

دنیا نك هر طرفنده بولغان مسلمانلرنیڭ بر آرنه بولسه ده فکری آچلوب بارا، مونلرنیڭ یوقاری صنفلی اوز ملتلی فائده سینه خدمت ایته طورغان غزته و ژورناللر تأسیس یتوب طورالر، بعض برده گی مسلمانلر جمعیت خیره لرده آچالر. آدمچیلک سوبوچیلر قاشنده بو اشر یاخشی فاللردر؛ لکن عموم اسلام دنیاسنده توبانک. فقیرلک و نادانلق همیشه حکم سوره در. اسلام عالمنده گی مدرسهلر یالقاولر اوپالری بولوب قالدیلر، هنر و صناعتلری موده دن چیقدی، مال آزابوب عمومی صورتده فقیرله نوب قالدیلر. سودا و تجارت طوغرولرنده مسلمانلرنیڭ قوللری بیک قسقه، دگر سودالرنده بتونله ی الوشلری ده یوق. اوچوز میلیون سانالا طورغان مسلمانلرنک سودا کیمهلری اوتوزغه ده طولمی. بیش میلیون آلتون صوماغه یشکان برگنه سودا شرکتلری ده یوق. آنا بابلرمزدن قالغان بیک برکاتلی توپرافلرمز، اورمانلرمز بولسه ده مونلردن فائده لنه بلیمز، بو یرلرمز و اورمانلرمزنیڭ تابوشلری باشقهلرغه کیتوب طورادر. آوروپا و آمریقالرده شعبهلری بولغان برگنه مسلمان سودا گری بارلغی بلنمی. طشده سودامز بولماسه مملکت ایچنده نیچون سودامز یوق؟ ایران و تورکیا، مصر و فاس، هند مملکتنده زور سودالر قیلویچیلر چیتاردر. اگرده اوشبو حالنده دوام ایتمه مسلمانلر اوز اوزلردن بتارلر. مسلمانلرنیڭ بو درجه ده توبان حالده طورولرنیڭ سببی نادانلقلری بولسه بو نادانلقنک اوز سببی نیندی نرسه در؟ مسلمانلردن توبان درجه ده بولغان ارمن، روم غروزین، بلغار و یهود، هند محوسلری یاروم عصر ایچنده بزدن اوزوب کیتیلر، بز مسلمانلر عجب یتوب مونلرنیڭ آدلرندن قاراب قالدق. بز ایندی بیک ناچار حالده مز، مونی یاشرر حالمز یوق. تورک قومنی مدنیت قبول ایثارگه لایق توکلار دیب آیشورگه ممکن توکل. تورکلرنک

مقاله:

دینی و اجتماعی مسئله‌ها

(«دینی و اجتماعی مسئله‌ها» اسلی اثرنی انتقاد)

۷۱

۳۰) ۱۰۸ نجی صحیفه‌ده بیان قیلمش ۳۱ نجی قاعده شو کتابک الگ گوزل بر زینتی کبی اولاییلور. صاف، خالص اسلام- میتی مدنیت دیناسنه تبلیغ ایتمک اسلام تعلیملرینی بر یوزینه نشر ایتمک البته اهل اسلامک الگ بویوک وظیفه‌سی، هم‌ده دینی بر بورچیدر.

شو قدر بویوک بر حقیقت حضورنده ۱۰۹-۱۱۰ صحیفه لری مؤلف حضرتلری تنزل یولیه تبرع قلمیله یازمش اولسه کرک. جدی حقیقت حضورنده مطایبه یولیه لطیفه‌لرده مساعده وار ایسه. صاف خالص اسلامیتی یالکیر اجنیلرد دگل، بلکه الگ ایلمک اوزمزه تبلیغ ایتمک لازم ایندی دیمک ده‌ها مناسب اولور ایندی. امتک ذمه‌نه فرض قیلنوب، اهلیتته امانت قیلمش «تبلیغ» وظیفه‌سی غایت مهم، غایت آغش، الگ مشکل بر وظیفه‌در. بوکا کوره اولسه کرک، مستور بر قدرت الیه. حکمت الهیه تدبیریه شو وظیفه بوتون انسانیتک صلاحیتته توزیع قیلنمشدر.

وما یعلم جنود ربك الا هو

قرآن کریمی همه لسانلره ترجمه ایتمک؛ شارع حکیمک بتون تعلیملرینی غایت صاف الگ گوزل اسلوب‌ده تدوین قیلوب، هر بر لسان‌ده نشر ایتمک؛ شریعت اسلامییه قانونلرینی مدنیت دیناسنک حقوقلرینه غونه قیلنه ییلور طرزده تألیف ایتمک؛ بتون دینلرک عقیده‌لرندن گوزل اولاییله چک عقیده اسلامییه بی ساده عقل. پاک کوکل برکه‌سیله قبول قیلنه ییله چک موجز افاده‌لرده بیان ایتمک؛ بتون انسانیتک بتون معلوماته اسلامیتک حر نظرینی اثبات ایتمک کبی مهم هم بویوک خدمتله اسلامیته تبلیغ وظیفه‌سنک مقدمه‌لری اولاییلور. تبلیغ وظیفه‌سنک الگ مفید طریق، الگ قوتلی وسیله‌سی، الگ نافذ تدبیری شو مقدمه‌لره باشقه‌در.

اهل اسلام پاکک، صاعلق، جعلق، طوغریلق، امینلک. فضیلتلریله امتیاز کسب ایدر ایسه؛ علم، قوت، بایلق برکه‌سیله همه ملتله آراسنده عزیز اولور ایسه؛ او وقت اسلامیت الگ گوزل مدنیت غونه‌سی اولور؛ او وقت بتون ملتله اسلامیه محبت ایدرله؛ او وقت هر بر مات بزم مقدس قرآنمزی، بزم سنتلرمزی، بزم شریعتمزی.

بزم ادبیاتمزی اوز لسانته ترجمه ایدر؛ او وقت هر دولتک علوم حرملرنده بزم علوم تدریس قیلنور؛ او وقت هر بر ملت معیشت اصوللرنده بزم تقلید ایدر ایندی؛ او وقت هر بر ماتک کوکلی بزم میل ایدر ایندی، او وقت اسلامیتک دعوت نداسی بر یوزنده هر بر انسانک قاب قولاغنه قبول قابوسندن البته اصل اولور ایندی. او وقت الهیک نصرتیله بوتون انسانیت دیناسی فتح قیلنوب، گروه گروه بتون انسانلله الهیک دینته البته داخل اولور ایندی. یالکیر او وقت، یالکیر شو طریقته تبلیغ وظیفه‌سی حقیقه ایفا قیلنه ییلور!

یوقسه، دیگر ملتله آراسنده اسلام ملتلی ذلیل قالوب، حیات اسلامییه بر نفرت نمونه‌سی اولور ایسه. او وقت لسانله قلمله دعوتک اهمیتی غابت ضعیف اولور.

درست، انجیل بر یوزینک همه لسانلرینه ترجمه قیلنمشدر؛ میسیونرلر بر یوزینک هر قطعه‌سنه هر جزیره‌سنه طولمشدر. لکن نصرانیتک بر یوزنده اتشاری ترجمه‌لر برکه‌سیله یاخود میسیونرلر همتیله دگل، بلکه خریستیان ملتله عزتیله، خریستیان دولتله قوتیله، اولسه، اولمشدر.

تبلیغ وظیفه‌سی هر نه قدر بویوک وظیفه ایسه‌ده، شو کوکلی حالزه کوره. شو کون بزم حق‌ده البته نافله بر وظیفه‌در. او یله نافله وظیفه‌لردن مقدم، تأخیری جائز دگل، شو ساعت فرض وظیفه‌لرمزده واردر. مثلا:

مدنیت مکتبلرنده کلیه‌لرنده تربیه آوجی تحصیل قیلوجی اسلام‌بالارینی اجنیلرک ناچار تائیرلرندن صاقلامق؛ اسلام‌بالارینک قبللرینی دماغلرینی وجودلرینی اسلامیت برلگنه باغلامق؛ مدنیت تربیه‌لرینی آوجی اسلام‌بالارینی اسلام تربیه‌سندن ده محروم بر اقامق وظیفه‌سی.

غایت بویوک شو وظیفه‌ده قصورمزده غایت بویوکدر؛ مساهله ایتمک. غفلت ایتمک؛ مطلوب دگل نتیجه‌لرینی ده ایندی شو کون کوردک، اوتوز ایکی سنه طوتاش ترجمان بابای «لسان‌ده برلک!» شعارینی آقروب باغروب طورور ایسه‌ده، ایندی شو کون اوافق بویوک جمعیتلرمزدن ملی لسانمز قوولدی؛ قلیل عام‌لارینک الگ قوتلی تائیرلری عائله اوچاقلرندن آنا قوتلرندن باشلانیدی؛ یالکیر کیوم‌ده دگل، بلکه حرکتلرده قیلنشلرده اجنیلره تقلید آرزوسی زیاده‌لشدی، یوزلر باشقه برجهته، کوکله باشقه برقبه‌یه یونه‌لیدی.

جامعہ لکھنؤ محرابلرینی منبرلرینی، عائله اوچاقلرینی توزہ تک، ابتدائی مکتبہ لرمزہ، دینی مدرسہ لرمزہ هر شیدن زیادہ اعتنا ایتمک بزم استقبالمزک بسمله سیدر.

اسلامیت ده وحدت عقیده سی ده واردر، «بعث بعدالموت» عقیده سی ده واردر. «قیامت» عقیده سی ده واردر. «قیامت» ده، بزم انتظار مزہ کورہ، یاقیندر. شو کون جانسز قالمش یورہ کلرمزہ دماغلرمزہ معارف صوریلہ روح بلکہ نفخ قیلنورده، بز مرقدلر مزدن بلکہ قالقارز؛ یا کئی حیات بلکہ ابدی حیات اولور.

امل هم عمل - ایمانگ الک بیوک ایکی رکیندر. (۳۱) تبلیغ مناسبتیلہ مؤلف حضرتلری قرآن کریم ترجمہ سی حقینده گوزل ملاحظہ لرینی یازمشدر. بوتون دنیا لسانلرینه ترجمہ قیلنور ایسده، تحریفک محالگی ۱۱۵ نجی صحیفہ ده (۱-۱۳) یولارده غایت آجیق کوسترلمشدر.

تا قیامت محفوظ قلاچق قرآن کریمک میلیون نسخہ لرلی میدانده وار ایکان، ترجمہ لرده بولنه بیله چک یا گلشدرک قرآن کریمہ ذرہ قدر ضرری ممکن اولماز. ترجمہ خطالرینی هر ساعت درسته مک البته ممکن اولور.

۱۱۴ نجی صحیفہ ده مؤلف افندی ترجمہ لرلده تلاوتک جوازینہ میل ایتمش کبی ایسده، بنم اعتقادہ کورہ، «تلاوت بالکیر نظم عربیلہ اولور». شو مسئله یی «خاق نظربنه» ده (۸۵-۹۳) صحیفہ لرده بن ده بیان ایتمش ایدم.

(۳۲) ایمان، کفر حقینده مؤلف افندی (۱۱۹-۱۲۷) صحیفہ لرده گوزل معلومات یازمش ایسده، (۱۲۲) صحیفہ ده (۱۷-۱۹) سطرلر محترم مؤلفک قلمنه هیچ بر صورتلہ مناسب دگل ایدی. جانگ قانگ مالک عصمتی بالکیر ایمان برکسیله دگل، بلکہ مطلق انسانیت برکسیله در. هر انسانگ جانی، قانی، حیاتی، ملکی معصومدر.

بزده غایت مشهور برقاچ اوهام واردر. بری حربی کلهسیله کفر سوزینی مرادف کبی وهم ایتمک. شو وهم بزده غایت شائعدر. قارت حضرتلرمز «ربا» جوازینی ده شو وهم اساسنه بنا ایدرلر. مطبوعات صحیفہ لرندہ دورت بش دفعہ بن تنبیه ایتمش ایدم؛ ایشترمک، دیمک، ممکن اولمادی.

(۳۳) یوقاری ده بر دفعہ سویله مش ایدم؛ اهمیتته کورہ، ینہ سویله یم: «تکفیر قاعدہ لرلی» نی کتابلرده، خصوصاً «دینی، اجتماعی مسئله لر» کبی اساس قاعدہ لرلی بیان ایدر کتاب صحیفہ لرندہ یازمق مناسب دگل ایدی. اویله شیلری بالکلیه اہمال ایتمک البته لازمدر.

روضہ سعادت مر کردن عرش اعظم ذروه سنہ واصل اولمش

ابتدائی مکتبہ لرمزہ ضعیف؛ اورتا مکتبہ لرمزہ یوق؛ بالارینہ ملی تریہ ویرہ ییلورلک درجه لردن آنالردن. بوکا کورہ، بالا اکثریتلہ تریہ دن محروم قالمور؛ مکدن برینک، بختی وار ایسه. دیگر ملترک اورتا مکتبہ لرمزہ کیدر؛ سکر طوقز سنہ دوام ایدوب «اوجه بنیکلر» دن زیادہ محیطک تاثیریلہ تریہ آلور؛ مکتبی قام ایدر؛ بیوک مکتبہ لرمزہ برینہ کیدر؛ مدنیت شہرلرندہ یات عائله لرده بش آلتی سنہ عمر ایدوب، بیوک جمعیتلرده ادب مجالسلرندہ مدنی ملترک الگوزل جهت لرینی الگوزل فضیلت لرینی کوروب البته محبت ایدر؛ البته ضعیف قلبلر ملی محبتدن بوش قالمور؛ ملت آرامندہ ملت یولندہ خدمتی، برکسی بلکہ غایت آز اولور. یا ایسه، ملتک بختسزلگنہ یا خود اوزینک بدبختلگنہ قارشلی، بزم آرادن چیقار؛ بر گوزل بالا ملت خانہ سندن غائب اولور.

بوتون شو مکروه نتیجه لرک گناہلری بزدر، سیلری ده اوزمزده در. فرض ایدیک، روسلرک اورتا هم بیوک مکتبہ لرینی گوزل تمام ایتمش دلبر بر قزمز بزم آرادن شو کون چیقادی؛ بزہ، دیہلم، بیوک بر ضاعت اولدی. شو منفور بر حالک سبب لرینی مکتبہ تریہ سنندہ آرامق خطادر. بلکہ عائله تریہ سنندہ، اجتماعی احوالمزک ناچارلغندہ، ملی مکتبہ لرمزہ یوقلغندہ، کورشی ملترک کوزندہ اعتبارسزلگمزده آرامق کورمک لازمدر.

تبلیغ وظیفہ لرلی، دیہلم، فرضدر. لکن ایسی مسلمانلرک دینلرینی صافلامق هم فرضدر هم ضروردر. کوزلرمز قاشندہ لهستان مسلمانلری مقدس ملی جوہر لرینی غائب ایتدیلر، دیناری ده غیوبت حدودینہ غروب نقطہ سنہ یاقینلاشدی؛ چین مسلمانلرندہ دونگانلرده اسلامیتک بالکیر اسمی قالدی؛ قرگیز قازاق قارندہ شلمزک اسلامیتدن بهره لری استفادہ لرلی آز اولوب، حاللری هر جهتلہ ضعیفلندی؛ تورکستان مسلمانلرینک اولگی سفالتلرینہ ینہ دهشتلی سفالتلر قات قات آرتوب، ملی دینی اجتماعی حاللرینہ افلاس کلدی.

بالکیر روسیا مسلمانلرینک دگل، بلکہ بوتون اسلامیت دیناسنگ سویله حاللرینہ، شو حاللرینک ده عاقبتنه انسان اتباع کوزیلہ نظر ایدر ایسه، اسلامیت حرمتی اسلامیت حقوقی حضورندہ قصورمزدن گناہلرمزدن عطا لتمزدن ذلتمزدن بن غایت اوتانورم.

تبلیغ خیاللری، استقبالمزہ نسبتلہ، بزہ شو کون مقدس بر امل، گوزل بر ایدہ آل اولاییلور؛ لکن شو کونگی حاملرک اقتضاسیلہ بز البته قناعت ایدرز؛ اوزمزی، دینمزی، مقدس ملی بایلغمزی محافظہ ایدہ ییلسمک، البته راضی اولورز البته شاد اولورز. لکن، دین، ملت، مقدس ملی بایلق، شرف یوق ایکان، عزت یوق ایکان، تمام صافلیغیلہ محافظہ قیلنہ ماز.

شو حال مؤلفنگ بر تعصبی می؟ یا خود «دین ده او کلق نادانلقن باشقه ممکن تو گل!» دینک می؟ نادانلرک او کلقی ده، شبهه یوق، نادانلق اولور. لیکن محاکمه مزى بر آرزوقاری چیقاروب او کلق، صوللق، معتدللك نظرلرینی معلومات صاحبی وجدان صاحبی غیرتلی درایتلی فدائی آدملر آراسنده تصویر ایتسهک، نصل اولور ایدی؟ او وقت بیوک حقیقت بتون علویته بلده کوسترلماش اولور ایدی.

نادان او کلقی الزام یولیه یازلمش (۱۳۷-۱۳۸) صحیفه لری جدی بر حقیقتی بیان دقیقه لرینه مناسب اولماسه کرک.

«دینلی وهایلری دیندار سنوسیلری اطاعتسن نادان سرخوش تورک عسکری قاشنده مغلوب ایتماک» - «روزدچی نمازچی ائک عابد ائک صاف ایمانلی پاک کولکلی مؤحد ماناستر وادرنه مسلمانلرینی بالقان شقیلری النده اسپر براقوب مرند ایتماک» تعبرک بر آرزوقاری بر آرز مساهله سی مساحسه سی اولسه کرک. هم ده فرانسوزلره مصر طریقتلرینک مقابله لرینی «دین ایله قوتک محاربه سی» کبی تصویر ایتماک مؤلف حضرتلرینک گوزل قلم لرینه موافق اولماسه کرک. دینلرک هر برینه، خصوصاً اسلام دیننه بزم بیوک احترامز واردر. ذلت مغلوبیت هیچ بر وقت ایمانک اثری نره سی یاخود مقارنی اولاماز. مغلوبیت دین ایمان کسود لرینه بورکه نوب یوروچی دینسزلک هم ذلت اثریدر.

بزم مفسرلر هر بر آیت کریمه یی تاویل ایدرلر ایسه ده، بنم نظرم ده «ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا» آیت کریمه سی ظاهر به اطلاقه عمومیتیه مؤکدلیگه البته باقیدر. فکرمزه مخالف هر بر آیتی تاویل قیلا ویرسهک، فعلیتهمزه مناقض هر بر آیتی اوز معناسدن چیقاروب ذلتهمزه تطبیق ایده ویرسهک، قرآن کریمک نه قدسیتی قالور، نه حرمتی قالور.

مؤلف افندی (۱۶۱) صحیفه ده صول نظری بیان ایدر ایکان صوللرک اوزلرینی دیندن اسلامیتدن تمام غافل، علوم ده معارف ده ضعیف کبی تصویر ایتماش. درست، صوللق لنبیله شادلانوب یوروچی لیبراللر بلده شوبله در. لیکن اعتدالک ایکی طرفی ده جاهل اولدقن صولک، تفصیلاته یانک اهمیت قیلاماز. چونکه ضعیف خصم لره غلبه ایتماک ظفر دگدر. هر بری معلومات صاحبی، هر بری درایت غیرت صاحبی خصم لری قانع ایتسه ایدی، او وقت حقیقت بتون قوتیه حقلغیله ظاهر اولور ایدی. نوبت معتدلره کلدی. لیکن (۱۳۱) صحیفه ده یازلمش ۳۵ نجی قاعده یی اجمالاً ایضاح قیلا ییلور برسوز معتدلرک یانلر نده ده یوقدر.

غایت بیوک نظریه یی دعوی ایتدک، فقط، یانمز نره ده؟

«لا اله الا الله محمد رسول الله» کبی بر خط مستقیم برکه سنده رسم قیلنمش اسلامیت مستویه سی یوزی قبله یه یونه لمش همه انسانلری ساحه سنه آلا ییلور!

۳۴) کتابک ۳۴ نجی ماده سی گوزلدر. حقذر. البته اسلامیت بناسی عصر سعادت ده قام اولدی، تکمیل قیلندی. عبادتلرینه عقیده سنه بر شی زیاده ایتماک حاجت دگل، حذف ایتماک ممکن دگل. لیکن انسانک فکری حردر، عقلک نظرینه هیچ بر جهتن حدود یوقدر مانع یوقدر. اهل کلام خلاقیات هواسنده، اهل تصوف کشف فضا سنده جولان ایده ییلور. مخالفلری تکفیر، تضلیل، تفسیق کبی ادبسلرک قاتلما دقچه مذهبلرک مساکلرک هر برینه مساعده ویربله ییلور؛ لیکن هیچ بر مذهبک خصوصی نظری اسلامیت عقیده سندن جز اولاماز.

۳۵) ۳۵ نجی ماده سی ده گوزلدر. درست، اسلامیت هر زمان، هر مکان، هر قوم ایچون موافق اولاییلور عمومی بر دیندر. انسانک مادی سعادتیه برابر، روحانی سعادتیه ده ضامندر. شو سوز بلده بر حقیقتدر، لیکن شو ساعت بوراده بر دعوی در، اثباتی لازم بر نظریه در.

دنیا ده سعادت غوره سی بر اسلامیت حیاتی کوستره ییلسه ایدک؛ یاخود ائک معقول بر عقیده، ائک گوزل بر ادب حیات، ائک موافق ائک عالی بر شریعت تدوین قیلوب، «اشته اسلامیت شودر!» دیه ییلسه ایدک؛ دعوا مزی، نظریه مزی او وقت اثبات ایتماش اولور ایدک. یوقسه، نه قدر گوزل نه قدر بلغ اولسه ده، قوری بر سوزدن معنی چیقماز.

شو بیوک حقیقتی غایت جدیتلی دعوا یی تحلیل ایتماک ایچون، مؤلف افندی اسلامیت دنیا سنده انقلاب برکه سنده میدانه چیقماش اوج فکری او کلق، صوللق، معتدللك اسملریه برینی دیگرینه مقابله قیلوب. مسئله یی تفصیلاتیه محاکمه ایتماش. البته، علی العاده، معتدلرک فکر لرینه طرفدارلق کوسترمشدر.

دینی، اجتماعی، سیاسی مسئله لرک. دیه لم، هر برنده اوج نظر، اوج جریان بولنه ییلور. هر نظرک هر جریانک طرفداری مدنیت دنیا سنده معلومات صاحبی، اکثریتله وجدان صاحبی غیرتلی درایتلی آدم اولور. اوک نظرک ده، اعتدال نظری کبی، اولدقچه گوزل اساسلری، معقول اولاییلور دلیللری بولنور.

مؤلف افندی محاکمه اتاننده اوک نظری استطاق ایدر ایکان، (۱۳۳) صحیفه ده) او کلقک نادانلرینی تام درویشلرینی سویله توب، او کلقک نظر لرینی (۱۳۵-۱۳۷) صحیفه لره جرح ایدر ایکان، او کلقک اوزلرینی هر شیدن حتی دیندن ده غافل ائک نادان قیلوب تصویر ایتماش.

صحابیلرک بری نبی کریم رسول امین علیه الصلاة والسلام
حضر تندن روایت ایتمش :

« یوشک ان تداعی علیکم الامم ، کما تداعی الاکلة الی
قصاعها . قیل : فمن قلة بنا یومئذ یا رسول الله ؟ قال : لا ، ولکنکم
غناء کغناء السیل ! »

گوزل کتابک (۱۴۴ - ۱۴۶) صحیفه لرنده مؤلفک غایت
گوزل سوزلرینه بنده البته امضا ایدرم . زمانمزه دینمزه قصور
یوق ، گناه یالکر اوزمزه دره ؛ ملک خلقک بوزوقلغندن شکایت
ایتمک بدلنده . اعتراف کوزیله باقوب ، اوز حالمزی اصلاح ایتمک
البتہ ک برنجی وظیفه اولمق کرک .

(۳۷) کتابک (۱۴۷) صحیفه سنده بیان قیلنمش « تکافل
عمومی » قاعده سی شریعت اسلامیده غایت بویوک مهم قاعده در .
عمومی تکافل اسلامی تک روچیدر . شریعتک اساسیدر .

شو قاعده بی مؤلف افندی گوزل تفصیل ایتمش . لیکن
مؤلف افندی تک عباره سنده « ادبی اخلاقی جهندن تبعیت » سوزینک
معناسی ندره ؛ عمومی کفالت قانون شریعت ایجابیله بعضاً فرض
اولور ، واجب اولور . کفالت هر وقت یالکر ادبی بر وظیفه اولماز ،
بلکه احیاناً قانونی بر وظیفه اولور . بونک مثاللری ده غایت چوقدر .
عمومی تکافل قانونی یالکر دینی یالکر شرعی دگل ، بلکه
مجبوری طبیعی بر قانوندر ، هیئت اجتماعی لرنک بوتون حیاتلری تکافل
قانونی اوزرینه تأسیس قیلنمشدر .

درست ، مؤلفک ۱۴۸ صحیفه ده بیانی کبی ، جمعیت خیره لر
عمومی تکافلک گوزل مثاللریدر ؛ غایت گوزل بنالریدر . جمعیت
خیره لرک اهمیتتی حقنده (۱۴۹ - ۱۵۴) صحیفه لرنده مؤلفک بیانی
غایت طوغریدر .

اسلامیتک بشدن بر رکنی اولان زکاتی صدقاتی جمعیت
خیره لره صرف ایتمک خصوصنده مؤلفک ملاحظه سی غایت
مهمدر . درست ، زکاتی صدقه لری ترتیب سز ، تدبیر سز اوله شمک
صرف ایتمک ، اسلام دنیا سینگ فلاکتته ، روحلرک صوگ درجه
ذلتته غایت قوتلی سبب اولدی . حتی غنیمت ماللری ده تدبیر سز لک ،
اداره سز لک شومغلیله حکومتک ، خلقک ، عسکرک فسادینه ، اسلام
دولتلرنده اقتصادی جهنگ صوگ درجه ده انحطاطنه غایت بویوک
عامل اولدی .

عمومی دیوانلرمزی بودجه لرمزی تأمین ایچون شارع کریم
حکمتیله تدبیر قیلنمش زکات ، صدقات عشر ، غنیمت کبی غایت مهم
تأسیسات شرعی بی ترتیب سز صرف شومغلیله ، عالم اسلامیت ده
اخلاق بوزولدی ؛ فقیرلر یالقولانندی ؛ اسلام بالاسی کسبدن
قالدی ؛ بر وقت اسلام عسکرینک بوتون همتی معمور مملکتلری

« اسلامیت هر بر سعادتتی ، مادی سعادتتی ده جامعدر » سوزی
حق ایسه ده . حقیقت ایسه ده ، لیکن شو ساعت برهانمزی یوق .
« انسانک حیات ده عزتته . مادی هم روحانی سعادتته سبب اولا
ییاور هر بر شی اسلامدر ، اسلامک رکنیدر » دیسه ک ، معنی
هان اولگی معنی اولور ، اثباتی ده آسان اولور .

انسان ، مسلم اولمق صفتیله . شو حقیقتی انکار ایده مزه ؛
البتہ یالکر ایمانک فرمانیله اولسه ده ، قبول ایدر . لیکن شو حقیقتی
اثبات ایتمک ایچون ، یعنی انسانک حیات ده عزتته ، مادی هم
روحانی سعادتته سبب اولا ییلور شیلری اسلامک رکنی کبی کویستره
یلمک ایچون ، « اوزون کوندره روزه » رساله سنده (۱۷۵ - ۱۷۷)
صحیفه لرنده بیان قیلنمش ملاحظه لری ، یاخود . آجیق سویله ییم ،
ک قیمتلی معلوماتی « اصول فقه ده یاگی دور » کبی قبول ایتمک
البتہ ضرور اولور .

گوزل قلمیله تکافل عمومی وظیفه لرندن بحث ایتمش رضا
افندی حضرتلری بنم اثر لرم ده بیان قیلنمش نظرلری نیچون اهال
ایتمش ؛ ادب مجلسلرنده ده عمومی تکافلک حکمی جاری توگلمی ؟
۳۶ دین ده مساهله کبی ، اخلاق سز لک ادب سز لک کبی
جنایتلر ، درست . انسانیت دنیا سنده ده اسلامیت دنیا سنده ده یاگی
بر حال دگل ، بلکه غایت ایسکیدر . مؤلفک (۱۳۸ - ۱۴۳)
صحیفه لرنده گی سوزلری البته درستدر . لیکن بنم سوزم زمان بوزو
قلغندن شکایت قیلوچی خواجه لر حضرتلر ایشانلر ایله دگل ، بلکه
خالص اعتراف یولیه در .

اعتراف ایده یک ، بزم زمانمزی اولگی زمانلره نسبتله ده
زیاده بوزولدی . بوزوقلغک باشی یاخود ک بویوک حصه سی بزده
یعنی خواجه لرنده ، حضرتلرنده ، ایشانلرنده . اش باشنده او طروجی
آدملرنده در . کیوملرمزه بلکه گوزلدر ؛ روزه غاز کبی عبادتلمزه
بلکه کاملدر ؛ صورتلمزه بلکه احترامی جاب ایدر ؛ لسانمزه
بلکه بلیغدر ؛ صحبتلمزه انسانلره بلکه قناعت ویرور ؛ لیکن
روح جهتنه ، قاب ، کوکل جهتنه نظر ایدر ایسه ک ، اش بالکایه
باشقه اولور . روحلری عزیز ، قلبلری صاغ سلنلره بز اوزمزی ،
شو کونگی خواجه لری ، شیخلری ، قیاس ایدر ایسه ک ، اوتانورز ، اویالورز .
روح بویوک لگی ، قلب صاغلی بزده قالماش !

شو اعترافی یاخود ، دیه لم ، عتایی خلقک عمومونه نسبتله
دگل ، بلکه حضرتلرک ، ادیلرک ، محررلرک ، ضیایلرک اکثریتته
خطابه سویله دم .

انسان مدنیت دنیا سنده ، شو کونگی قیامت دهشتلرینه اعتبار
کوزیله نظر قیلوب ، اوزمزلرک شو کونگی ذلتلمزی اعتراف قلییه
محاکمه ایدر ایسه ، . . .

طلا مقدن . خراب ایتماکن عبارت اولوب کیتمش ایدی .

قدرینی بزه یلدردی ، بزی ده دیگر ملتاره طاقتدی .
استاذ اسماعیل بك ملتته هر جهته برکتلی بر آدم ایدی .
تمکن اولسه ایدی ، ملت خدمتارنده محترم بابامزی ینه اون
بش یگرمی سنه یاشاتمق ایچون ، حیاتی محترم استاذ حضرتلرینه
ویروب ، شو کونگی مسعود قهرینه بن یاتار ایدم . بن اسماعیل
بکک حیاته ده وفاتنه ده غبطه ایدرم . حیاتی بختیار ایدی ، وفاتی ده
بختیار اولدی .

شو کون ۱۹۱۴ سنه . ستمبر اون بر . ۱۳۳۲ سنه . ذوالقعدة
دورت ، پنج شنبه کون . جمعه کیچه سی ، ساعت بش ایدی ، ملت
باباسی استاذ محترم اسماعیل بك غصبرینسکی حضرتلرینک وفاتی
تله غراف خبریله بزه اعلان قیلندی !
ایشتم .

« بگاده شویله بر اولوم نصیب اولسه ایدی ! » دیدم .

شو کون بویوک ملتک بوتون ملتک ماتم کونیدر .
رحمت درگاهلرنده محفوظ بزم « وفیات الاعیان » دیواغزک
گوزل صحیفه لری بزم محترم استاذک بویوک نامیه شو کون زینتاندی ،
محترم استاذک بویوک روحی « علیون » ک لک اعلاننده رحمت فرشته لری
طرفندن بویوک احترامله شو کون استقبال قیلندی . نبی کریم سید
الوجود علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک مقدس معصوم اللرینی
اوچک شرفلرینه ده نائل اولوب ، محترم بابامزک روحی الوهیت
نظمتمی حضورنده شو کون مؤبد صورت ده سجده ایتدی . بتون
عمرینی اسلام خدمتارینه وقف ایتمش اسماعیل بك حضرتلری
اسلامیت حرمتنه مناسب درجه لرده فردوس جنتلرنده ایندی قرار
ایتدی .

محترم اسماعیل بك حیات ده بختیار ایدی ، بوتون حیاتی
ملتته غایت برکتلی اولدی . محترم استاذ اسماعیل بك غایت بختیار
حاده جان تسلیم ایتدی ، اوز خدمتارینک غایت بویوک ثمره لری
کوروب تولدی .

هر بر ملتک بر بویوگی واردر : روسلرک تولستویلری ،
فرانسوزلرک هوغولری . آمریقانلرک فرانکلینلری ، اسیوچره لیلرک
په ستولویچیلری واردر . او بویوکلرک اوز ماتلرینه وطنلرینه ادبی
اجتماعی غایت بویوک خدمتاری البته سبقت ایتمشدر .

مدنی ملتلرک هر بری بویوکلرینک جنازه لرینه صوکل احترام
ملرینی تقدیم ایدرلر .

ملت باباسی محترم استاذ اسماعیل افندینک روسیه مسلمانلرینه
خدمتمی شو بویوکلرک خدمتارندن بلا مبالغه زیاده ایدی ، ده زیاده
برکتلی ایدی . خدمتک قیمتی حاجتک درجه سیله شدتیه تقدیر
قیلنور . بزم روسیا مسلمانلرینک احتیاجی او ملتلرک احتیاجندن
میلیون دفعه زیاده ایدی . بوکا کوره ، خدمتک قیمتی ده زیاده
اولور .

بز محترم استاذمزی حان حیات ده احترام ایدمه دک . شو کون
محترم استاذک بویوک جنازه سنه عرض قیلنه چق احترام بلکه الیرنجی
احترامز اولور ؛ لکن انشاء الله صوکی اولماز . محترم استاذک گوزل
نامی ، بویوک حرمتی تا ابد ملتک کونگندن هیچ بر وقت چیقماز .
محترم استاذک برکتلی بسمله سیله باشلانمش مقدس اش انشاء الله
کمالنه ایرشور ؛ محترم استاذک پاک اللریله ماتک قابنه چه چلمش
آمل اورلقلرینک گوزل چه چکلرینی طاتلی ثمره لرینی بویوک ملت
البته کورر ، کوردکچه محترم استاذینی احترامله یاد ایدر شادلانور .
ملت بالالرینک معصوم لساناری پاک قلملری . مکتبلرده
بسمله اوقوب لسان اوگره نور ایکان ، ملت باباسنگ محترم روحنه
تا ابد البته دعا اوقور ، ثنا ایدر .

استاذ اسماعیل افندی بزه الف با اوگرندی ، ابتدائی مکتبلر
آچدی ، ابتدائی مکتبلر مزی اصلاح ایتدی ، مدرسه لرمزک ده
اصلاحاته یول آچدی ؛ جمعیت خیریه لر تاسیس ایتدی ، ایتدردی ،
فرنگستان مکتوبلری ملا عباس فرانسوی کبی ادبیات غونه لری
یازدی ، بزه جان ویردی ، اوزی ده بزه هر جهت ده نمونه اولدی .
شو کونگی محررلرک ادیبلرک خادملرک همه سی محترم استاذک
شاگردلریدر . سیاسی حرکتلرده اصلاحات حرکتلرنده محترم
استاذ غایت احتیاطلی بر رهبر ایدی .

فیلسوف ابوالعلا حضرتلرینک فلسفه سنه کوره ، انسانک
دیناده سعادت بر معمار ، جوابی قبر طاشلرنده یازلور . سزک
قبرگژ طاشنده ، محترم استاذ افندی ،

۱۴ نجی عصر هجری ابدالرنده تاسیس قیلنوب ، ۳۲ سنه
دوام ایتمش « ترجمان » برکسنده اسماعیل بك حضرتلری روسیه
مسلمانلرینک ادبی اجتماعی حاللرینی تجدید ایتدی . روسیه مسلمانلری
حقتده محترم استاذ اسماعیل بك ۱۴ نجی عصرک مجدددی ایدی .
بزی او یاتدی ، حیات بوللرینه نجات یوللرینه کوندوردی . لسانمزی
صافلادی . ادبیاتمه گوزل بر اساس قوردی ، ملیتمزی صافلادی .
زمان وار ایدی ، بز روسیه ده روسلر آراسنده تورکلکندن مسلمان
نلقدن اوتانور ایدک ؛ استاذ اسماعیل افندی تورکلک قخرینی اسلام

« اسماعیل سعادتلی ابری ! ملتته برکتلی ابری ! » (۱) .
جمله سی البته زینت اولاجقدر .

تاریخی جمعیتلرملرک اکثرنده محترم استاذ اسماعیل بك
(۱) بو عبارت بزنک طرفزدن ایریله ندرلدی . شورا .

تکافلگ بر فروعاتی اولمق اوزره، خاتونلرک قزلرک تربيه لرندن بحث ايتمشدرد.

عمومي تکافلگ فروعاتدن اولسه ده اولماسه ده، خاتونلر قزلر مسئلهسى اسلاميت دنياسنده اگ مهم اگ بويوک فوق الغايه بويوک غايت ضرورى بر مسئله اساسيه در. شو مسئله يي فروعات قيبليدن ذکر ايتمه يوب، بلکه کتابگ اگ باشنده يا خود تام اورتاسنده اگ توپ اگ اساسلى قاعده ايتمک مؤلفک جدى قلمنه مناسب ايدى.

بزم شو کوننگى اجتماعى حاللرمزده خاتونلر مسئلهسى اساسلرک اساسيدر، عمومي تکافلگ ده اصليدر. «خلق نظرينه» ده شو مسئله حقنده «مبالغه» قيلدم؛ لکن مسئله اهميته نسبتله بنم مبالغه ده دون ايدى.

خاتونلرده تربيه، قزلرده جمال، اخلاق ده عنت، حرم ده پاکک، عائله ده محبت عائله ده سعادت، خاتونلرده ناموس، ارلرده شرف، ناموسه احترام، حقوق ده امانت ملت ده عزت کيبي بقدر فضيلتلرک معنالى ده حقيقتلرى ده قيمتلرى ده اهميتلرى ده قدرلرى ده بزه معلوم دگل اولسه کرک. يوقسه، او قدر آچيق او قدر بويوک مسئله ده اختلاف ممکن اولماز ايدى.

شوم مسئله ده عرب حروفاتيه يازلمش اختلاف مقاله لريني اختلاف صحيفه لريني انسان مطالعه ايدر ايسه، انسانيت نامنه اسلاميت حضورنده اوتانور.

او اختلافلرى اوافق کتابلرده ده قدرى بويوک کتابلرده ده کوردکده انسان، تام معنايله حيران اولور.

رأيت الحق لؤلؤة تورات باج في ضلال الناس جم
ضيا لم بين لعيون كمه وقول ضاع في آذان صم
مؤلف، تبرع يوليله، يا خود مجبوريت سويله اولسه کرک، مخالفلره مناظره يي التزام ايتمش ده، مخالفلرک فکر لريني بويوک مهارتله جرح قيلوب، فکر لرينک بطلانيني اوزلرينه ده غايت آچيق آکلتمشدرد.

درست، بوتون محرماتى مباح کيبي عادت ايتمش «دينلى» لر رذالت ديگر لرينه باقمش «صوفى» لر خاتون قزلرى تربيه مسئله لرنده خوف فتنه کيبي «دليللر» ه طايانورلار ايسه، اخلاق ده ادب ده بوندن ده بويوک بر دنات، بوندن ده بويوک بر توشکونلک هيچ بر وقت بولنه ماز. انسان اويله دليللر حضورنده «عاجز» قالور ايسه، سکوت ايدر ايسه، بر آز تسلى بولور.

گوزل کتابگ (۱۶۰-۱۶۱) صحيفه لرينه بنده امضا ايدرم. خاتونلرک قزلرک جمعيتلرده حضورلرى لازمدر. لکن روحى بر آز تربيه ايتمک، قلمزى کوزه زى اخلاقى بر آز پاکله مک

حضرتلريله برابر اجتماع ايدوب، خدمت ايتمک شرفلرينه بن نائل اولدم. او بويوک دقيقه لرک گوزل خاطره سيلاه شو کون البته افتخار ايدمه بيلورم. محترم رهبرک بويوک روحنه احترامى ده دعالمى ده بوندن صوگ تا ابد انشاء الله تقديم ايدرم.

۱۵۳ نجى صحيفه ده ترجمه قيلنمش حديث نه قدر مؤثر، نه قدر گوزل! حديث کتابلرنده اويله حديثلر آزدگنيدر. مکتبلرده مدرسه لرده شاگردلره، مسجد منبرلرنده جماعتلره اويله حديثلر تلقين قيلنه طورسه ايدى؛ ايمان شرطلرده اخلاق درس لرنده او حديثلر يازلسه ايدى؛ زکاتلر، خيراتلر صرف قيلنور ايکن، او حديثلرک ارشادلريله عمل قيلنسه ايدى، نه قدر گوزل اولور ايدى.

صدقه لرى، زکاتلرى، خيراتلرى نظام يولنه قويمق حقنده (۱۵۴ - ۱۵۵) صحيفه لره يازلمش تدبيرلر غايت مهم غايت لازم تدبيرلردر.

اسلاميتک اگ بويوک رکنلرندن بريني اهمال ايتمش ايدک، زکات اسلاميت دنياسنده ترک قيلندى؛ بر آز قالمش ايسه، مسلمانلره يالکزر ضرر اولور طريقه صرف قيلندى. اسلامک عمومي حاجتلريني تأمين مصلحتيله مشروع اولمش اگ مفيد بر رکن، تدبيرسز يولسز صرف شوملغيله، اسلاميت دنياسنه ضرر اولدى.

دينمزک حرمتى، ملتيمزک قدرى کولگه مزده قالمش اولسه کرک؛ يوقسه، مکتبلرمز، مدرسه لرمز، جامعلرمز، روحانيلرمز تأمين قيلنماش ايکن. يتيملره طوللره عاجزلره تربيه يورتلرى شفقت اوچاقلرى يوق ايکن، زکاتلرى اهمال ايتمز ايدک، خيراتلرمزى ده تدبيرسز ترتيبسز صرف ايتمز ايدک.

صدقه لرى، زکاتلرى خيراتلرى ترتيب قيلمق حقنده مؤانگ فکرى غايت جديدر. عمومي مى حاجتلرمزى تأمين خصوصلرنده مقدس شريعت قوتيله تاسيس قيلنمش منبعلردن استفاده ايدمزم ايسهک، ياکى منبعلرى آرامق بوش خيال اولور.

لکن بز شو کون روسياده. - عمومي مى حاجتلرمزى دينى منبعلرمز برکسيلاه تأمين قيلمق يوللرى بولنورمى؟ البته بولنور. بويله شيلرده ملتک ايمانى، اوز ديننه حرمتى لازمدر، کافيدر. ملتک بيت الماللرى جمعيت خيريه لر واسطه سيلاه زکات خيرات طوپلانور، عمومي حاجتلره صرف قيلنور.

درست، مؤلفک (۱۵۱) صحيفه ده بيانى کيبي، هر شهرده هر قريه ده رسمى جمعيت خيريه لر تاسيس ايتمک شو کون البته لازمدر. دينمزک مهم بر رکنيدر.

۳۸ مؤلف افندى (۱۵۸-۱۶۶) صحيفه لرده، عمومي

شرطیله. یوقسه، خوف قتنه دلیللرینه طایانوجی «فقیهله»، ناموس قدرینی بیلمز بیس کوزلر قاشنده کورنمک خاتون قزلرک شرفه مناسب دگلددر.

خاتونلرده یوز پردهسی دگل، بلکه شرف حجایی، عفت حجایی، ناموس پردهسی، کبر رداسی، ادب لباسی، عظمت سیماسی بولنمق لازمددر. شو فضیلتلرک برینی خاتون حائز اولور ایسه یوز پردهسی جائز اولماز، بلکه یوز آجو فرض اولور. چونکه یوز پردهسی اخلاقک ادبک عقلک اختیارک الحظاظنه سیددر.

«خلق نظرینه» ده، ۷۵ نچی صحیفه ده (۱۹-۲۳) سطرلرده نظرمی یازمش ایدم. موسی جاراته.

مجوسی لرده آچلقدن صاقلانو اصولی

(اقتصادی)

«ایلی» ولایتی «ایلی» صوینک صول یاقاسنده اولتورشلق، «شیه» اسملی مانجور نسلینه منسوب ۸ سومون (اول) خطای طائفهسی بار. بولرنگ ایتولرینه قاراغانده «ایلی» ولایتیغه تارانچی تورکلرندن بر آز زمان، ایلگه ری «موقدین» اسملی شهردن کوچوب کیلگانلر ایش. بولر باشده ۸۰۰ جان بولوب هر سومونغه ۱۰۰ دن بولنوب اولتورمیش ایکان. اوز اقرارلرینه بنا کورشیلری تارانچی تورکلریغه باقغانده اورچولری بیک صوصاق بیلهن بارغان (چونکه بولرده نظافت گه رعایت یوق).

دیهک بولر حالاده ۸۰۰۰ جان دن آرتق دگل ایش. اما هر ۵ سنه ده بر مرتبه آچلق حکم سوروب زیارت ایتماکله بولغان تارانچی تورکلری بولرغه باقغانده آرتغراق اوسکان. بالعکس «شیه» لر تیوشلیجه اوسمه گان، بونده تعجب ایدله چک بر شی وار ایسه اولده تارانچی تورکلرنده هر ۵-۴ سنه بر مرتبه آچلق حکم سوروب طوردیغی حالده شیه لرده ۲۰۰ یلدن بیریلی آچلق دهشتلی صورتده حکم سوره آماغان. بو نیچون بویله؟... بونگ سبی ایسه بیک ظاهر ددر. بولر آچلقدن صاقلانوغه ایگ اوگلی چاره تابقان: اگ ایلگه ری «ایلی» غه کوچوب کیلیشی برله «دانگزه فاک» (۱) اسمیه بر محکمه تأسیس ایدوب. بونگ نظارتده

(۱) دانگزه قطاچه کتاب، فاک خانه دیمکدر.

اولمق اوزره ساک (آنبار) سالغان. بو آبارغه ایسه هر ارکهک باشینه معلوم بر مقدار ایله آسلق: بقدای آریا. الخ ییغوب قویدرغان. بو آبارنگ آسلیغینی توقلق یلدرنده هر دهقانغه ساچو ایچون آلمقنی مجبوری قیلغان، البته بر مقدار فائض ایله. مثلا: بر بود بقدای آغان دهقان، بر بود ۵ فداق قیلوب توله مک شرطی ایله. بوندن باشقه کیرهک کیم گه گنه آسلق لازم بولسه مذکرر فائض برابرینه بریله کیلگان. بوندن باشقه هر تورلی واف توپاک یورت فائده سینه کیله تورغان وارداتلر بولغان. بو آقچه لرنی هم بکلری اوز قاتلایسینه طقمای مذکور محکمه خزینه سینه ییغا طورغان. بو صوما حاضرده ۳۰۰ مگ غه یتکان. «ساک» دهغی آسقلری هم آچلق بولر ایچنده طوتاشدن اوزلکسز ۵-۴ سنه حکم سور گاندهده چیتدن هیچ کمنگ یاردم معاوتینه محتاج اولمقسزین یتارلک درجه مولایغان. بو یوقاریده مذکور صوما ایله آسلق، ایچلرنده گی یاری، قارت، یتم، یسیرلرنگ تریه سندن آرتقانی غنه در. یوقسه موندن آرتق بولور ایدی. بولرنگ عرفنده اوکسز بالا چاغا، یتم یسیر خاتون، بای بولسه ده ۸۰ یا شغه ایریشکان قارت، قارتچق همهسی مذکور محکمه ننگ خزینه سی حسابینه باقیبورغه تیوش وهم چیت ملت کشیسندن نیندای گنه قوناق کیسه آنک راسخودینه توتولغان چغمنک همهسی مذکور خزینه حسابندن بیر بولور گه تیوش. حاضرده ده شونداق قیلمق ده درلر، بولرنگ تا کوچوب کیلگاندنیرلی یورتنگ ایچ و طشنده بولغان حادثه، کون ساعتلر ایله یازلوب تورر، تارانچیلر تاریخی حقدنده خیلی معلومات وار دیب ایشکان ایدم. طوغور. «بارکد».

سُمر:

ایلیور دین بلمیانلر هر نچولک سوزنی قبول، دین بله نلر کوکلینه ویرماز خرافاتلرغه بول.

ایشته بو حکمتلی سوزنی اویلاسهک معناسی چوق؛

عقلی بارنگ دینی یوقدر، دینی بارنگ عقلی یوق. (۱)

معلم حاجی مبین ابن شکرالله «سمرقند»

(۱) فیلسوف اسلام ابوالعلاء المعری ننگ اوشبو مضمونده اولان عربی شری «فتون و فلسفه و فاسفه سانجه لری» اسملی اثرنگ صوگنی صحیفه سیده وار.

خليج امير المؤمنين

مصرده بولغان «خليج امير المؤمنين» حقتده ۱۸نجى ۱۹نجى عدد «شورا» لرده بر قدر سوزلر بولغان ايدى. مصرده چيققان «الهلال» مجله سنده اوشبو طوغروده بر مقاله كوروب شونك خلاصه سيني بو يرده كوچره مز:

بو كونده مصرده «خليج مصر» همده «خليج القاهره» ديب يورتوله طورغان «خليج» نك ايسكى اسمى، «خليج امير المؤمنين» ايدى. «امير المؤمنين» دن مراد حضرت عمر در. ايسكى مصر ياتنده «نيل» مباركدن «فم الحليج» اسملى اورندن باشلانوب قاهره نى جنوب غربى و شمال شرقى كه آيروب اوتهدر. شارع محمدعلى نى كيسوب منصور باشا - رابى يائنه بارا، آندن تيمر بولدن اوتوب «مرجوش» تيمر بوليني اوڭ طرفده قالدرا، قاهره ننگ سوريني «شعريه» ياتده كيسه و آندن «اسماعيليه» قناليه قوشلوب توقيتدر. بو ايسه حاضرگى حاليدر. اما مقدم وقتلرده بحر احمر كه باروب طوتاشادر ايدى.

آق دگر برله قازم دگريني (بحر احمر) بر كه قوشوب سودا بولى آچو فكرى بيك ايسكى زمانلردن بيرلى خاقلر نك فكرلر نده يوريدر ايدى. حتى فرعونلر ننگ بعضيلرى شوشى اش كه مباشرت قيلدیلر و ميلاددن ۶۱۰ يل مقدم وقتلرده «نيل» ننگ «زقازيق» ياتنده بولغان تارماغى برله بحر قازم آراسنده بر قانال قازيتديلر. ايران بادشاهلر نندن دارا، مصرنى فتح ايتديكندن صوڭ اوشبو قانالى تمام قيلدردى. لکن بو زمان مهندسلىرى بحر قازم صوينى «نيل» دن اوستده ديب اعتقاد قيلغانلقلرى سيندن قانال بتونله قوشلغان تقديرده دگر ننگ آچى صوى طاشوب كرده مصر مملكتنده طوروجيلر ايچون ياخشى صو قالماز، هلاكك بولور ديب قورقوب قانالى قوشمى بر آز قورى اورن قالدرديلر. كيمه لرده بورى طورغان يوكلر شوشى قوريلقده كروانلر برله كوچرله لر ايدى.

كوب زمانلردن صوڭ قانال باشلانغان نيل تارماغينگ صوى كوچدى ده قانال كييوب قالدى و اسلاملر طرفدن مصر مملكتى ضبط ايتولگان وقتلرغه قدر مذكور قانال بوزولوب، اشدن چيقوب بتدى.

حضرت عمر خليفه بولغاندن صوڭ مصرده والى بولوب طوروجى عمرو بن العاص غه امر بيروب «نيل» برله بحر احمر آراسنده قانال قازتدى. بو دفعه سنده قانالى «فسطاط» ياتندن بو كونده «فم الحليج» ديب معروف بولغان اورندن باشلاب قازيديلر، قام بولغاندن صوڭ «خليج امير المؤمنين» ديب اسم بيرديلر. «فم الحليج» دن باشلاب «زقازيق» غه قدر بولغان اورنلر نى صحابه لر اوزلرى باشلاب قازيديلرده «زقازيق» برله بحر احمر آراسنده فرعونلر طرفدن قازلغان قانالى توزه توب، زور ايتوب بحر احمر كه قدر كيتديلر.

اوشبو قانال عباسيلردن المنصور زمانينه قدر ۱۳۴ يللر اشلب و مسلمانلرغه فائده كيتروب طوردى ايسه ده مدينه ده كى علويلر كه آچو ايتوب المنصور موني بوزدردى. حاضر نده مونگ «فم الحليج» برله «مطريه» آراسنده بولغان اوشلرى گنه سلامتدر. خليج آچلغان صوڭ، مسلمانلر هر يلد «نيل» صوى ارتقان وقتده (اغوست آينده) مخصوص بر كونى بايرام ياصاب شوشى قانالده حضور قيله لر ايدى. بو طوغروده سويله ننگن شعرلر، قصيده لر بيك كوب. (بو بايرام دىنى بايرام توگل بلنكه بزده كى صابان طويلرى ياكه حرمتلو آدملر ايچون «يوييل» لر ياصاو كى دنياوى بايراملر بولادز). قانال بوزولغان بولسه ده مونگ بايرامى هميشه بار.

شعر:

ياشرون محبت

بر ماتوره، طن، سرلى صحرا لرده يورسهم يالغزم
 نه لله نيگه موكلانام... لکن نيدن... بلميم اوزم.
 نه يله نه م چولغانسه ده، يه يلى چه چهك، خوش ايس بلن
 نه لله كم يوق... نه لله نى جيتمى؟!... لکن بلميم اوزم.
 بر شعر يازسام... باصاسا ياكه بر «اش» اشله سم
 نه لله كم مينى سويه ر كوڭ... كم صوڭ، اول... بلميم اوزم.
 نه لله كملر كونه شوب سويگان كبك طوبولا مينى
 طوقته!... چو!... كونه شمه كز!... ديم. كم آلاز!... بلميم اوزم
 بر محبت تاريخن يازغان رومان اوقوغان وقت
 شونده غى «گيروي» بولام... لکن نيچك... بلميم اوزم.
 شوندى تيلي، بر، خيالى، ياروم آقل ايدى مين
 اما نى ايچون آلاى؟!... آنى ده بلميم، مين - اوزم.

انسانك شأنی عالی بولووی حقنده

صوفیلرک بتون حکمتلرندن صغلوب آنگان حقیقت «انسانك شأنی عالی» دیمکدن عبارتدر. «تصوف» نی «فلسفه اصوللرندن بر اصول» دیب دعوی قیلو بتونله یی درست بولوب بتماسهده تصوفك اساسنده منتظم، مرتب حتی که مکمل بر فلسفه بارددر. اگرده شوشی نقطهدن قاراو جهتنجه فلسفه میداتده، تصوف ایچونده بر اسم تعیین ایتو لازم کیسه موگا «وحدت وجود فلسفه سی» دیب و مسالک جهتندنده «خیالیون (ایده آلیست) مسلکی» دیب آتامق لازم کیلور.

تصوف فلسفه سی نظر نده «وجود حقیقی» بر بولوب موگا «وجود مطلق» اسمی بیرلور. اوشبو اطلاق حالنده بووجودك حقیقی، بلورکه ممکن بولماغان برسر (نقطه الغیب) در. شونك ایچون بو طوغروده نیندی گنه نرسه سوبله نسهده آکلاشلغان و بانگان بولماز. چوانکه بو حقیقت ایلک عقلی آدمك ده عقلی ایرشه آلورلق درجه دن یوفاریدر. بز، نی قدر ذهن صرف ایتسهك و صوگرده بر نهایت که باروب توقناساق، مذکور حقیقت شول نهایتك آریاغنده قالاچقدر. اوشبونك ایچون مولانا جلال الدین رومی:

اصل ذات حق تعالی هیچ کس ،
می نداند . ای حکیم این شرح بس !
بعد ازین گرشح گویم المدیست !
زان که شرح این ورای آگویست !

«الله تعالیك ذاتینی هیچ کیم بلماز، مونی بلور ایچون طرشمق احمققدر» مضمونده.

بو کونگی فلسفه تعبیرنه کوره تصوفده «آغوسوی تیزم» اساسدر. هر صوفی الله تعالی که: «سینی تانی آلمادق!» دیب طورر وشوندن اوزا آلمازلغینی بلور. شونك ایچون حق تعالی «هو» (او-اول) اشارتلی برله تعبیر قیلورلر و: «بزك برله آنك آراسنده برده بار، شول برده آرتندهغی نرسه نی بلورکه کوچر ییتمی، اول برده ایسه «حادثات» (تجلیات زائله و خیالات باطله) عالمیدر، بزك علایتی وجودمز آنك برجرئنددر، بز آنك ذاتینی و حقیقتینی بله آلماسه قده کائنانده بارلقغه چیقغان هر نرسه نك آنك عله بولووی سببندن چیققانقلرنده توزان قدرکنده شبهه مز یوق، برده نی کوتاررکه قدر تمز یتمی، لکن محال فرض بولسهده کوتارو نی فرض قیلغان تقدیردهده بو کونگی علممزدن

آرتق بر علم بولماز ایدی، حضرت علی که اسناد ایتولگان «لوکشف الغطاء ما زددت یقینا» سوزی اوشبو معنایی آکلاتور» دیرلر. مونجه اثرلرکه (تجلیاتغه) قاراو برله «هو»، «اول»غه (آک) «قدرت ازلیه» دیرگده ممکن. بتون تصوف اثرلرنده کورلیگان اوشبو «قدرت ازلیه» تعبیری همده «آغوسوی تیزم» فلسفه سی عینا دیرلک «نوفلا طویلر» دهده بار. آنلر موگا «ئهئوس آغوستوس» دیرلر ایدی. «دینامیس پروتیس» سوزی «قدرت ازلیه» سوزینگ حرفی ترجمه سیدر.

«قدرت ازلیه»، ذاتی بولغان عشق سببندن عالم کمون (گیزلیک) دن آشکارلک عالمنده طاهر بولور. بو ظهورده مرتبه لرده بار. البته قاراتاش برله اینجو، یاقوت برله حیوانده بر مرتبهده بولماز. حیوان، نی قدر توبان مرتبهده بولسهده آنده بر طویغو بار، بو طویغو یاقوتده یوقدر. حیوان برله انسانده بر مرتبه ده بولماز، چوانکه انسانك فطرتینی، آنی یاراتوچی حرمتلی قیلمشدر، آدم بالاسی مطلقا حرمتلیدر، فقط بعض فردلری، بعض فردلرندن حرمتلی و حرمتسز بولورغه و آرالرنده بیک متفاوت مرتبه لر کور. لورکه ممکن. ال حرمتلی و بیوک مرتبه «انسان کامل» مقامیدر.

انسان کامل نظر به سینی آوروپاده نمسه فیلسوفلرندن فرده دریق نیچه نشر ایتکان ایدی. بو تفکر و خیالپرست فکرینه کوره دنیانك بو کونگی ترقیاتنده بولغان طبعی دوامق سببندن، موندن صوگ دنیاغه کیله چک انسانلر فوق العاده کمالنرکه ایرشه چکلر و فوق البشر انسانلر بولاچقدردر. بو کونگی انسانلرغه نسبت برله میمونلر نیندی حالده بولسه لر کیله چکده گی انسانلرغه کوره بز لرده میمونلر درجه سنده کورنه چکمز.

لکن نمسه فیلسوفی بولغان «نیچه» قاشندهغی مافوق البشر بولغان انسان برله تصوف اهللرینک «انسان کامل لرلی آراسنده ظاهرده گی مناسبت بیک قوتلی بولغان حالده حقیقت حالده اصلا مناسبت یوقدر. سوزلرنك ظاهرلرینه قارابغه آدانورغه یارامی. نیچه تصویری اریستوقراتاق حسینک، فلسفی فکرلرکه غایه سندن طوغمشدر. آنک فرض ایته طورغان الوغ انسانی، اوزینک اشلرنده خلقلرنده بزنگ قاشمزده دستور طوتولغان خلقلرنك حکملرینه رعایت قیلورغه مجبور بولمایه چقدر. موگا کوره استبداد منفور توکل بلکه حقلی و معقول بولاچقدر. اما تصوف اهللری قاشنده بولغان «انسان کامل» موگا باشقه. آنلرغه کوره وجودگه چیققان، نی قدر نرسه بولسه وجود مطلق نك اسملرندن وصفلرندن بررسینه مظهردر. شونك ایچون مونلر مادی یا که معنوی بولسون موجودات عالمینه «مظاهر عالمی» دیب اسم بیرلر. (اسملر و صفتلرغه مظهر بولغان نرسه لر عالمی دیمکدر). انسان، «اسم

اعظم» مظهری و بتون عالمرنگ مختصر صورتده نسخهسی بولغانلقدن «نسخه کبری و برزخ جامع» در. چونکه خارجهده گی کائاتده تفصیلی صورتده نیندی نرسه لر بولسه انسانده شونلرنگ جملهسی اجمالی صورتده بار. ارضوملی اسماعیل حتی، مونی «معرفتنامه» اسملی اثرنده هر کیم آ کلازلق صورتده تفصیل ایتمشدر. اوشبو سبیدن انسانغه عالم اصغر و بعض وقتده موگا عالم اکبر و کائاتغه عالم اصغر دیرلر.

عالم اکبر فرضیه سینی باشلاب میدانغه قویوچی مشهور فیلسوف قابالیست و کیمیا عالمرندن هر مس ایدی.

انسانتک بو علوشانی کوکلی اعتباری برلهدر. چونکه کوکل، بتون عالمی وهر نرسه نی احاطه قیلورلق درجهده کیک و تیره ندر. صوفی، هر نرسه نی آندن ازلهر. نفسنی بلگان کشی اوزینی ده بلور. اوشبونک ایچوندرکه کوکل صندرمق حقیقی صوفیلر اخلاقینه کوره گناهدر.

«قبله گاه کبر یادر بیقمه قلبن کیمسه نك!...»

اوشبو روشده بلووی و توشونوی سبیدن ابو یزید بسطامی (بانگ آستی برله): «سبحانی!.. ما اعظم شائنی!..» همده «لیس فی جیتی سوی الله» دیه بلمشدر.

انسانتک «برزخ» نی جامع بولقی معنویلیگی اعتبارنچه لاهوتی نورغه و جسمانی اعتبارنچه مادی عنصر (ظلمانی) بر اصل غه منسوب بولوننددر. بو تقدیرچه انسان، نور برله ظلمتتی جامع بولوب آنده رحماندن ده، شیطانندن ده پای بار. اگرده عرفان طرفینه میل ایتسه فرشته لک طبیعتی و اگرده دنی نرسه لرکه میل قیاسه شیطانلق غالب کیلور.

خلاصه: انسان بیک بیوک بر نرسهدر. فقط انسانلقتک مرتبه سینی بلورکه کیرهک. «تجلی» نظریه سندن همده زمانلر، مرتبه لردن اوتوب، تصوف اوشبو درجه که طوناشور. شونک ایچون: «ای انسان! نی ایچون یراقلرغه کیتوب یورسن؟ هر نرسه نی اوزگدن قارا، نیندی گنه نرسه قارامقچی بولساک کوکلدن قارا، کوکلده هر نرسه بار!» دیمک بیک منطقی و طبیعی بولور. مرشدلر، حقنی طلب ایتوچی مریدلرینه شوشی نرسه نی تلقین قیلورلر. حضرت علی که منسوب بولغان «و فیک انطوی العالم الاکبر» (عالم اکبر و کائات سینک کوکلده یابولدی) نك معناسی اوشبو:

چونکه بلدک مؤمنک قلبنده بر الله وار،
نیچون عزت ایتماک اول یته کیم الله وار؟!
هر نه وار آدنده وار آدمدن ایسته حق سن!
اوله ابلیس شی، آدنده سر الله وار!

یشلرنده مند مجدر.

بزنگ یتوشسز ظن ایته طورغان تورکیچه سوزلرمن، باشقه تلر برله قولای قولای غنه سویله شوب آ کلاشورغه ممکن بولمازلق درجهده نچکه و کنایه لی معنارنی آ کلاشور درجهده ایرکن و کیگدر. تورکی لسائینی قبا و اشله نمگان همده یتشمی دیب سویله و چیلر معذورلردر. مثال ایچون آدمنگ «نسخه کبری» بولوی حقتده اوغلانلر شیخی دیب معروف بولغان ابراهیم افندینک اوشبو یتلرینی نقل قیله م:

بیان یرده نه کورسن؟ ..

کل آدمه، ایر بودمه! .. (۱)

حیوان کبی نه به لرسن؟ ..

کل آدمه ایر بودمه! ..

نسخه وحدت آدمدر،

نسخه قدرت بودمدر.

آدمدن غیری عدمدر.

کل آدمه، ایر بودمه! ..

آینه حق آدمدر،

کورن کورنن بودمدر،

هر نفس اسم اعظمدر.

کل آدمه، ایر بودمه! ..

آدمدر رحمت رحمن؛

آدمدر کوه هرکان؛

عالم جسمدر؛ آدم جان،

کل آدمه، ایر بودمه! ..

آدمدر حقه کیدن یول،

حق ایستر ایسهک آدم اول! ..

آدمه جمله اشیا قول.

کل آدمه، ایر بودمه! ..

«ابراهیم!.. سن آدمه کل! ..»

قو مشکلمک اولسون حل! ..

«آدم معنا» (۲) دن ال آل! ..

کل آدمه، ایر بودمه! ..

ایندی هر نرسه نی انساننگ اوزندن ازله ملک لازم بولسه «علم» ننگ قیل قالدن عبارت توگللیگی حتی صرف و نحو، منطق و معانی کبی قورالدرنگ رسمی نرسه لردن بولوب بز لرنی حقیقتکه

(۱) «دم» تعبیری تصوفده مهم بر معنای افاده قیلور. بو کلمه نك «قبض و بسط» همده «لا قیدی قلندرانه» برله مناسبتی وار.
(۲) «آدم معنا» تعبیرندن مقصود «انسان کامل» در.

بزم تورکارده جهالت جیل داوول برله برابر

مین بو سوزنی شاگرد و قتمده اساذمز محمدانصور زبیروف جنابلردن هر وقت ایشدوچی ایدم. شاگردلر یالفاوولق قیلوب درسلرن بلماسه لر یاکه زنجاللاشوب عرض بولسلر یاکه بر کشی اورنسز سوز ایله هجوم قیلسه (خصوصا اصول جدید یاکی باشلانغان یلارده جغرافیه، تاریخ حساب حرام دیوب اوزینه هر مجلسده ملالر هجوم قیلوچیلر ایدی) شول وقت ملتیزنگ شو فائده لی علملرنی ده آگلار درجه دن توبه ن ایکانینه ناسف قیلوب «بزم مسلمانلرده جهالت جیل داوول برله برابر» دیوچی ایدی. بز اول وقت یاشلک هم تجر به سزلیکمزدن بو سوزنگ معناسینه توشونماس ایدک. ایندی چنلاب او یلاب قاراساق بزم تورکارده جهالت جیل داوول برله برابر. یعنی جیل داوول نیندی کوچلی بر قوت، بزده ده جهالت شولایوق کوچلی، ته نلر مزگه و قائلر مزغه سنگاندر.

بزلر آخری دینی اشلر ده ده بر اتفاقه کیله آلمیز. رمضان یتسه بزده نزاع باشلانا. برسی آلی دی، برسی بولای دی، برسی تگیله ی دی. هر قایوسی اوزینکن درستی. تورکستان طرفلرنده روزغه کرده اختلافلاشوب پالیتسه مداخله سینه حدلی بارغانلق غزته لرده کورندی. روزغه کرده آی باشلرن درستله ب آلوب بارا آلمانغان تورک ملالری. شبهه یوق عید او قوغانده ده برسی بر کون برسی بر کون او قویا چا قدر. اوچ محله اوچ کون عید غازی او قو هر یل بزم «آلمانا» شهرنده ده بولوچی ایدی، خیر بو سنه بر کونده او قودیلر، خدا آخرن خبرلی قیلسون! مرة ثلاثون مرة تسع وعشرون ديب آینک طبیعی یوروشی ترتیبی کتابلرده صریح آیتولگان بولسه ده، بزده جهالت جیل داوول برله برابر بولغاچ، بزنگ میمیز (سنه قمری نی ده درست حسابلاب چغارا آلورلق بولماغاچ) چرگان دیسه کده خطا بولماس.

بزم تورکار برده فائده لی اش قوروغه نیت قیلسه لر، آنده البته اختلاف بولمی قالمی، ایکی پارتیه بولوب تالاش قیله لر. ایندی بر پارتیه نگ سوزی اوستون بولوب، ایکنجسی آستقه قالدیمو، اول وقت کوتده طور ایندی سعایت بولغانن. بو سعایتنی بیگره ک دینچی پارتیه لر قیلالر. آرنک اعتقادنجه بورون مجتهدلر بولغانلرده کیمکانلر، ایندی شوندن آرتق نرفی یوق والسلام.

مونه یاخشیلر ایمان صفتلر، یامان اعتقادلر، بزم تورکارده

طوتاشدره آلمانغانی اوز اوزندن معلومدر. بلکه اصل علم «انسان» نگ سری بولور. شوننگ ایچون «صوفی» دن نباتات، فلکیات، هندسه، حساب صورمازغه تیوشلی. چونکه صوفی قاشنده مذکور نرسه لر مه ندی آناسینه غنه بلنمه گان علملردر (مقصود ایشانق ایتوچیلر توگل، آنلر آراسنده بیک کوبلری مه ندی آناسینه کورده جاهلردر). بلکه صوفی دن انسانک حقیقی حقنده صورارغه تیوشلی.

اگرده اوزمنگ آگلاغانمی سویله سه م مونک خلاصه سی: «تصوف تمامی برله سوپزه قتیوزم اسملی انفسی فلسفی عقیده گه طوتاشدر. صوفیلرنگ متفکرلری ده بو کونگی آوروپا فیلسوف لرینک بیوکلری قیلندن هر شینی نفسی بر ماهیت برله تاقی قیلورلر، حدسی بولغان طویغولرنگ بر آن حاضر دن عبارت بولورینی دعوی ایتارلر.

اوشبو بحثلردن بر مقصودم تورکه لساتک افراط مستعد و قابلیتی هم ده تصوف و فلسفه لرنی تعیر قیله آلورلق درجه ده کیگ و نازک ایکانلگی کورسه تمکدر.

بو مقاله نی کونک و سیاسی بولغان بر غزته نگ علاوه سندن انتخاب قیلدق. مقاله صاحبی آوروپا تربیه سینی کورگان و آوروپاده سوکفی فیلسوفلرنگ فلسفه لری برله آشنا بولغان بر ذاتدر. اصل مقصودی تورک تلینگ علم تلی بولورغه صلاحیتی ایکانلگی اثبات ایتو بولدیغدن شوشندی بر علمی و فلسفی مقاله یازا و دعواسینی ایسکی تورک خصوصا امی شاعرلرنگ تصوف حقنده سویله گان کوب شعری برله اثبات ایتهدر. بز، بو شعرلردن بیک آرنی غنه کوچردک.

«شورا» او قوچیلر آراسنده بیک سلامت و هر نرسه نی مشقتسز سگدرلرک درجه ده کوچلی «معهده» گه مالک آدملر بار. شول کشیلرگه بو مقاله نی هدیه ایتهمز. معده لری ضعیف بولغان آدملر مونک اورنینه باشقه بر بیگلرک هضم قیلنه طورغان مقاله لرنی او قورلر.

عبرتلی سوزلر.

فقیر آراسنده قالغان بای آدمک حالی، بایلر آراسنده قالغان فقیر حالندن ده یاخشی بولماز.

الک بوزوق اش عدلکدن الک یراق بولغانیدر.

افندی خوجایف جنابلرینگ همینه گنه باغلودر، غزته سینگ هر بر نومرنده اوتوز قرق صوم ضرر ایدوب بارا تورغان محترم یوربست ماتپرور عیدالله افندی بره ریل تحمل ایدر ایسه، گوزل اولور ایدی. زیره بره ریل دوام ایدر «صدای تورکستان» غزته سی برکانده تورکستانلورلر باشللو قزللو کاغدلو کتابلرن قویوب. غزته اوقورغه عادت ایدرلر ایدی ده، آتی یدی میلیون قدر تورکستانلورلر دن هیچ اولماز ایسه، آتی یدی مگ مشتری طابلوب غزته ده گوزل گوزل دوام ایده بلور ایدی.

تورکستاننگ هر بر بیرنده کورلگان تورکستانلو بقاچیلرده سید بطل و رستم حکایه لرینی قویوب، وقوعاتنگ کوزگوسی اولان غزته اوقورغه عادت ایدوب دکانده بوش اوطورغانده هم کوکلو هم معلومات بولور ایدی.

تورکستانلورلر، ایسکیدن بیرلو کتاب مطالعه قیلورغه هم استعدادلی هم هوسلیدرلر. نیک آلاغه حقیقت کورساتورلک، خرافاتدن مصون کتابلر یازوچی مؤلفلر یوقدر.

غزته ننگ باش محرری عیدالله افندی خوجایف جنابلری بولسه ده، معزوی جهندن غزته ننگ روحی کوب و قتده محررنکی بولمیدر. غزته ده اوچاستویت ایتوچیلر رؤف افندی مظفر (تاتار) برله مکتب کتابلری یازوچی هم «تاشکند» شهر مکتبینگ برنده معلمک ایدوچی قاری منور افندی جنابلریدر. تورکستان شیوه سنده یازلمشده نشر ایدلمش غزته لرگه قاراغانده «صدای تورکستان» ننگ اداره سی ده بیانی ده، لسانی ده شاقطی ترقی ایتکان کبی کورینسه ده بوده نلی ایسکی یولداشلرینگ ازندن یراق کیده آلمیدر. موندده نلی: مسکین قاملر، کوچسز باشلار، درویشلر ایلوبنده صوفی فلسفه لری طرزنده اوزینگ اوقو چیلرینه وعظ سوبیلر. آراهه یانلری ده طرز افاده لری ده فکرلری ده خطا و هر جهندن غریب اولغانلری ده بار. لکن بو غزته دوام ایسه، هر جهندن توزه له چگی معلوم. بو غزته که اشتراک ایدر قاملر آراسنده قاملری ده فکرلری ده گوزل شاقطی یازوچیلر کورینه در. نومبری خاطر مده قالمغان «صدا» ننگ برنده محترم اینده ماس افندی قلیبه تون صورتده «مدنیت طولوقونلری» - رلوحه لو بر مقاله یازا. آنگ فکر نچه مدنیتنگ اصل منبعی عربستان یارم آطه سیندر. بتون جهاننگ مدنیتی شوشی عربستان یارم آطه سندنغنه طارالغان. یاوروپا آنی قبول قیلوب ترقی ایتکان. تورکستانغه مدنیتی روس آلب کیلگان اما تورکستانلورلر آنی قبول ایتمه گانلر. نه لی حاضرده مدنیتی قبول ایدو توکل بلکه آندن قاچالار. ترکستانلورلر، هامان باللری کبی طنچ و مشقتسن گنه دنیانی اوتکاررگه تلیر.

ملا لرده بار، معلملرده بار، سودا گرلرده بار، دهقانچیلرده بار، سمالرده بار، حتی ضیالی مز دیب ملت ایچون آخ و اخ ایتوب یورگان افندیلر مزده ده، محرر و مؤلفلر مزده ده باردر. همان ایتم: بزم تورک کرده جهالت جیل داوول برله برابردر. قایجان قوتولورمز بو یامان صفتدن؟ آینسن بر خداغنه بله. صابرجان القورماشی. «آلماتا».

کورگان بلگانندن

تورکستانی سیاحت ایتمک آرزوسیه شو قش «تاشکند» شهرینه کیلوب اوچ دورت هفته شو شهرده قالمش ایدم. تاشکند شهرینه کیلوب اوچ دورت کون طور مادم محترم یوربست عیدالله افندی خوجایف جنابلری طرفندن. تورکستان محلی شیوه سنده «صدای تورکستان» نامنده هفته گه ایکی مرتبه اولارق غزته نشر اولماغه باشلادی. موندن بورون تورکستان شیوه سنده ایکی اوچ تورلی غزته نشر ایدیلوب دوام ایده ممش ایدی. عمرلری اوزاق بولمامش شو ایکی اوچ غزته ننگ بره در ایکشهر عددلرن قولیمه توشروب اوقورغه ده موفق بولمش ایدم. شو غزته لرنگ هر بری تورکستان بیرلی خلقینگ اوز شیوه سنیچه و اوز تانچه ایدی. غزته لرگه اشتراک ایدر قاملرده غالباً شولوق شیوه لی آدملردن و کوبسی ده واق و روحسز ایدی. عادتده غزته لرگه باشده غی نومرلرنده، قزو قزو فکرلر، آتشی مقاله لر، کوکلگه درد، روح غه نشاط و یررلک بندلر بولغان حالده بو غزته لرده آندی تاشقونلی فکرلر، یالقونلی جمله لر توکل، جانغه درد و کوکلگه نشاط و یررلک برگنه ده فکر کوره آمادم. طوغاندوق ضعیف روحلی بولوب طوغان بو غزته لرنگ مادی جهتی ده هیچ بر تورلی تأمین ایدلمه کچ دنیاده اوزاق طوراً آماولری ده طبیعی ایدی. واقعاً اوزاقغه بارا آلمادیلر. برسی آرتندن برسی درحوم بولدیلر. آدم یوقاق، یاره آزلق، همت کیملک سیندن بزم مسلمان دنیاسنده خصوصاً تورکستانلورلرده آزمی ملی بورچلر مز ضائع بولدی؛ هیچ اولمازسه سوکغه قالدی.

ایندی بولینگ ۴ نچی آپریلنده نشر اولونه باشلامش «صدای تورکستان» غزته سی ده یالغز محترم یوربست عیدالله

اسلامیتده الشیوک مقصد مدنیت ایدی. شوگا کوره مدنیت، صلاح ده تورکستانلوردن هم کیروده قالغان بدوی عربلر اسلامیت روحیه بر آز زمان ترییه لندکدن سوکوره اول زمانتک الشیوک مدنیتی دولتلر-ینی اوزتحت حمایه لرینه آلورلق قدر مدنیت کسب ایتکالر ایدی. شونیده اونومازغه کیرهک: عرب مدنیتینگ نیگری اول زمان مدنی دولتلرینک تعلیمی دگل بلکه گوزل شریعت اسلامیه ایدی. لکن، اسلام شریعتینگ ال برنجی خادملغینه صایلانو شرفی عرب ملتینه نصیب بولو شیکالی الشیوک مدنی تأثیریه ده عرب ملتینه گنه بولدی دیسه م گناهلر بولمام. آندن باشقه ملتله-مثلاً: هندولر، چینلر، فارسولر، شول جمله دن تورکلرده بو دیننی قبول قیاسه لرده، عربلر قدر، بو دیننگ روحن آگلی آلمادیلر، چونکه عرب تلی برله بوتلار آراسنده خصوصاً تورکی تلی آراسنده هیچ بر مناسبت و بافتاق یوق. حتی ییک کوب حرفلری ده تورک تانده تابولمی ایدی. عبارده-سی، اسلوبی، یانی بتولنه ی چیت بولغان بر تلده ایندرلنگن دیننی، تورکستانلورلر ترجمانلر، تاجاچلر، ترجمه لر آرقلی غنه قبول ایتدیلر. بنا برین مدنی قانونلرینک ال گوزلی بولاچاق شریعت اسلامیه عربلرگه بیرگان تأثیرنی تورکستانلورگه بیرمده دی. شوگا کوره مدنیتسز عربلرنی مدنیتلو یاساغان شریعت اسلامیه، تورکلرنی وحشتدن قوتولدر آلمادی. بلکه مجوسی وقتدغنی قهرمانلقلرن، باطلقلرن، شوکتلرن غائب ایدرگه گنه سبب بولدی. بدوی عرب، دیننگ روحن آگله دی ده مدنی بولدی، وحشی تورکستانلو دیننگ چن روحن آگله مادی ده ایسکی شوکتن بار کبک قهرمانلغن غائب ایدوب ذلیل، مسکین، قورقاق، بیچاره بولوب قالدی. مین بو سوزلرنی بازار ایکان ترک دنیا سنده فوق العاده اولاراق کیلوب کیتکان ایکی اوچ تورک داهیلرندن غافل دگل ایدم. شولایوق موننگ برله، شریعت اسلامیه نگ قدرنده انکار ایتیم. مقدس شریعت اسلامیه عربلرنی مدنیتلی یاساغان شریعت ایدی، قرآن شول قرآن. حدیث شول حدیث ایدی. تیک آنی قبول ایدوچیلر باشقه ایدی. حاصل کلام-تورکلرنگ قبول ایتکان دینلری مدنیتلرینه خدمت ائمه دی بلکه بالعکس کیروگه یباردی. چونکه تورکلر قارشوسنده قرآننگ ال کیره کلی حکملری معطل، بوش قالدی. مدنیتنگ قانونی بولوق اوچون اینگان آیت کریمه لر، عملده اثری یوق شریعت نظریه، شریعت فرضیه کبی تاقی قیاندی. تورکستانلو یاگا دیننی احترام قیلا آنی جاتندن آرتق یاراتا، بارلق نرسه دن کوب آنی تعظیم تکریم قیلا. لکن آنی استعمال قیلوده آبدری، ترددگه توشه، هر بر نرسه گه شول نقطه نظرندن قاراب حکم چقاررغه طروش. لکن شهیددن چقالمی عاجز قالا. عصر سعادتدن سوکوره عرب دولتی اجنده یوک فتنه اویانمامش اولسه ایدی بلکه بو حال

منه بو اینده ماس افندی مقاله سینگ ال یوک بولملریدر. اینده ماس افندیتنگ بو فکرلری، کوزگه کوریلوب بانه تورغان حقیقتلر بولوب دلیل گه هم احتیاجی یوقدر. بو قدرسن بله گان آدم ده بولماز. تیک اینده ماس افندی مقاله سنده مسئله ننگ ال کیره کلو بولغان بولمی گنه یوقدر. اول ایسه: بولارنگ سبیلرن کورسه تو ایدی. یعنی لیچون مدنیت عربستان یارم آطه سنده طارالیدی؟ مدنیت لیچون یورولوده ترقی ایدی؟ یورویاغه استاذلق ایتکان اسلامیت دنیاسی لیچون یورویانگ ترقیسی نسبتنده تدنی ایدی؟! عربنگ دینی برله برگه، مدنیتی ده لیچون تورکستان غه کیلمادی؟ یکرمنچی عصرده ده تورکستانلور، نی لیچون مدنیتنگ کوجینه ایمان کیتره آلمیلر؟!

منه بولاردن اینده ماس افندی لیچوندر سکوت ایتکان، حالبوکه، ال لازم بولغان قسم بو قسم ایدی. یعنی بولارنگ سبیلرینی بر بر یان قیلوب چاره لرینه یوللر کورستو ایدی. تورکستان مسلمانلری بو کونگه قدر مدنیت یوللرینه کره آلی قالولرنده اوشبو بر قدر تاریخی اجتماعی عه لر وار ایدی: (۱) محیط ننگ تأثیریه. یعنی تورکستان قطعه سینگ طبیعتی، و آنده یاشاگان تورلی تورلی قبیله لرنگ بر برسینه یاساغان تأثیریه ایدی. بیر یوزنده مدنیت تاریخی ایدی ییک ایسکیدر. حتی تاریخ ده معلوم توگلددر. مصریلر، فینکلر، آقوریلر، کلدانیلر، بابلر، یونانلر موندن یگرمی بیش عصر مقم-ده اولک کامل مدنیت خواجه لری ایدیلر. آندن بافتاق صوک کیلگان تورکستانلور بولارنگ مدنیتلرینه تقاید ایده آلی، اوز باشلرینه اوز هنرلری اوز کون کوریشلری برله تورکستان قطعه سنده مجوسیت حالنده وحشت دنیا سنده قالدیلر. شو ائنده تورکستانلورلر برسی قاجوب برسی قووب، برقییه عمارت قیلوب برسی آنی خراب قیلوب طالاشماق قرولوشماق، واتمق، صندرماق اصولی برله معیشت ایده رایدیلر، طبیعی بو وقتده بر برگه او طوروب شهرلر عمارت قیلوب و آنده مکتب مدرسه لر، هنر خانلر آچوب مدنیت کسب قیلو ممکن توگل ایدی. بنا برین تورکستانلور بو عصرلرده مدنیت قبول ایده آلیجه وحشت حالنده قالدیلر.

(۲) یاگا دین قبول ایدوب آننگ روحن آگله ماولری. معلومدر، که بیر یوزینه اینگان سماوی شریعتلرنگ هر قایوسی انسانلرغه مدنیت قانونلری اویره تمک لیچون ایتدرلنگن ایدی. تورکستانلورنگ قبول ایتکان دینلری دین اسلام ده شارع کریم محمد پیغمبر واسطه سیله انسانلره تعلیم قیلنمش ال گوزل شریعت اجتماعیه و شریعت عملیه ایدی. یعنی حیات انسانیه نی اصلاح، هیئت اجتماعیه نی ترتیب یولنده عمل، اسلامیتنگ ال مهم مقصدی ایدی.

اوزاق دوام ایتمیچه اصلاح قیلنور ایدی. لکن عالم اسلامک بختسزلگینه قارشو اولگی عصرده اوق اویانغان خلافت فتنه لری فاحش صورتده دوام ایدوب، عالم اسلامیتکه بیک قاتی تأثیر ایته. شریعت برله اویناوچیلر، اوزلرینک منفعه لرینه شریعت اسلامیه نی قورال یاصاوچیلر میدانغه کیله. معاویه سیاستری، یزید حیله لری، عبدالملک اینتیریسلری شریعت اسلامیه گه آراشوب عربستاندن آغوب چیتکه چغا، تورکستانغه ده کیابوب یتوب مقدس سماوی قانون کبی یزیدنک حیله لرن، معاویه نك خلافت دعوا ایدر ایچون خلق قارشوسنده طوتقان سیاستلرن تورکستانلور قبول ایدر، خطیلر منبرده، مدرسر مدرسه ده شولارنی خلقغه ایمان قوتی برله قبول ده ایتدیرلر. عربلر، خالقنی طانو، پیغمبرگه اوشانو، روحانیت گه ایمان کیترو کبی فضیلنلرنی تورکرگه اوبره تسلرده، شول یاقدن بیوک شرف قازانسه لرده آلارنک تورکرگه بیرگان اوچنچی بر بوله کلری ده بار - قوللق، معناسز تواضع... «اوز اوزکنی توبانستو» کبی سو خلق تورکرگه عربدن یوقغان یامان بر جیردر. مجوس وقتده تورکرده بو یوق ایدی. سلام تورماق، ذلت تزلری اوستینه مسکنت الاری قویب اوطورمق، صومعق، باشند قوش اوچرماس قدر جانسز، حرکتسز قالمق، کلور کیده ر ساعتده رکوع سلاملری ویرمک، آباق طوبراقلرنی قوللق باشی اوزرینه آلق کبی اوافق حاللر همه سی تورکرگه دین برله برگه کیلیدی ده بو ساعتکه قدر صاقلانندی. دین تعلیم ایده مز دیه تورکستانلو استاذلر، اسلام بالالرنی مسکینلک، بنده لک روحیه تریه ایدر اولدیلر. بالارده همت، فعالیت، اقدام، نشاط اثرلری قالمادی عزت روحی تعامیله سونندی... شوگا کوره تورکستانلور مدینتدن اوزاق قالدیلر.

۳) روحانیلر قولنده عقلنک توتقونلغی. یعنی عقل محبوس ایکان سرعته حرکت ایدوب طبیعتنک سرلرنی، خزینه لرینی کشف ایده آلمادی. تاریخغه آشنا آدملرگه معلومدر: علوم معارف نوری مدینت دنیاسنده سیگر نیچی عصرلرنک اخیرلرنده باشلانغان ایدی. شول وقت باشلانغان معارف نوری اول قدر عصرلر بوینچه نیچون جان آلا آلمادی؟ ۱۶ نیچی عصر باشلرینه قدر معارف نیچون قوتسز قالدی؟ ترقیات اثرلری نیچون عمومیت کسب ایده آلمادی؟ ۱۶ نیچی عصر باشلرنده آلمانیده باشلانغان رده فورماسیون برکسنده مدینت دنیاسینک عقلی، فکری روحانیلر نك قولندن اسیرلکدن خلاص بولدی. شوندن صولثغه علوم معارف کیک صولش آلا بلدی. شوندن صولک انسان اوزینک انسانیتنه، عقل اوزینک استقلالینه، حریتینه مالک بولدی. بوندن صولک انسانک عقلی سرعته حرکت ایدوب طبیعتنک همه

خزینه لرینی همه سرلرنی کشف ایتمگه باشلادی. دیکل - روحانیلر نك زنجیرلرندن عقانک آزاد بولووی آرقاسنده مدینت دنیاسی ترقی ایتدی. بیوک ره فورماتور مارتن لوتهرنک اول تاریخی کونلرنده تورکستان مدرسهلری معناسزکلام کتابلری مطالعه ایتمگه مشغول ایدی. اول وقت تورکستانلو محررلرنک قلملری ده متون، شروح، حواش یازمقله مبتلا هم مغرور ایدی. اول وقت تورکستانده کیلنگن واق تویهک دولتلر، خانلر، ظلم یولیه خلقدن طویلامش پاره لرگه اوزلرینک سرایلرنده عیش عشرت، مسکرات، ملعبات اچنده جاریلر، یاش اوغلانلر قوچب اویناو برله مست ایدی. اول وقت، تورکستان خانلرنک ظلم یولیه خلقدن طویلامش وار قدر ثروتلری دولت فایده لرینه توکل، بلکه حکومت دائرلر ینک سفاحتلرینه اسراف قیلنور ایدی. اول وقت اسلام دولتلری نصرانیت دنیاسینه قاراغانده کوچلی ایدی، لکن بیوک مجدد مارتن لوتهر آرقاسنده نصرانیت دنیاسی ترقی ایتدی، تورکستانک قاضی کلانلری... لر آرقاسنده، برکسنده اسلامیت دنیاسی ده ابر قات تدنی ایتدی. عقل توتقون بولوب، تنکردن محاکمه دن محروم قیلنور ایسه. فعالیت عصبلرینه ده سکتته عارض اولور ایسه انسان عطالت بلیه سینه مبتلا ایسه اول وقت الک ضعیف سبب انسان اوزرینه دهشتلی تأثیرینی اجرا ایده بلور. بوگا کوره بولسه کیرهک تورکستانلورگه درویشلر طرفندن نشر قیلنور سقیم تکیه فکرلری، دنیا حیاتینه دائما لعنت اوقور منبر وعظلری، راحتی یوقلوقده فقیرلکده آراز زاهد نظرلری، هر شیده شیطان اثرینی کورر صوفی فلسفه لری تورکستانلورنک طوتقونلوقده معذب عقلرینه قبلرینه تأثیر ایده بلدی. موگا کوره تورکستانلور هم عقلا هم بدنا عطات ده قالدی، بوگا کوره مدینت دنیاسی ترقی ایتمش ایکان تورکستانلور تدنی ایتدی. بوگا کوره تورکستانلور بو کونگه قدر مدینتدن محروم قالدیلر.

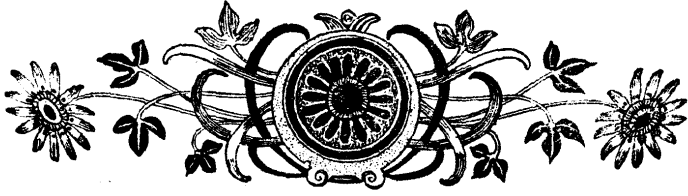
۴) تورکستان خاتون قزلرینک امله کبی احترامسز، حقوقسز، خیانت ایدر کبی اعتمادسز بر حالده قالولری. هر ملتنگ خاتون قزی اول ملتنگ اوکنده اولور. خاتونلر یعنی آنالری دون بر ملت هیچ بر وقت ترقی ایده آلماس. خاتون امتنگ، یاخود امت خاتوننگ نسخه سیدر. خاتون دون اولورسه امت رذیل اولور، خاتون سفیل ایسه امت زبون اولور. نماز سفلرنده خاتون قز تأخیر قیلنور ایسه ده ترقی صفنده خاتون هر وقت آله اولور. بالالرنک یاش وقتلرنده عائلده تریه لری ده البته آنالرنک قوللرنده اولوب، آنالرنک ادبلرینه تابعدر. یاش ایکان آنا قولنده آنمش تریه، مکتب تریه سینه ده اساس اولور. امتنگ احوال روحیه سینه ده احوال اجتماعیه سینه ده خاتونلر، آنالرنک

دخلمی، اهمیتلی غایت بیوکدر، شولای بولسه ده خاتونلرنگ حرمتلی، حقوقلری تورکستانلوردده هیچ بر وقت حقیله تقدیر قیلنمادی، یا احترام یا مرحمت طریقله معامله لازم ایکن، احتقار هم شدت طریقله خاتون قزلره معامله ایدر اولدیله. خاتون، خانه سیده سی، رجال شقیقه سی دگل بلکه آش خانه خادمه سی رجال فراشی کبی اعتبار ایلدی. کشیک دنیا سنده خاتونلرک وار قدر اهمیتلرینه تورکستانلورنگ نظرلری هر حالده غیرت حیوانیه حسیاتیه، سؤ ظن کوزیله، تهمت یولیه ایدی. مغلوبیت روحیله تریه قیلونا کیش تورکستان خاتون قزینی، «کورسه ک هجوم ایت» اصلولیه عادتله نه کیش تورکستان ایرلرندن صاقلاماق ایچون خاتون قزلرنی خانه دیوارلری آراسنده مؤبد صورتده حبس قیلماق، یعنی ترک ایکن دفن قیلماق، یوزلرینه محبتسز قارا پرده اورماق تدبیری اختراع قیلندی. ائک صولک درجه ده ضعیف شو تدبیر-خاتون قزلری ائک ذلیل ائک ضعیف مخلوق درجه سینه ایندردی. عقل سوندی، قلب اولدی. کولکده حریت قالمادی، امانت، عزت، ناموس حسیاتی بتدی. هم دینی هم ادبی تربیه دن خاتون قزلر محروم قالدی. عائله پاکلگی، خاتون قز عفتی یوز پرده سی کبی ائک ضعیف بر تدبیرله صاقلاماق لازم اولوب غمتنگ قیمتی، قدری بر قاچ باره لک پرده قیمتی اولدی. عنت، فضیلت اولماق شرفندن چقدی، محبوسلک مستورلک کوچیله الزام قیلنور مکروه هم غایت ضعیف بر قید اولدی یوزدن پرده نی طاشلاماق نه قدر اسان، نه قدر عادی بر حال ایسه. عفتنی فدا ایتماق حرکتی ده او قدر اهمیتسز، مسئولیتسز بر حرکت اولماق بلمک قرارینه کلدی.

«خوف فتنه» کبی چورک اساسلرنگ، یوز پرده سی کبی ضعیف تدبیرلرنگ اتقادیلله، جرحیله اوغراشماق ییله عبشدر. طار طبیعتار، اوفاق نظرلر قوتیله اختراع قیلنغان شو ضعیف تدبیرلره مترتب اولمش ضررلر، نتیجه لر، اول ضعیف تدبیرلرنی اختراع ایدوچی، طار طبیعتلو، واق فکرو فقیهلرنگ عددندن و اول تدبیرلره قربان اولوب هلاک اولمش خاتون قزلرنگ عددندن کوبدر. یوز آچق ایکن اوز ادینی اوزی صاقلاب تورمازلق درجه گه، عاجزلکگه اسلام خاتونلرینی عادتله ندرمک، ادبنگ، عفتنگ، اساسلرینی قره ق، خاتون قزلرنی تربیه دن، غاومدن، دیندن، دنیادن تمامیله محروم ایتماق، اسلامینی حقوق طبیعیه گه، حقوق انسانیه گه مخالف کبی کوسترمک، کشیک دنیا سن اسلامیتدن ییزدرمک، کولکلی پارچه لامادجه تصوری ممکن دگل، دنیا یوزنده هیچ بر ملتده حتی ائک وحشی آفریقا یاماملرنده ییله بولماغان غایت مکروه «بتجه بارلک» کبی یامان نتیجه لر «یوز پرده سی» کبی واق، غایت ضعیف تدبیرلره مترتب اولدی.

خاتون قزلرنگ یعنی آنارنگ همه حاللری، احوال روحی لری، احوال عقلیه لری بالارله کوچب، بالاردده فعالیت روحی قالمادی، بالاردده روح، فعالیت، امل یوقلق، قلب ضعیفک، عقل واقلق سببندن تورکستانده رجال بتدی ده تورکستان مسلمانلری هر جهندن تدنی ایدوب مدینتدن محروم قالدی.

۵) یالغان ایشانلر. معلومدرکه. عالم اسلامده، خصوصاً تورکستانلور آراسنده ایشانلق دیگان بر سیاست واردر. عصر سعادت، صحابه و تابعین زمانه سی اوتوب، اسلام باشقه دینلرنگ تأثیری آستینه توشه، هم قر آغه هم حدیثگه، تورلی تورلی نقطه نظرندن شرح و تفسیرلر یازیلا باشلی. منه شول وقتلرده مسلمانلرک روحلر تریه ایده تورغان بو یول-طریقت کیلوب چقدی. مونی تصوف دیب و اول طریقته کمنسوب آدملرنی «صوفیه» دیب آتیلر ایدی. هر حالده یاخشینیت-تریه اخلاقه خدمت ایتو نیتیه چغارلغان بو یول و اصولنگ چغاروچی سینه مین بر سوزده دیمیم هم بو اورنده تصوفنگ تاریخندن، فلسفه-سندن بحث ایدونیه ده تلمیم. تیک باشده ساده هم اهلینه گنه مخصوص بولغان بو مذهب یاکه فلسفه روح مکتبی صوگنی عصرلرده سؤ استعمالگه اوچرادی. بونک تریه روح، تحسین اخلاق جهتلری بتولنه ی اونوتولوب، باشقه عبادتلمز کبی قوری بر میخانیکی حرکتلر، سوزلر، قیلانلرغه ئهورلدی. بر وقتنی الله نی طبیعت و کائناتدنگنه ازلی تورغان علما متصوفین نگ خاضلری ایندی الله نی جیک ویزو اچلرندن، چابان آستلرندن ئرلی باشلادیله. بورونقی تصوف اهلی کالات و فضیلتی انسانلرگه گوزل معامله ایتو، کشیک دنیا سینه فائده لو ایشلر اشله وده کوره لر ایدی. صوگنی شیخلر، خصوصاً تورکستان ایشانلرینگ کوبسی فضیلتی، توپه لرندن، یاخچق غه طوتروب قویلغان واق تاشلرده، ئله نیندی رابطه و مراقبه لرده. قبرلرگه عبادت قیلوده کوره باشلادیله. تورکستاننگ عموماً عالم اسلامنگ کیردک قایو بو جماعینه قاراما، شونده ئلیگی شیخلر ایشانلر باروب بیتکانلرده خلقی، مسلمانلرنی، طبیعت وما فیهادن ییزدروب یالقاولق، بطالتگه اویره توب، قبرلرگه، چوپردک و طایقارغه تابوندروب (نعوذ بالله عن حالهم) مسلمانلرنی اشدن کسپندن، هنر، معرفندن و مدینتدن ییزدروب یاتار ایدی. شوگا کوره تورکستان مسلمانلری مدینتدن محروم قالدیلر. صوگنی عصرلرده تورکستانلور آراسنده بیتوشکان زاهد فقیهلر، جاهل مضرلر، غافل محبتلر، آدار واعظلر، مکار مداحلر، صائق شاعرلر، صوری قورت صوفیلر، مداهن عالملر، طریقتچی شیخلر، فالچی دعا خوانلر، بنگچی پیرلر، کلام سفسطه لای برله عمرلری ده، دینلری ده ضائع اولمش استاذلر، یالقاولق یوللرینه مال وقف ایدوچی قهر

دفع توهم (*)

(گليستان ترجمه سى حقنده)

محترم سعيد اقدى جنابلى!

مذكور مکتوب و مقاله صاحبى علمينه و سوزينه اعتماد ايتدکز ذوات معتبرانمز جمله سندن اولديغىچون اصلنك روحينه ضرر كيلماسلك درجه ده مذکور اقدىنك كلامندن، تبديل و تقيص و تزويدلر (بو ذاتنك خصوصى مکتوبندن اولسون و «شورا» ده گى مقاله سندن اولسون) ننگ جواز و رخصتى يک آچق آکلانوب بزنگ طرفندن ده حسن قبول قيلنغان بر مسلك معقول ايدى. «شورا» اوقوجيلرنك تصويبي ايله قرار بيرلمش و دستورالعمل بولوب كيتمش بر اصول ترجمه ايدى (۱۳) نچى عدد «شورا» نك اولك طشينه قارالسون!.

ايدى ۱۶ نچى عدد «شورا» ده اوچونچى دفعه اولغان ترجمه نمونه مزده اسلوب ترجمه ننگ مقتضياتندن و محسنااتندن بلنكه لابد منه سندن اولغان بر تبديل يسير وادنى تغييرلرنى كيتره مز ايكان نى ضرر بار؟ بز اولقدر گنه تصرفلرنى بله طوروب قيلدق. چونكه بز گه شولاي مشورت بيرلگان وشول مشورت ده «شورا» اوقوجيلرى طرفندن قبول قيلنغان ايدى. بزنگ چه اصول ترجمه مقتضياتندن اولغان تصرفلرنى سز بارنده خطا ديگانسز! خطا ديكانده ده «مينم فهممده» و «مينم فكمرمده خطا» دييده ائتمه گان بلنكه مطلقاغه قوندروب قالغانسز. بزنگ چه آلاى كيركاس ايدى. بلنكه اصول ترجمه حقنده آنكىت باصاغانده (اوزينگ مدتى اچنده) مشورت بيرو كيرهك ايدى. الى ده مقبول بولغان اصول ترجمه حقندن ماعدا مشورتلر بيرسه كرمون اولورمز و قبول قيلورمز «شورا» قارللى مقبول كورو شرطى ايله، اتقاد قيلوچيلرنى و خطاه مزغه تبيه قيلوچيلرنى «مرحبا!» ديب قازشى اورمز (اربابندن بولو شرطى ايله). هم شعرلر باصارغه شاعرلردن رجا قيلغان ايدوك. شول شعرلرنى ده يا گادن سز بر مرغوب اسلوب برله نظم ايدكز! شعرلرنى مع الممنونيت ترجمه گليستان اچينه درج ايدورمز (همه شاعرلرنى نظملرندن ارتق و گوزل چغو شرطيله. باشقه شاعرلر نظم قياماغانده اوزمزنك شعرلر مزدن گوزل چغو شرطيله).

بر نيچه بيتلرنك معناسنده خطا ديگانسز. آنك جواين

(*) باشى ۲۲ نچى عددده

بنده لرى واقفلر، اخلاق اسلاميه نى مسكينك ذليلك فلسفه سينه دوندرگان واق قاملر، همه يالانلىرى، ائك مهلك بطالتى هر هفته مؤمنلرگه تلقين ايدور منبرلر، وجودلرى ده دماغلرى ده قابلى ده خراب مدرسهلر، تفتازانى عصرندن صوك توركستان مدرسهلرنى سارانجه كىي باصوب كيتكان اهميتسز شروح، و حواشى كيتابلى ده شو اون یش تورلى سيبلىرنك هر قاىوسى اوز باشينه توركستان مسلمانلرن مدنيتدن اوزاقلاوغه غايت بيوك سيبلى ايدى. بولار نك هر قاىوسندن اوستون سبب، البته توركستانده حكومت باشنده بولغان خانلرنك ده آدم بولماولرى ايدى. بزم مسلمانلرنك عادتى، اوزلرينك استقلاللرن غائب ايدوب تيمر قوللى بر حكومت آستينه توشهلر آلارنك كوزلرى آچيلوب عادتندن اتباه كىي بر شى باشلانا ايدى. (عصر، جزائر تونس مسلمانلرى كىي). لکن توركستانلورده بو حال كورنمادى؛ آلار روسيه كىي مدنيتلو بر حكومت، شوكتاو بر دولت اداره سينه كرسهلرده اويغانماديلر يا خود اويغانا آلماديلر، بلنكه دنيا ده بر شى بولمامش كىي هامان ايسكيچه قالا بيردیلر. روسيه دولتينك ياقطى معارفى بولارنك قاراگهو بوچاغينه هامان توشى طوردى. هر كمنى اوزينه مفتون ايتكان مدنيتى ده بولارغه التقات ائتمه دى. بونك البته هم داخلى هم خارجى بر نيقدر سيبلىرى وار ايدى. وقت مساعده ايدر ايسه ياقن كونلرنك برنده بونك هم داخلى هم خارجى سيبلىرنى بيان ايدوب بر مقاله يازسام كيرهك انشاءالله. سياح: ابراهيم طاهرى. «تاشكند».

سُر:

آيلى كيج

خاق اشدن آروب، آلجوب تيرهن اويقوغه قالغاچدن، بولون، قر. كيك فضا قورت كوك خلقلردن بوشانغاچدن، نه نه زور چرشيلق اورماننك آرياغندن آى قالقا، نه نه زور - زور ناراطلر اوتلى آى ياقيسى بالقاء. اولده بار عمارتدن نلك تىكرى اوين زورلى - مسجدنك گومبهن «يالت!» ايتدروب آق نور بلهن نورلى. شيريزدان الباكرى. «تومسكى».

ایکنجی بولم کاغذده یازدق او قورسز .
مجلسلرده ویا که مطبوعات واسطه سیله بر نرسه نی خطا دیکنده
«مینم چه» و «مینم فهمم چه خطا» دیک ادبی اجنبیلر باسه ده
نیچوندر بزنک مسلمانلر مونی آلی هنوز بلوب یتکر میلر . اوج
نمونه مزنگ اوچوسینی ده خطا بار لغنی کم گنه کورساتسه ده مع المنونیه
قبول قیلوب ترجمه مرنی توزاتور مرن . (دیللمی واساسلی بولو شرطیله) .
سعید افندی «یکی ازملوک» دیکان گلستان عبارتینه «قایسیدر
بر پادشاه» دیب ترجمه قیلوومرنی یارانمی . باراقیغنه توگل «درست
ایماس» دیدر .
«پادشاهی را شنیدم» دیکان عبارت که (شوراء ۱۲ عدد)
«ایران پادشاهلر نندن برسی» دیب ترجمه قیلغانده (دستور العمل
بولاجاق نمونده ده) یاراغان ایدی و بز اتقاد و محاکمه صوراساقده
هیچ کم طرفندن تخطئه قیلنماغان ایدی . آلی بولغاج «قایسیدر
بر پادشاه» نیگه یارامی؟ . چونکه «یکی ازملوک» دیکان سوزدن
مقصود تکبر بولوب «یندی بولسه ده بر پادشاه» یا که بر نامعلوم
پادشاه دیمکدر . شولای بولغاج «قایسیدر بر پادشاه» دیکان ترجمه ده
تکیرنی آکلا تادر . بس کافی ووافی بولدی .

احتمال سعید افندی بزدن «پادشاهلردن بره و» دیب ترجمه
قیادرونی تلی تورغاندر . لکن آلی ترجمه قیلغان کیشیگه یویانی
«شورا» ننگ ۱۴ نجی عددینگ صول طشده : «شروط الصلاة
ترجمه سینه اوخشاغانلی ایچون ترجمه کونی درج ایده المادق ،
معذور کورگرا!» دیه بر زجر بلیغ بار ایدی . لهندا بزده اول
مسلك نا صوابدن اعراض ایتدک .

«تاك آتقانی بلمی ده قالدی» دیکان ترجمه مزده سعید
افندی «بو ترجمه که مقابل فارسی عبارت گلستانده یوق» دیکان .
۱۲ نجی عدد «شورا» ده بزگه دستور العمل بولغان نمونده ده
«ایران پادشاهلر نندن برسی» دیب ترجمه قیلغانده بو ترجمه ننگ ده
جمع اجزاسی مقابلنده گلستاندن فارسی عبارت نابلادر ایدیمو
عجیا؟ . . .

بو جواب سعید افندیگه تنزلی گنه بر جوابدر . بولماسه
«تاك آتقانی بلمی ده قالدی» دیکان سوز «شبی در عشرت روز
کرده بود» دیکان سوزگه لازم عادی بولوب کیله در . کیچ نی
یک حضور برله اونکار گاج کیچنک اونکانن وطاکنک آتقانی
بلمی ده قالو عادتاً معلوم واکثری بر حقیقتدر . بولای ترجمه
قیلغان برله اصلنگ (گلستان) روحینه نی خلل کیلدی؟ . . .
«شرابنک قزولنی باشینه نق کیته باشلاغاندر» دیکان ترجمه
«در پایان مستی میگفت» دیکان فارسیچه عبارتنگ تاناو شیوه سی
بله آکلاتلغان ترجمه بالفحوی سیدر .

«قابات قابات» دیکان زیاده ، اصلنگ روحن بوزمی تورغان
تغیر بپردن عبارت بر زیاده اولدیغندن ضررلی بر زیاده توگلددر .
شولای بولسه ده موگا باشقه بر توجیه ده یوق توگلددر : قواعد
فارسیدن یاخشی خبردار بولغان کیشیگه قابات قابات بو شعرنی اوقیدر
(آیه در) دیکان سوزنی «میگفت» لفظندن چغارمق یک ییکل اشدر .
چونکه «میگفت» صیغه سینی عثمانلی قواعد فارسیلری حکایت حال
ماضی قیلب یورته ده تورکدن فارسینی کوبردک بلوب وفارسیچه
آلردن کوبردک سویله شه تورغان «بجی» علماسینگ قواعد فارسیه
(صرف کتابنده) سنده «میگفت» نی ماضی استمراری قیلب کورسه
ته در (مذکور صرف کتابی «بمی» ده قاضی فتح مطبعه سنده
۱۳۰۳ نجی سنه ده باصلغان) . ۲۶ نجی بیتده ، میگفت ماضی استمراری
بولغاج دوام برله آیتدر ایدی معناسنده بولادر یا که (آیتوده دوام
ایته ایدی) . پادشاهنک کیفلی کیچه سنده یلر و آلردن عبارت
بولغان دوام البته یوق . بولغانده دوام ننگ فی الجملة سی یعنی تکراردن
حاصل بولغان بر تورلی دوام بولور . آلی بولغاج بزنک «قابات
قابات» دیکان ترجمه مزنگ عینی بولوب چغادر .

«ای آنکه باقبال تودر عالم نیست * گیرم که غمت نیست غم
ما هم نیست» شعرینگ مصراع ثانیسنده «گلستان» شرحلری
آراسنده ایکی تورلی توجیه کورنه در :

برنجی توجیه ، شارحلرنگ کوبره کی طرفندن مقبول
کورنگان توجیه در . سویله رگه آسان بولسون ایچون موگا «استفهام
مقدر بولغان توجیه» دیب آط قویق ! ایکنجی توجیه ایسه
«گلستان» شارحلری جمله سندن «سروری» اسملی شارحنک
قیلغان توجیهی اولوب بو توجیه گه ، «استفهام مقدر بولغان توجیه»
دیب آط قویق ! .

اولگی توجیه مشهور بر توجیه بولغانغه کوره هر کمنگ
دیهرلک کوزینه توشه طورغان توجیه در . آنی سعید افندی رمییف
جنابلری هم کورگان یا ایشکانده «شول غنه درست ، باشقه سی
خطا» دیب ظن قیلغان . بزنک مذکور شعر فارسیگه «ای بختلی
پادشاه بختکده سیگا همدم (تیک) یوق- سینده بر غم اولماسه بزده ده
هیچ غم یوق» دیه یازلمش کویل ترجمه مز ایچنده کی مصراع
ثانیسی اولان «سینده بر غم اولماسه ، بزده ده هیچ غم یوق»
جمله سی «سروری» نام شارحنک توجیهینه ، «استفهام مقدر توگل»
دیکان توجیه گه مطابق توشمشدر .

«سروری» قیلغان توجیه نی ، گلستان شارحلرینک (عثمانلی
شارحلری ایچنده) الگ عالم و محقق آتالغان و باشقه شارحلرنگ اینکان
توجیه لرندن خطا چغاررغه یک هوس و مر اقلی اولغان «سودی»
لقبی ایله نامدار شارح جنابلری ده درست بر توجیه اولدیفین

اوز وظیفہ لرینی تمامیلہ بلوویدر» دیہ تعریفی قصقہ لغیلہ برابر غایت جامع بر سوزدر.

«هیئت اجتماعی» دن مراد: عائله - سیمیه و دولتدر.

انساننگ عائله سینه و دولتینه قارشی بولغان حقوق و وظیفہ لرینی بلووی علم فقہنی بلوویدر، کہ مناسکات و معاملات کبی بیوک ایکی قسمدن عبارتدر. بناء علیہ انساننگ «علم فقہ» نی اوگرہ نو بلہ تکلیف ایدلووی هیئت اجتماعیہ ده اعضا بولدیفی ایچونگیکنه اولوب هیئت اجتماعیہ ده اعضا بولماغان آدم آنی اوگرہ نو برله بتوانه بیوک مکلف توگلدر. بو تعریفلرگه کورہ «فقہ». انساننگ

حیات و معاملہ سندہ نظارت ایتوجی اجتماعی بر قوت، مؤثر بر ناظم اولدیفی کبی، آننگ قاعدہ لرینه موافق حرکت ایتوجی ایچون غایت کوچلی بریارد مجیدر. زیرہ آننگ طایانچی «قوت عمومیہ» در.

فقہ قاعدہ لرینه خلاف اولارق واقع اولغان معاملہ لر جبر مادیلہ اصلاح ایدلور. جبر مادی ایله اصلاح، فقہنگ اوجونچی قسمی

بولغان «عقوبات» نی تشکیل ایتدر. لکن، بو عقوبات قسمی فقہنگ اقسام اصلیه سندن توگل. زیرہ فقہ، یوقاریده سویله دکزچه

انساننگ عائله (سیمیه) سینه و دولتینه قارشی بولغان حقوق و وظیفہ لرینی بلوویدر، کہ مناسکات، معاملات قسملرینیکنه تشکیل ایتدر. عقوبات

ایسه بوندن خارجدر. شوننگ ایچونده هیئت اجتماعیہ اعضاسی بولغان هر انسانغه فقہنگ عقوبات قسمنی بلو لازم توگلدر.

عقوبات، فقہنگ اقسام اصلیه سندن بولماوی کبک آننگ حقیقی طایانچی ده توگلدر. فقہنگ حقیقی طایانچی بولغان «قوت اصلیه»

هیئت عمومیہ طرفندن قبول ایدلگان اجتماعی عرف، عادتلر و بو عرف عادتلرنگ قواعد کلیه بولویچیلانی حقندہ انسانلرنگ وجدانده

حاصل بولغان قناعتدر. اجتماعی عرفلر ایسه: دینی مناسبتلر، مدنی معاملہ لر، عائله حیاتی، بادی حیاتی، ملی حیاتی.... لردر، کہ

هر برینگ اوزینه خاص قاعدہ لر، عرفلری باردر.

یوغاروده دیدکزچه بو عرفلر، وجدانلر اوستنده فوق العاده مهم قوتکه مالکدرلر. انسان بو قوتلرنگ بر یاقدن معقوللگیکنه

تسلیم ایتدر، ایکنچی یاقدن جامع و کلی قاعدہ لر بولووینه اوشانور و قناعت حاصل ایتدر و شول اوشانور، قناعت تأثیری برله بایاغی

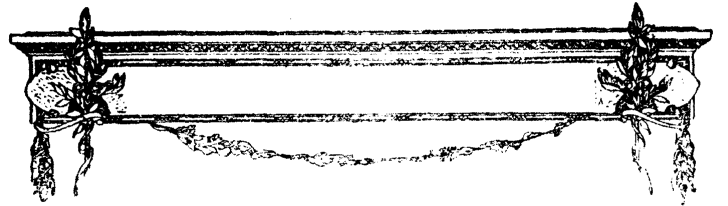
قوتلر قاشنده اختیار سز بوی صونار، اطاعت و انقیاد ایتهرگه تیوش کوردر. مونه انسانلر اوستنده شول طریقہ اجراء نفوذ ایتهرگه قادر

بولغان عرفی و اجتماعی قوتلر، فقہنگ جن و اینگ اوشانچلی اساسلریدر. عقوبات ایسه وجدانلرده حاصل بولغان قناعت سیبلی

طوغان قوتکه لازم بولغان بر یارد میچکنه در. وجدانلرده قناعت حاصل ایتدرگان اجتماعی عرف و عادتلر، فقہ قاعدہ لرندن بریله

تعارضی وقتنده اول قاعدہ نی ترجیح ایچون عقوباتنگ تأثیر ایتہ

و مصراعنگ لفظ و ترکیبی صیدروب و عبارتی تحمل ایتکانلگن اقرار قلب اوزغاچ اوزینگ عادتی بویچه ینه بو توجیه نی کیریگه قاغاسی کیلوب «مقام بو معنادن کلی ابا ایدر» دیب اچقندر سه ده بو اچقندرغان سوزن «فتامل» برله بیک تیز قایتاروب آوب مذکور معنادن مقامنگ ابا ایتاینچه بلکہ مقامغه مناسب ایدکن بلدروب کیتدر. شرح «سودی» نگ ۱۱۲ نجی بیتن قارا کتر! . (آخری بار) «گلستان» نی ترجمه قیلورغه تله وچی.

فقہ

«فقہ» سوزی، «علم» بابندن بولغان فقہنگ مصدری بولوب علم - بلمک معناسنده در.

صوگرہ علماء اسلام «فقہ» کله سینی شریعت علملرینه تخصیص ایتوب، کتاب و سنتدن استخراج ایدلگان علملرگه اسم ایتوب قویب مشلر. «عالم» معناسنده بولغان «فقیه» کله سی ده «فقہ» کله سیله برلکده عام فقہنی بلوچی معناسینه کوچشدر. بزنگ حاضرگی اصطلاحزده حقوقچی - юристъ معنارینه یاقرن بر معناده استعمال ایدیلده در.

فقہ، بزنگ زمانمزرغه قدر سوزلغان آغمنده غایت مشهور بر نیچه دور کیچرمشدرکه، برنجی دورنده دائرہ سی غایت کیٹ

بولغان «انساننگ اوزینه عائد منفعت، مضرتلر نی بلووی» سوزیله تعریف قیلنور ایدی. اول تعریفگه کورہ فقہ: علم توحید، عام

اخلاق عبادات، مناسکات، معاملات، عقوبات کبی توری علملر نی جامع اولمش. امام اعظم ابو حنیفه حضرتلرینگ «فقہ» نی:

«معرفة النفس مالها وما عليها» دیه تعریفینگ معناسی شولدر. صوگرہ فقہ، «عملی بولغان احکام شرعیہ نی بلو» دیه تعریف

قیلندیغندن فقہنگ اعتقاد، اخلاق قسم لرینی آیرم بره علم اعتبار ایدلهرک عبادات، مناسکات، معاملات و عقوبات قسملرینیکنه «فقہ»

اولارق اعتبار ایدلمش. بو تعریف، «فقہ» نگ ایکنچی دورینی تشکیل ایتدر.

عصر مزده ایسه فقہ، «هیئت اجتماعیہ ده اعضا بولغان انساننگ اوز حقوق و وظیفہ لرینی بلووی» دیه تعریف ایدله در. بیوک

فقیهمز، استاذ محترم موسی اقدی بیگیف حضرتلرینگ «فقہ» نی «هیئت اجتماعیہ اعضاسی اولمق صفتیه، انساننگ اوز حقوق لرینی،

آلماوی تجربه لر برله ن همده تاریخ ننگ شهادتی برله ده نابتدر. یعنی اجتماعی عرف ابا ایتمک بر قاعده فقهیه نی عقوبات و قوت تنفیذیله واسطه سیله عمومگه قبول ایتدرو ممکن توگلددر. بناء علیه قواعد فقهیه هر وقت اجتماعی عرفلرگه موافق توزلووی لازمدر. شریعت اسلامییه بتونله ی عقاغه مخالف بولماغان عادتلر نی تقریرینک، بزنگ دنیا اشلمزنی (فقه ننگ معاملات قسمنی) بتونله ی اوز اختیار مزغه طابشرووینگ سببی ده شولدر. چونکه اجتماعی عرفلر هر وقته حیانتک، طوره شنگ آغومینه موافق اوز گاره لر، تکامل ایتلر. بو عرفلر حیانتک اوز گارووی برله اوز گارووی، تکاملی برله ن تکاملی کبک، زمان و موقعنک باشقارووی برله هم باشقاره لر، اوز گاره لر.

دینی امور ایسه هر کیمگه بر تیگردد، که اول اوز گارونی قابل بولماغان قانون الهیدر. شونک ایچونده شریعت اسلامییه، اوز ایهرچلرینی اعتقاد و عبادات کبی دینی اشلرده گنه اتفاغنه دعوت ایتمش و امور دینییه ده اتفاق سبیل حاصل بولاجق قوتکه قناعت قیامش و بو اشلرده اختلافدن غایت شدتلی صورتده نهی ایتمشدر. زیره دینی اشلرده اختلافدن هیچ فائده امید ایدلمه دک حالده، کلی ضررلرنگ وقوعی محتملدر. منیم قطعی ایمانه بناء قرآنده اختلافدن نهی صورتنده واقع آیت کریملر، عموماً دین امرلرینه عائددر.

دنیوی امرلر (فقه ننگ معاملات قسمی) ایسه انسانلرنگ سعادتینی تأمین ایتدک صورتده قانون وضع ایتمک ایچون بنده لرنگ اوز قولنده قالمشدر. رسول الله ننگ صحیح مسلمده مذکور: «اذا امرتکم بشیء من دینکم فخذوا به واذا امرتکم بشیء من رأی فاغنا انا بشر - اتم أعلم بأمر دنیا کم» قول شریفلری ده شونی مؤیددر. زیره دنیاوی امرلر: زماننگ، موقعنگ و دهها طوغروسی اجتماعی عرف و عادتلرنگ اختلافی برله اختلاف و اوز گاررگه محکوملردر. چونکه حیات اجتماعییه دستور اولارق وجدانلرده قناعت حاصل ایتدرومگان اجتماعی عرفلرگه مخالف قاعده لر، قانون اولارق قبول ایدلمه ز. ایدلور ایسه ده عملی اولماز. یعنی حیات اجتماعییه ده عمل ایچون دستور اولاجق قاعده لر اجتماعی عرفلرگه موافق اولسون. حالبوکه اجتماعی عرفلرده اختلاف واقع اولدیغندن انسانلرده غایه، بقصد دهها طوغروسی «منافع» مختلفدر. بناء علیه انسانی مختلف غایه و مقصدلرینه ایرشدره چک مختلف قانونلر ضرورتنگ اقتضاسیله طبیعی اولارق چقادر. «اختلاف ایتی رحمة» حدیث شریفی ده بزنگ شول سوزمزی مؤیددر (۱).

بناء علیه حیات اجتماعییه ده دستور بولاجق قانونلر توزوچی فقیه ننگ ایک بیوک وظیفه سی، اجتماعی عرفلر نی آله طوتوب تقشیش ایتمک و شول واسطه ایله وجدانلرده قناعت حاصل ایتدروگان احکام کلیه نی شامل قاعده لر چقارمق در. بوقسه عقلاگه، خیالگه گنه مراجعت ایتوب قاعده لر توزودن بر فائده ده ملحوظ توگلددر. زیره حیات، عقلنگ منطقی قاعده لرینه اطاعت ایتماز. بناء علیه عقلنگ توزودینگ قاعده لر ی، حیانتک آغومینه موافق اولمالیدر، که بونک برنجی یولی «استقراً» اولیدر. غرب فقها سینگ سلوک ایتدیکی یولده شولدر. شونک ایچونده آنلر طرفندن توزولگان قانونلر غربیلرنگ بتون سعادتلرینی تأمین ایتمش و ایتمکده در. ایسکی زماننگ فقیه لری بولغان بیوک مجتهدلر عموماً شول وظیفه نی تیوشنجه آگلا مشلر ایدی. آنلر امور حیویه ده دستور بولاجق قواعد فقهیه توزدکاری وقت انسانلرنگ وجدانلرینه حاکم بولغان عرف و عادتلر نی اساس اعتبار ایتدرو مجبور بولمشلر ایدی. هر نه قدر کتاب، سنت کبی اصول شرعی نی هر بیرده تطبیق خصوصنده اجتهاد و بو خصوصده سعی ایتمشلر ایسه ده اجتماعی عرف و عادتلر نی ده بتونله ی رد و منع ایتمه مشلر ایدی. «الحاجة تنزل منزلة الضروری عامة کانت او خاصة» (حاجت عمومی اولسون، خصوصی اولسون ضرورت حکمنده در). «العادة محكمة» (عادت محکمدر. یعنی احکام شرعی نی اثبات خصوصنده عرف و عادتلر دلیل کبگولک محکمدر). «استعمال الناس حجة یجب العمل بها» (آدملرنگ استعمالی قبولی واجب حجة در). «لا ینکر تغیر الاحکام بتغیر الزمان» (زماننگ اختلافیه حکملر مختلف اولا بلور) کبی قاعده لر فقیه لرنگ عرف، عادتکه نظرلر نی تعیین ایتسه کبره ک. حتی ایسکی زمان مجتهدلری، شرع استعمالی ایله عرف استعمالی تعارض ایتدکه عرف استعمالنی ترجیح ایتونی جائز کورر ایدیلر. اصول کتابلر نده «اذا تعارض العرف والشرع قدم عرف الاستعمال» دیدکاری شولدر. شولای ده فقها کرام، احکام فقهیه توزوده فقه نقطه سندن غایت بیوک ایکی خطاغه توشمشلر. فقط آنلر بو خطاری ایله مسئول طوتولمازلر. زیره بو خطاغه توشولرینک باش سببی عرف و عادتلرنگ سوقیله اولووی بیک قریب احتمالدر. بو تقدیرده عیب آنلرده توگل، آنی قبول ایدوچیلرده (بزه) اولور.

بو خطالرنک بری: امور دینییه ده توگل، امور دنیویه و معاشیه (فقه ننگ معاملات قسمی) ده دستور العمل اولاجق قواعد فقهیه نی استنباط ایتوده و شول قاعده لر دن احکام فقهیه استخراج ایتولرنده بیک کوب اورنده مدنی، اقتصادی، عائله وی حتی ملی عرف و عادتلر نده کوز یوموب دینی عرفلرینگنه آله

شورا (۱) سندی بولماسه کیره ک.

بولغان قانون الهی کبک قبول ایدلوی ، الله تعالی قاشنده خشوع و خضوع عمرگه قدر قیاسکه توفیقاً عمل ایتلووی اوچونچی خطادر . فقط بونسی بزگه عائددر . اوزمزننگ نقصانمزددر . کسافتی ده اوزمزنگه راجمدر .

مین حاضرگه قیاسنگ امور دینییهده تطبیقی درست بولماوینی اثبات صدندنه توکلمن . لزومی بولسه بو حقهده وقتیه سویلهب کیتهرگه حاضر بولسامده حاضرگه اشم فقیه لرننگ قیاسنی اصول شرعیه دن صاناولری سببلی حیات اجتماعی مزده طبیعی آغومغه قارشی قورولغان غایت بیوک بر مسئله ده قولمدن کیلگان قدر طوغری بر محاکمه یورتمکدر ، که اول مسئله «ربا» مسئله سی بولاجقدر .

بو بیرگه قدر سویله دم سوزلر ایکی غرض ایچون ایدی . بری : احکام فقیهیه که نظرمنی تعین ایتمک . ایکنجی : فقه ننگ نرسه دن عبارت اولدیغنی عالم اسلامده ایگ معتبر عالمردن ایشدگمچه تعریف ایتوب اوزم کبک شا کردلرگه عرض ایتمکدر . که بو سویله یه چکم شیلر «فقه» ننگ عصر سعادت و اصحاب کرام عصرندن صوگ بولغان حالتی تمیل ایتدر .

موندن صوگ «شورا» صحیفه لرنده مقصدیمه مقدمه بوللو فقه ننگ عصر سعادت و اصحاب کرام زماندنغی حالینی ده قصه چه یازوب کیتو قصدم بار .

ذاکر آیوخائف (مدرسه حسینیه ده دین معلمی) .

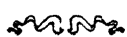
شعر:

طورمش دفترندن

قابقارا قابلاب قویاشنی ، قارغالر اوچقان کبی
 نلله نیندی قارا اویلار اوچا مینم اوستیمه
 بر عابد طورمشنی کیچب ایلدن قاققان کبی
 مین قاجام قارا بختدن ، اول قونا باش اوستیمه .

ماقناتو

سین اگر بولساک جیهه
 سین تاغی ، عقتلی بولساک
 بولسه سینده نرسه اگر
 سینده قش صالغنی بار بیت!
 مین گوزلر کوزگسی
 مینده یورطننگ ایندگوسی
 مینده ده شول تابلا
 مینده بولسه کوزگوسی .
 عبدالخیر عبدالایف ، «کرکی»

طوتولریدر . دینی عرفلر ایسه نصوص الهیه دن چقارلغان محصور بر طاقم قوانین الهیه دن عبارتندر .

یوقاروده دیدگمز کبی امور معاشیه من اوزمزنگه طابشرلغان بولغانه ، اول قانونلرده بو یولده نزولی مقصود بالذات اولیچه ارشاد بوللو نازل تعالیمات الهیه بولوب محصور بولماغان افعال بشرنی ایچینه آلوب بترولری ممکن توکلدر . یوقاروده دیدگمز کبی اولگی فقیه لر احکام فقیهیه نی استخراجده دینی توکل ، اجتماعی عرف و عادتلرگه ده بر آز یول قاندرسه لرده ، بزگه معلوم بولماغان سببلرگه مبنی اوزلرک آنی بالتمل عملگه قویامشدر . بلکه احکام فقیهیه نی کوبردک وقتده طارتوب ، صوزوب بولسه ده نمرص الهیه دن استخراج ایتهرگه اجتهاد ایتمشدر . اجتهاد نتیجه سی اولارق بیک کوب قواعد ، نهایه سز احکام استخراجینه موفق بولمشدر . فقط اول قاعده لرنی وضعده آنی عملگه قویاجق کیشیلرنگ حوائجی کوز آلدنده طوتولماغانه اول قاعده لر انسانلرننگ اجتماعی حیاتلرنده گی سعادتلرنی تأمین ایتمه مشدر . حیات ایچون ضرور بولغان بیک کوب آچقارقار قالمشدر . خصوصاً محصور بولغان نصوص الهیه آلدنده غیر محصور یا کیدن یا کئی حادثه لر ، واقعه لر کوزوب ، بر حادثه نی باشقه سینه قیاس ایتهرگه و شول یول ایله غیر محصور حادثه لرنی محصور بولغان نصوص الهیه آستینه جیارغه کرشمش فته قزوب کیتوب اوزلرننگ غایه لرنی اونوتور حالگه کیامشدر . زیره هر فقیه ، اوزرننگ توزوگان قاعده سینگ طابقان اصولینگ قولیدر . محصور بولماغان حادثه لرنی محصور بولغان نصوص الهیه آستینه کرتوب بترودن عاجز ، متحیر بر فقیه ، طابقان اصولینگ بو یولده بیوک یاردمچی اولدیغنی کوردیی صغری و کبری لر توزورده نتیجه چقارر . چقغان نتیجه سینگ حیات بشریه بله ارتباطی بولوب بولماونده آنک اشی بولماغان کبک باشقه نصارگه مخالف یا که موافق بولوونده ده اشی یوقدر . آکرغه قاعده سینگ کلی بولوویغنه کیردک . شونگ ایچونده فتهاه کرامنگ قیاس اصولیه استخراج ایتدکلری احکام دن غایت کوبی ، نصوص شرعیه که قطعاً مخالف بولو اوستینه انسانلرننگ حیات اجتماعی لرنده معاش انلرنده بیک زور بر کیرته بولوب توشمشدر .

فقهاننگ بو یولده غی ایکنجی خطالری: مذکور قیاسنی اصول شرعیه دن صاناولریدر . نصوص الهیه ، احادیث نبویه ننگ امور دینییه ده استعمالنی قطعاً ابا ایتدیکی قیاسنی هم امور دینییه ده هم ده امور حیویه ده اصول شرع دن بری اتخاذ ایدوب ، شول قیاس برله ثابت احکام ، باشقه نصوص شرعیه ایله ثابت احکام شرعیه و فقیهیه ایله عمل کبگوک واجبدر دیولریدر .

شولوق قیاس ایله ثابت احکامنگ بزنگ طرفدن لایتغیر

آلوراق حالگه كيترو؛ بو حقده آنلرنك قوللرینه شوندى قوتنى و شوندى استعدادنى يرو بولوب قالادر.

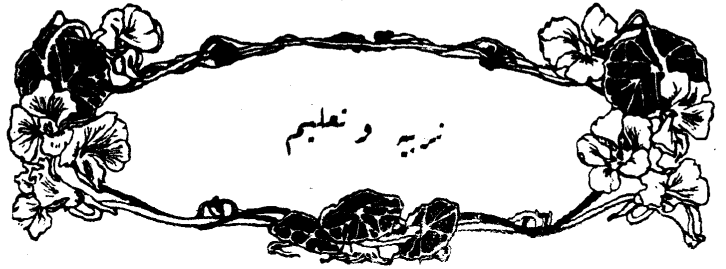
تجربه املاسى (ياکه کورسورنا پوڤٲرچنا ديكٲوڤكا) ايسه بتونله باشقه تورلى مقصودقه خدمت ايتنه. آندن مقصود، فقط شا کردلرنى امتحان و تجربه قیلو بولا. يعنى شا کردلر، بر نيچه آیده، بارتنى قشده ياکه قش بويىچه اوزلرینه اويره تلگان قاعده لرنى کامل آکلاب و اويره نوب يتکانلرمى هم شونلرنى کيره گنجه عملگه قويا آللرمى ايکانن صواب قازو بولا.

معلم: عبد الرحمن سعدى. «يكاترينبورغ».

پروگراملار اصلاحي حقدنه

معتبر «شورا» نك ۱۹ نچى نوميرنده غفار لقمانف افندى «اعدادى مکتبلر مزننگ پروگراماسينى اصلاح حقدنه» ديوب بر فکر يازغان ايدى. اول آنده اعدادى صنفينى ايکى قسمگه آبرونى قطعيا جائز کورمى، بلکه ياوروباليلرنى کبک اورتا مکتب درجه سنده دوام ايتدرونى تروبيج قیلا. لکن بو فکر درست بولوب يتمه سه کيرک. بزده تلى اعدادى دن بوقارى مکتب يوق هم حاضرگه بولورغده باراجى. درست، ابتدائى و رشدى صنفلرینى يک آزغنه يللرغه تحيد قیلوب، اسملرینى آرتدرغانده بلکه بولور، لکن بو معناسز بر اسم آرتدردوغنه عبارت بولوب قالاچق. بناً عليه بزگه اعدادى مکتبلر مزننى ايکى قسمگه آبرو مصاحتمى؛ ثلله آبرماومى؟ فکرنى تیکشرگانچى ياخود بو طوغوروده بر فکر تقديم قیلغانچى ابتدائى و رشدى صنفلر مزن حقدنه بر قدر فکر يورتو لازم. شول وقت اعدادى مکتبلر مزننگ موقعى اوز اوزندن معلوم بولاچقدر.

بزنگ ابتدائى مکتبلر مزن حاضرگى کبک ۳ - ۴ گنه صنفلى بولى، بلکه آلتى صنفلى بولورغه کبرهک. بو وقت ابتدائى دن چغوجيلرده شاقطيغه معلومات آلوب چغارلر. ايکنچى: حاضر هر يرده «روسكى - تانارسكى» ياخود «توزيغنى - روسكى» اشقولار آچيلا. شول وقت آلتى صنفلى مکتبلر مزن، ايکى يلىنى اوزمزه گنه حصر قیلوب ده (۴ ياخود ۳ آتديلينىلى) روسكى اشقوللر ايله برله شه لير. روسكى اشقولا بار يرده، محله مکتبى آبرى بولسه، بالا اول ايکى يل محله مکتبنده اوقوب. اوچونچى يلىنى اشقولاغه کروب، صوکنى دورت يلده روسچه هم مسلمانچه ابتدائى نى قام ايتهرگه موفق بولا. اگر محله مکتبى بولماسه اشقولاغه يوروب بر - ايکى يل مسلمانچه غنه اوقورغه بولا. مونده بعضا کامپليکت بولماو مانع بولا. بناً عليه حاضر اشقوللار سالنه

تل و ادبيات اوقتو اصوللرى

بارده آنفاندرنى يازو - : درست يازوغه کونگو توغريسنده ياردمچى واسطه (средство) لرننگ برسى، دخی، کونگله آنغان - يادلانغان شعرلرنى؛ حصهلق، مقال و تابشماق لرنى کونگلدن يازودر. بونى فايدهلى يول بلهن آلوب بارو ايچون بولای ايتلور:

(۱) شعرلر، حصهلق و مقال لرنى يادلاوغه ييرودن ثلک. آنلرنى صنفده شا کردلر ايله برگه هر جهندن يک نقلاب تیکشروب اوقوب چغارغه تيوش. تا که آنلرده، بالارغه آکلاشماغان بر تابقرده قالماسون.

(۲) املا جهتلرى بيگرهك نق تیکشورلور. خصوصاً نه يتلوگه باشقه تورلى يازلا تورغان سوزلرننگ شکلرینه - املا لرينه. معلم، شعرلرننگ معنلرن تیکشرگانه، شا کردلرننگ دقتن آرتق جاب ايتهر هم شونلرنى بيگرهك اعتبار بلهن قاراب. تیکشروب اوتوگه شا کردلرن مجبور قیلور.

(۳) يوقاريراق صنفار بولسه. صرف و نحو جهتلرى هم طنش يياگيلرى حقدنه ده شا کردلر ايله مذاکره قیلوب اوتهر. منه بو طريق ايله کونگلدن يازدورلرننگ درست املاغه کونگوگه نيقدر ياردمى تيسه، شعر و حصهلق لرننگ بالار کونگلدنه نق سکشوب قالويته ده، شول حدلى اوک. فايدهسى زوردر.

املا نك نورلرى - : مقصود و غايه اعتبارى بلهن. املا ايکى تورليگه بولنه:

(۱) تطبيق املاسى. ۲) تجربه - ياکه امتحان - املاسى. تطبيق املاسى (старшая диктовка)، درست يازو حقدنه هم تانگ صرف و نحو سى توغريسنده شا کردلرگه اويره تلگان قاعده و نظريه لرنى، آلارنگ باشلارنده و کونگلرنده نعتوب اوزنلاشدر و هم شونلرنى اشکه - عملگه - تطبيق ايتوگه ماکله ندر و اوچون خدمت ايتنه. شول حالده، تطبيق املاسدن مقصود، شا کردلرنى، اوزلرینه اويره تلگان نظريه و قاعده لرنى چن چندن آکلاب و توشوب ده، شونلرنى، تله گان چاقلرنده، سوز نه يتدره سلك رهوشده (کامل درجه ده) اوزلکلرندن عملگه قويا

ملى تربيه حقنده

«شورا» صحيفه لرنده مى تربيه حقنده مرتب مقاله لر يازيلادر. بز مونلر نى بيك دقت ايله اوقيمز. البته مکتب بالالرينده اوز عائله گده بولغان کچکشنه بالالر گده مى تربيه و مى روح بيرهسى کيله. لکن مونه شول تربيه لر نى بيرر گه نه قدر تله ساکده، اوزمز ياشدن آندى تربيه برله تربيه لهادکمز دن، مى مطبوعاتمز ده اول فندن جدى کتابلر تابوى مشکل بولديغندن آبدراب قلامز. بز نك کبى اول ملالرى ايکى تورلى بالا تربيه سيني اوستنه آغان بولا: برسى مکتبده معلمک ايتديکندن مکتب بالالرينه مى تربيه، و مى روح بيرو. ايکنچى عائله اجنده بولغان معصوم بالالر نى ايک صوگ اصول برله تربيه لهؤ. شوشى اشلر نى اوستمز گه فرض ديه بلديکمز دن بيک بورچلاز. لکن شونى نى روشچه بيرر گه، و قايدن باشلارغه کیرهک؟ بو حقده اختصاصى بولغان ذوات کر آمدن شول مى تربيه و مى روح بيرو بوللرينى کورساتوب يازولرينى صميمى روشده رجا ايتمز. بو حقده بز نك کبک آبدراغان افنديلر گده فائده بولسون ايچون «شورا» صحيفه لر نده يازولرينى اوتته مز. بتون مسلکى ملت گه فائده لى نرسه لر يازودن عبارت بولغان «شورا» ده اورن بيرلور ونده شبهه مز يوق.

بوگولمه اوبازنده امام ذاکر على اکيرف.

تورغان اوللرده اوبشستوالر ياردم ايتوب بولسه ده بنانى زور راق ايتدرر گه طر شورغه کیرهک. ايندى ثابت اولدى که، اول يرلرنده خصوصى بر باى اولوب مکتب تربيه قيلماسه، اولده اشقولا بولسه محله مکتبى دوام ايته آلمى. عوام خلقى مادى جهتى تايمين قيانغان اشقولا بارنده بالاسن راسخودلانوب اوقوتا آلمى، بلکه شونده غنه يياره. اگر اشقولالر مطلوبجه صالوب، دين معلمکينه ياخشى آدملر قوبولسه - البته ايل اوستندن بر آغز يوك کورتاروله چکدر. شوننگ ايله برابر مقصدغه ده خلاف اولميه چقدر.

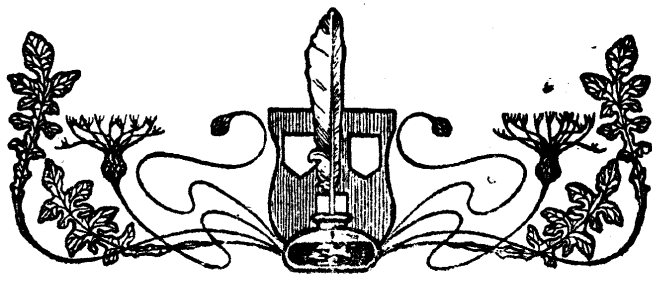
ايندى بالا شوشى آلتى يلدده ابتدائى آلتى صنفلى مسلمانچه. بر قلاصلى روسچه عام ايتوب، احتياجينه قاراب اوقودن توقتالسه ده آجيق کوزلى بر مسلمان بولاچق. ايندى رشدى مکتبکه کيلسهک، منه بو اوزمزننگ درجه ده اورتا مکتب صانالوب مونده روسچه هم تاتارچه قنلر ايله برابر دين درسلى صاف آنا تلنده، توبلى بر صورتده اوقوتولسون. مونده غى روسچه عموما ايکى قلاصلى درجه سنده «برى ميدريسه» دوام ايتسه ده، ممکن اولغانده غرادسکوى درجه سن آلا آسه يگرهک ياخشى اولاجقدر. ايندى رشدى قام ايتکاج چغوب دنيا کوته باشلاسه روسچه دن خبردار، اسلام دينن طانينغان بولا. اگر روسچه مکتبلر گه دوام ايتسه هم اسلام دينندن خبردار، استقبال ايچون فائده لى بر کشى بولوى اميد ايدله.

اگر اعدادى گه کر سه حاضرگى کبک بولمى، بلکه مونده صنف ايکى قسم بولوب برهوى روحانيلر، دين معلملى؛ برهوى فن معلملى، معيشت کشيلرى ياصاب چغاره تورغان بولسون ايدى.

برنجيسنده: تفسير، حديث، فقه، اصول، مفصل تاريخ اسلام، تاريخ ادبان، ياخشى اصولى ايله لسان عربى، روحانيلرغه عاندروسيه قانونلرى، خصوصى اش يورتواصوللرى. اما ايکنچيسنده ايسه روسچه هم دوام ايتدرلوب کو برهک فن، معيشت اصوللرى، صاف آنا تلنده دين درسلى دوام ايتدرلوب عربيجه فقط تل ايدلوبکنه اوقوتولسون ايدى.

بز نك فکرمزچه اوشبو روشده رهک اولغانده شاگردلر نك آرتق اوزون عمرلرى ده صرف قيانماس هم بر مسلک ايهسى ده بولوب چغارلر ايدى.

ايندى شاگردلر نك آه لرندن کولوب آلا رغه ياردم ايتمى، بلکه آلا رنك تله کلر نى آياق آستينه طابتاب، اوزلرينى مدرسه لر دن قوبوب، آلا رنك آيانچ خاللرينى سيرجى بولوب طورولر بتسون ايدى. معلم ظهير دوصايوف.

مطبوع اثرلر

رسمى الفباء تخطيط اصوات (فونيتيزم) اصولى اوزرينه ترتيب اولنمش، قازان شيوه سنده بر اثر در. مرتبى تجربى لى معلملردن شا کر جان افندى طاهرى بولوب حقى پوچتهسى بر لکده ۲۴ تين. مؤلف طرفندن رساله نك اوستينه: «املاچى و حرفلر نى اصلاحى افنديلر نك دقتلرينى جاب و تنقيدلرينى رجا ايدمه من» مضمونته بر عبارت يازلمشدر.

نورى. تورکستان معيشتدن آنگان بر تياتر رسالهسى بولوب محرز و ناشرى نصرت الله بن قدرت الله افنديدر. بهاسى ۲۵ تين.

اشعار

تأثر

۱

تورلى ايللارده تورلى ييرلرده
 طوردم اورمانلى قرلى ييرلرده؛
 طوردم كونكدم كوردوم يولقدم
 تورلى ييرلرده تورلى ايرلرگه.
 ايرلر زارلانه ييرلر صاران ديب
 ييرلر زارلانه ايرلر نادان ديب
 اوگغان ايرلردن اورمان، ييرلردن
 ييللر زارلانه ايللر نادان ديب.

۲

كونم كون توگل تونم تون توگل
 كوگلدن كوگل هيچ نمون توگل؛
 ازله گنم غم كوزله گنم غم
 كم ايتور مينى ديب «مجنون توگل»؟
 يير موگن موگلاب ييل سرن طنگلاب
 اوتكمكه عمر ايل جرن جراب
 طويدم طورودن عمر سورودن.
 نى بار صوگ ميگا بولاي دگفرداب؟..

۳

اي كوگل، كوگل صوونمه ترل
 ترلده نورلى قوياشقه بورول
 بورول قوياشقه بهرلمه طاشقه
 قايدە باراسن؟ يولك اول توگل.
 بزكه بو جهان بولدى بر زندان
 نجات اميدى بتكان، اوزولگان
 اويلاوده بيكار سويلهوده بيكار
 چغام ديب يوزوب قان ديكگرندن.

۴

ئەنە كوردكمى؟ كوگل فورغورنى
 برده تيك طورمى، برده طندرمى؛

رساله نى اوقوب چيقديغىمزدن صوگ: «هر يرده گى مسلمانلر، نوى
 وبر يرنى صيلاو وصيلاو همده معيشت و حيات سفرنده صوقورلر
 يوروى قينلندن يورولر برله مبتلارلر ايكان دىگان فكرگه كىلدك.

◆◆

عبدالله نوقاي مجموعه آثارى. بو كتابنگ موضوعى
 نىدى نرسه ايكانلىكى اسمندن معلوم. مونده عبدالله نوقاي اثرلرى
 جيولغان و جمال الدين وليدى افندى طرفندن عبدالله نوقاي ننگ
 ترجمه حالى يازلوب قوشلغان. ناشرى «قازان» ده «معارف»
 كتبخانه سيدر. ۶۶۳ يىتده بولغان بو اثرنگ حقى ۲ صوم ۲۰ تين.

◆◆

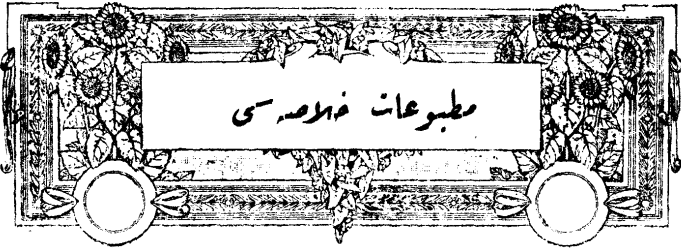
سودا زاكونلرى. روسيهده سودا ايتوجيلر ايجون هر
 وقت كىردك بولا طورغان زاكونلر حقتده توزولگان بر اثردر.
 مندرجهسى اوشبو نرسهلردن عبارت: تجارت - سودا، سوداگرلر،
 فرما، تارغوى كىنگلر (سودا دفترلى)، پرىكازچىكلر، ماكلرلر،
 آگىنتلر، تارغوى دوم (شركتلر)، تاواريشتستوالر، آقسيا
 وابلغاتسيا، تاوار، اولچولر، آچقه، قيمتلى كاغدلر، تاواري ازانك
 (تمغالر)، ايجاد و اختراع حقى، كاميسيونيرلك (دلاق)، تىكوشچى
 اشچوت، چهكلر، بيرزا معاملەسى و استراخاوانيه، تيمر يوللرده
 مال يورتو، تاوار اسقلادلىرى، نشرىات اشى، هر تورلى فيكسللر،
 پروتست، آيكون (وصى) هم باييجيتلستوالر. ۸۰ يىتدن عبارت
 بولغان بو اثرده سودا قىلوچيلر ايجون هر كون و هر ساعت
 كىردك بولوب طورا طورغان نظاملر بيان قىلغان. عبارتى يىكل
 هر كيم آكلارلق. مؤلفى يوريسست شاكر افندى محمد يارف و
 ناشرى «اورنبورغ» شهرنده حسين حاجى حسينوف كتبخانهسى.
 اوستنده حقى يازلماغان.

◆◆

آلباوتلر زمانى و كرىستيانلرنى آزاد ايشو. بورونقى
 آلباوتلر و آنلرغه قل بولوب طورغان خلقلر ننگ تاريخلرينى بيان
 ايتكان بر رساله در. رساله قسقه بولسه ده يىك آچىق يازلغان و
 اهميتلى بولغان واقهلر بيان ايتالگان. اوقورغه تيوشلى بر اثردر.
 مرتبى: شاكر افندى محمد ياروف و ناشرى ده «وقت» اداره سيدر.
 حقى ۲۰ تين.

◆◆

اسامى كتب. اورنبورغ شهرنده «بلك» كتبخانه سنده
 ساتولا طورغان كتابلر حقتده ۱۹۱۴ - ۱۹۱۵ نچى يللرغه خاص
 بولغان «اسامى كتب» باصلوب چيقدى. ۳۴ يىتدن عبارت بولغان
 بو «اسامى كتب» ده تورلى طوغروده يىك كوب كتاب و اثرلر
 نك اسملرى كورساتوله در.

اہل . (خاعۃ نظیفہ خانمک ایمنک ضرری حقندہ یازغان مقالہ سی) . «قاش یاصیم دیب کوز چغارو» قیلندن . فائدہ ایتہمز دیب ہیچہ دە معلوماتمز بولماغان اشلرگہ کرشومز . فائدہ اورنینه نللہ نیچہ الوش ضرر ایتہ وتورلی بختسزاسکلرگہ سبب بولادر . کیرہک شہرئردہ وکیرہک اوللردہ بعض بر «طب» علمندن ہیچ معلوماتلری بولماغان اشسز ئہ ییلر ، آقچہ جیبار ایچون «قارا ایم» برلہ سپویدرہ مز ، بیزدرہ مز یا کہ آورولردن دوا قیلہ مز دیب خلقنی . بیگرہ کدہ خاتون قزلرنی آلدانوب آلارنی ہر تورلی بختسز اسکلرگہ توشردلر . آگلاماغان خلق اشنا . اوزینک چیگہ تورغان زحمتندن قوتلو امیددی برلہ اختیارسز شوندی «قارا ایمچی ئہ ییلر» نک طوزاقلرینہ نللہ گوب گوب وقت خراب بولا . آندی ئہ ییلر بولماغاندہ خاتونلر اوز آرا برسی ایکنچیسن ہر تورلی زہرلی نرسہلر برلہ دوالب یا کہ تورلی اولہن وطاملرلر قایناتوب اچرتوب ، آورونی نللہ نیچہ الوش کیرہگہ گنہ بیارہلر ، کوب وقتدہ صوکنندن نیندی تجربہ لی دوقتورلر قاراسالردہ اشکہ کیلورلک بولمی . مثلاً : کوزگہ آق توشکاندن «تری کموش» صالو عادتہ بزنگ آرادہ بیک تارالغان . النبتہ تری کموش کبک زہر نرسہ ، بلمیچہ اشلہ نگانلکدن کوزگہ توشکان آقنی بترو اورنینه کوزنی قام صوقرایتوبہ ہیچ نرسہ کورمہس درجہ گہ کیتورہ . بو وقتدہ دوقتوردرہ کورہ طورغان یا گہ کوزقویا آلمی . سلوک صالوب قان صوورتودہ بزنگ خلق آراسندہ بیک تارالغان . قان ، آزمی کوعی آگہر ہیچ قارامی ، تش سزلاذیمعی یا کہ آرقا . جیلکہ آورتامی ، نیچہ شہر سلوک یاشدروب . سلامتسکلری ایچون ایک کیرہکلی بولغان قانتی اعضالردن اورنسز چغاروب صوکنندن قانسزلقدن حاللری بتوب باشلری ئہ بلہ نوب نی قدر زحمت چیگہلر . بزنگ آرادہ شول «قار ایم» آرقاسندہ ضعیف قالوب ہیچ اشکہ یارامیچہ عمر بوینیچہ زحمت چیگوچیلر مز آز توگل . شوندیلردن عبرت آلوب «قارا ایم» نک ضرردن باشقہ ہیچ فائدہ سی بوقلغینہ بیک تق ایمان کیتوروب آندن ممکن قدر یراق قاچارغہ تیوشلی .

اوزمزنک : «دوقتورلر نی بلہ لر؟» دیگن قاراشمزنی بتروب آلارنک آوروچیلرغہ چن یاردم بیروچیلر ایکانلکلرینہ اشانورغہ تیوشلیمز . ہر اشنک اوز اوستاسی بار ، موکر بارمزدہ اشنامز . مثلاً : آغاچ اشی بولسہ بالتا اوستاسینہ ، تیمراشی بولسہ

آلوب دومبرا چیرتب اولطرا ،
اولہرگہ تلب جر جری جری .
باصلمی جیلی وشیلمی سبلی
بولور بو کوکل شعر مائلی
نام برلہ مالغہ میل یوق آندہ

دیسونلر «شاعر» - دیسونلر «تیلی ...» .

۵

صارغایغان گلدہی صنغان سنباہدی
طوتقونندہ تورغان موکلی بابلدای
یانوب یورہ کم آووب ترہ کم
قارتایدم دوستلر اوسوب اولگرمہی .
قارہ قارغالر غمسز حاللہلر
آلار یوغاری بیوک طاللہلر
ماقتانوب شاولاب طورالر صایراب
دیگاندهی : «بزده بارده - بارده بار!» . .

۶

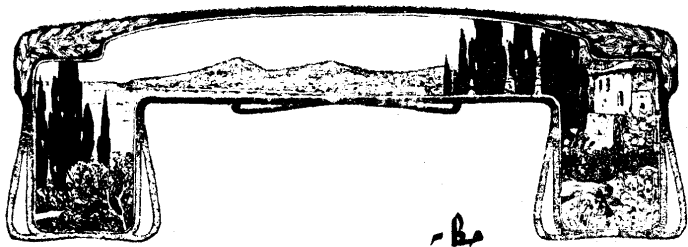
باردہ بولماسلہ ہم اصلا - اصلا
دریا اوستندن آربا یورمہ سلہ
طووار یاخشیلار چغار آوچیلر
صاندوواج بولوب قارغا طورماسلہ .
ولکن بوگون باترلر جبن
قورقارلر قانات سلکستہ جبن
عجیکہ قالوب طورالر باغوب
اوزہر حال یوق دیب اورمہ کچ جبن .

۷

بوراندای بوراب اولابدہ دولاب
کروانچیلردہی یراقدن اوراب
جری طارتمی برنی قالدزمی
حسرت قانینہ بویالغان یورہک .
قانبغان چاغم یا کرغان چاغم
رحمانی نورغہ طابنغان چاغم
قیبات توکل قان کیرہک توکل جان ،
ناموس بولندہ چالونغان چاغم ! . .
حسین آہوشای .

صداي تور كستانه . (« ايسكى ترتيبده طوي بلاسي » اسملي مقاله) . « تاشكند » باشلرينگ طوي غه قارشى آچقان جدى محاربه لرى سايه سنده بويل طويلر ينگللاشه باشلادى . كوب كشيلىر اوز اوغلىرىنى بر مولود مجلسى گنه ياصاب ختنه قيدر مقدمه لدر . اما اوز فايده لرينى بلمه گان ذاتلر همان اولگى ترتيبده اسراف ايله طوي قيلمقدمه وهر كون ايرته لهب اطرافدن نغاره ، كرناي تاوشلرى ايشتملكده ايدى . لىكن بو اسراف وكافتلرني هم زمان هم طبيعت خواهاملى قالغانه اوخشيدير . بر ذات اوز اوغلىنى ختنه قيلمق ايجون ايسكى ترتيبده ايكي كونه نغاره ، كرنايلىر ايله خلقعه آش بروب بالا مستلرني تمام ايسكى ترتيبده اجرا ايتكان ايكان . مست قيلوچى يگيلىر بالارغنه نشته غه قوشوب زهرلى نرسه لر بيدر گانلر مى ياخود باشقه بر سبب ايله مى ؟ بالارنى ياقوزوب ختنه قيدرغاندن سوكره بالار ايرته چه تمام جانسز بولوب ياتمشلر . بولارغنه قوشوب بر تاتار هم اوغلىنى ختنه قيدرغان ايكان . اول هم شول حالگه توشمشدر . بو خبر پاليتسه لرغنه ييتوشوب بالارنى پاليتسه غه بيارمشلر حاللرى اميدسز ايمش .

ميشه رلر طور مشندن بر لوحه

۱

۱۸۸۹ نجى يل ، ۱ نجى ماي ده كينه تدن هوا صالحونايدي . كوك بوزنده بولوتلر آرنى بىرلى يورسه لده يغمور يامادى . بر ايكي كون موگه اولقدر اهميت بىروچى بولمادى . تيك قاي بر قارتلر هم قارتچقلرغنه : « آخريسي ايمن بايراق يار اطورغاندر » ديب سويله نديلىر . ماي نك ۳ نجى كوني بولوتلر تارقادى ، كيچك تابهوا بيگرهك صالحونلانوب . خلقنى خفاغه توشردى . هر كمنگ آغزندن : « آى ، هاى بيگرهك صالحون ، قراو توشمه سه بارار ايدى . چغوب كيلگان يار اوويلر (صابان آشانى) خراب بولور » ديگان سوزلر ايشتوله ايدى . طبيعت ايسه خلقنك قايعورغانن التفات غه آمادى . چنلاب ده بيك قاتى قراو توشدى . قوينى يانلر نده كى تيگه نه لرده قالغان سولر بارماق قالونلغنده طوكدى . عادتده كيچه ساعت ۱۱ يارومده قارتلر اويله غلارنه جيولا باشلاديلر . كيوملرى ناچار بولغانلرى مسجد اچينه كرديلر . طون ياكه سرغان يشمه ت . كيگانلر مسجد ايشكى

تيمرچيگه بارامز . شولاي بولغاچ آوروونى ، اوستاسى بولغان دوكتورغنه كورساتميجه . بلور بلمه س نه ييلردن ني ايجون ياردم استيمز ؟ بزنگ آرادن كوبمز آروونى باشده تورلى « قارا ايم » لر برله قايناشدروب تمام توزه لهسلك حالگه كيلگياج دوكتورغنه بارامزده « يورمه دم توكل ايندى دوكتورلرغنه بيك كوب يوردم ، برده فائده سسى يوق » ديب زارلانايمز . وقتى اوزغاچ ، ياكه نه ييلرنك « ايمى » برله بوزلغاچ دوكتور ، ني اشله نسون ؟ بو وقتده « دوكتور ، الله توكل » ديگان سوزنى نه يتورگه ده بارى . اگر بز آوروونى بلونگاچده تيزلك برله دوكتورغنه كورنسهك هم بىرگان دارولرن ، اشله رگه قوشقانلرن نه يتولگانچه وقتدن كيچكدرمى اشله سهك ، شيكسز فائده ده تيبه چك هم تورلى زحمتلردن اوزغيزنى آزاد ايته چكمز . نه زكنه صالحون تيبو شيكلي جينگ اوزارلق آروولر بولغانده همان دوكتورغنه كوريتوب بتوب بولمى هم بو اش ، بعض سيبلردن ، كوب كشى گه ممكنده بولمى . درست ، قايسى جيكل و آزغنه آروولرنك ده سوگندن ضررلى بولو احتماللرى بار . شولاي بولسه ده مين مونده قاتى هم قورقچلى آروولر حقنده يازام . قايسى بر آوولر هيچ دوكتورغنه كورنمى اوزمالمق ياكه وقتلى غنه اوز ساده سوگندن نيده بولسه ضررى قالورلق بولا . مثالا : چه چك چغو ، كوز ، قولاق ياكه نيندى ده بولسه اچده كى اعصالرنك برنده سيزلگان آوروو باشقه شونك كىكلر . موندى وقتده البته طوقتاوسز دوكتورغنه كورسه تورگه توشلى . نينديگنه آروونى آلميق ، بزنگ آراده شاققى غنه كوب تارالغان . نيقدر بالار ، چه چه كدن سووقور ياكه صاكغراو قالوب ضعيفلكده بوغوب عمر اوزدرالر . اول بىچاره معصوملرگه نيقدر مشقت وبختسزلىكسه قارشى طوررغنه طورى كيله . نيقدر خاتونلر شول مبارهك نه ييلر آرقه سنده بالادن صوك بوزيلوب عمرلرى بوينى آزابالانار وكوب وقت بتون عائله . سينگ بختسز بولووينه سببى بولالر . اگر توبده نرهك تيكشروب قاراساق بولار بارده بلدكلى نه ييلر مزنگ « قارا ايم » لرينگ هم اوزمزننگ دوكتورلردن قاجوومزننگ جيمشلىريدر . بزنگ آراده تاغى بوغوشلى آروونگ بوغووينه اشناماويك تارالغان . « آكار كمدن يوققان ، الله بيرسه برنى ده بولماس » ديب بر كشى آوريسى اورنده . صاقلانماومز آرقاسنده بتون اوى اچينك آوروينه سبب بولامز . كوب وقتده بز اوز اويمز برله گنه ده قالمى ، بلش وطانلرمزغنه يوقدروب آروونگ بتون شهر ياكه اولغه طارالوينه سببى بولامز . چنلاب اوبلاغانده بو اشمز جنابت بولمىمى ؟ اوزون سوزننگ قسقه سى : بزگه اوزمزنگ بيك بلدكلى بولمى ، اوزمزن ياكه بالامز اورغانده وقتنده دوكتورغنه كورنسهك بردن اوزمزن سلامت باشامز . ايكننجيدن بالارمزننى تورلى زحمتلردن قوتولدرمز .

— یاری، یاری، سیگا ملانی یا قلامی یارامی، اول «پ»
 اولی مدرسہ سینہ اوزی بارسہ دہ، اوغلرینی آلورغہ بیارسہ دہ
 سینی یاللی، نلده بال بلہ چای دہ اچرہ طورغاندر.
 — صقالک آغاروب بتکان، آلی دا بوش سوز سویلہ وودن
 طوقتامیسن !

شول آراده نوزن عالم صاناغان، ملا یوق وقتدہ امام دہ
 بولا طورغان یعقوب آبری تایاغینی بورغلاب، بورغلاب،
 مسجدنک کون چغوش یاغی قایقاسندن کیلوب کردی، قارتلرغہ
 سلام بیروب، قچقرشنگ نیدن عبارت ایکانی آ کلاغاج، بر
 ایکی کرہ تاماغینی قروب :

— اہم، شولای ایکان، بروق جماعت مسجد یاتدہ بولای
 قچقرشو یاخشی توگل، یازیق اش ! مسجددہ دنیا سوزی سویلہ رگہ
 شریعت رخسات (رخصت) پیرمی .

— بز مچت اچندہ سویلہ مییز، طشنده ملا آبری اوزی دہ
 سویلہ شہ، دیب فخرالدین جواب قایتاردی .
 یعقوب آبری تاغی تاماغینی قروب :

— روزہ طوقاغانلرنی قایسبز بلسہ دہ ایتورگہ کیرہک، بلوب
 نیشمہ گاج اوزبزدہ شول گناہ غہ شریک بولابز .

بو سوزلرنی ایشتو ایلہ مناسب بابای غیرتکہ کیلوب :
 — یعقوب، آلم (عالم) کشی، بلمی سویلہ می، نیشمہ فاختری
 موندہ بیادن پیرلی «اوراق واخطی توگل، نیشمہ کم اوراضا
 طومتماز؟» دیب چوبک چہنی، خلق آزغان، بورون چلاب
 آندی اشلر یوق ایدی، خلق خدای دن قورقا ایدیلر، ازلہ می
 بولامی، کورمیسن آخری اویلہ واخطی بولسہ دہ نیندی صالحون!
 بو ایندی تیکمہ تیک توگل، مونن اوچن تابارغہ کیردک .

ملاننگ قایقاسی آچولوب مسجدگہ کیلگانی کورونگاج
 تاوش باصلدی، قایسیلری مسجدگہ کردیلر، قای بروی ملانی
 کوتوب آنک ایلہ ایہرہوب کردیلر .

II

مای ننگ آلتنجی کونی قراو بولماسہ دہ، هوا یاریسیغنه
 صالحون ایدی، توشدن صوگ ساعت ایکیدہ اورامدہ بیش آتی
 قارت برگہ جیولوب سویلہ شہلر، قوللری ایلہ ئلی بر یاقعہ ئلی
 ایکنجی یاقعہ اشارت قیلوب، نلله کمنی کوتہ ایدیلر، شول
 آراده، اوستینہ صاری چیکمہن کیوب ییلینی بوغان، قرق یاشلر
 چاسندہ غی کمال الدین آوا، تیلہ کیلوب، قارتلرغہ سلام پیردی،
 بارلفی بردن سلام قایتاروب، قایوسی ییکندن قایوسی باقاسندن طوتوب:
 — یہ، نیشمہ حال، شول خابار (خبر) دورستمی؟ دیب صورادیلر .

یاتدہ غی اوطورغچ قہ (اسکامیہ گہ) اوطوروب ملا کیلگانیچہ قراو
 توغرسندہ سوز آچدیلر، اوزون بویلی، آییاق کیگ صقاللی
 عبدالکریم بابای، مسجد یاتندن کورنوب طورغان بولونفہ قاراب:
 — بو، نی ححمت (حکمت)؟ کوتمہ گان واخط (وقت) دہ
 قراو! بولونداغی شو مورت آچاچلری موندن باقاندہ آییاق
 کورونسہ لردہ، یانلرینہ بارساگ آلی بولماز، پەژوب بتکانلردر،
 بو نیندی بولسہ دہ گناح شوتوغی (گناہ شوملغی) ! ! !

قواندہ غی تایاغی ایلہ پیرنی صزغلاب، باشینی بوکوب اوطورغان
 الیاس بابای بر کرہ قاتیغنه کورسنوب :

— خلقدہ تافیق (توفیق) بتدی، آنا آنانی خادرلہ و (قدرلہ و)
 یوق، نلده قراوغنہ توگل قاردہ یاورا !

نوزینی باشقہ لردن عقللی صاناوچی بیکتیمر بابای، بر ایکی
 کرہ تاماغینی قروب :

— کوملمیچہ یاتا طورغان نولک باردرا! قردہ یایسہ بولوندہ
 نولک یاتسہ ہر واخط قراو توشہ، اسطارستاغہ خلقنی قرغہ بولونفہ
 چغاروب ازلہ تو کیرہک ایدی .

مناسب بابای باشدہ غی چالماسینی توزہ توبرہک کیدی دہ:
 — یہ نولک باردز یایسہ اوراضا (روزہ) طوقی طورغانلر
 باردرا ! ! ! بزنگ ملادہ یک یواش، شیکلی کشیلرنی مچت (مسجد)
 آدینہ چاقرتوب باشلرن، کوزلرن واتورغہ کیرہک ایدی .

آرققہ گودلی فخرالدین آغای اورنندن سیکروب طورددی دہ:
 — سین مناسب آغای یوقنی سویلیسن ! ! نیشمہ اوراق واخطی
 توگل، نیندی یوزی قارا کشی اوراضا طومتاس ایکان ؟ ! ! تاغی
 سین ملاغہ دہ تپہ سن ! ملا یواش بولماغاندہ نیشلہر ایدی ؟ ملا
 آزاب صاین کروب یورمہ ز، اوراضا طومتاغانلرنی کیلوب ایتوجی
 بولسہ، آندہ ملادہ نوز اشن بلور ایدی، بر ییلنی «یوکا باش»
 خلق قردن قایتوب اوراضالرنی آچقاج، قارت کیلین قاراول
 قچقروب خلقنی جیدی، شوندن صوگ ملاغہ باروب نیشمہ تیدیلردہ،
 ایکنجی کون جامدن (جمہ دن) چققاج مچت آدینہ چاقرتوب خلق
 آدندہ اوگتہ دی توبہ ایشدری، نوزگدہ شونندہ ایڈک بیت ! نلله
 اوتدگمی ؟ ! !

مناسب بابای فخرالدینگہ آچولانوب قاردی :
 — اوگتہ دی، اوگتہ دی، قارا خلق اوگتہ ونی بلہ می ؟
 تایاغی بلہن باشلرنی واتسہ، ایکنجیلرینہ نولگی بولور ایدی .
 — اول بورونغی زمانلر نوتکان ایندی، بورون زماندہ ملا
 قیناغاندہ آرقانی بیروب طورای ایدیلر، نیشمہ ایندی خلق بلہن
 یک اویناما ! صوغوب باقسون، نوزندہ اوتوب تاشلارلر، سین
 ملانی نلله اورہ دنیق دیوب بلہ سنمی ؟ ! !

بو نی حال مینی نیشله مه کچی بولالار؟» دیگاج : «طویغه ایله ته بزا! ایزگی رمضانده کوندز چایلر ایچوب غولات ایسکانکنی اونو تدکمی؟» دیب بره وی قچقردی .

حبیب جمالنی آزارغه آلوب چقدیلر. آنده اسمای اوغلینی اوج دورت کشی طوتوب طوراً ایدیله. «نه ی، صو کیتور کز، صو کیتور کز!» دیگان طاوش ایستلدی. بر چیله ک صالقون صونی حبیب جمالنک یانکه سندن (ایسک باشینه) قویوب یباردیله. آندن اسمای اوغلی ایله یاناشه قویوب، ایکسینک قوللرینی برگا به یله-دیله. بیتلرینی قاپقارا قورومغه بو یادیلر. خالقن بره وی: «مارش!» قچقردی. بره وی کمالنی تورتوب: «آچق آوز، واله ی!» دیگاج، کمال بولارنک یانینه کیلوب، یومرفی ایله بر خاتونینی، بر اسمای اوغلینی صوغه باشلادی. تیگینک بورگی باشندن توشوب کیتدی. حبیب جمالنک یاولغی ایوده توشوب قالغانه ایکلوی ده یالان باش، یینگان کیندر کولمه ک حبیب جمالنک تینه صلانغان. شول روشچه قاپقارن چغاردیلر. ایسکی کشی بر طوقمانی تیمر چیله ک قاغا. خلق دورت طرفدن یوگره لر. محله ننگ اورتاسینه یسکانده خلق اورامغه سیمی، باش قارت، بالاجاغا، خاتون قز، باری جیولغان؛ کمپسی طاش، کمپسی ایسکی چابانا. ایسکی وینیک (سبرکی) به ره، کورده کلر ایله طاشلاغان طوپراق، طوزان، توتون کبی هواغه کوتارلدی. حبیب جمالنک ایسکی ضور قز جنی یغلاب قاپقا توبنده قالدیلر. ایسکی کچکنه سی یالان آباق، یالان باش «نه نی، نه نی!» دیب یوره ک یارغچ طاوش ایله قچقروپ آرتدن بارا ایدیله.

انسانلر ننگ حرمتی تحقیر قیلولغان، کیلوشسز منظره، ملا ایوینه بر یورت قالغانده غی طفرقه بورولوب جماعت ایوینه یونالدیلر. ملانک قزی طفرقه قاراغان تره زه یاشده نقش نگوب اوطورغانده. قولاغینه بارابان طاوشی قاتش های - هو ایستلگاج قایده بولسه اوط بار دیب سیسکاندی، آباق ئوستینه باصدی. کورشی یورنده کچکنه گنه ایودن باشقه عمارت حتی چیتنده بولماغانه، نه لیگی طفرق طولی خلق، هواغه کوتارلگن طوزان، هر سیقوندغه ئله نیچه دیستلر اوچا طورغان چاباتالر، ایسکی وینکلر، چوپره ک کیسه کاری آب آچق کوروندی. هیچ نی گه حمل ایتهرگه بلعه سه ده نیندی بولسه تحقیر علامتی ایکانینی آکلادی. اختیارسز «آه الله» دیب قچقردی. قبله طرفنده غی بوچاقده، خلقینه وعظ سویله رگه «تنبیه الغافلین» قاراب اوطوروجی ملا، قزینک طاوشینی ایشتو ایله باشینی کوتاروب: «اللهم! بالافای نی بولدی؟...» دیب صورادی .

ملا قزی ایسکی قولی ایله باشینی طوتوب: «نی بولغانینی بلیم. لیکن نیندی بولسه ده تحقیر تاماشاسی بار...» ملا کتاپینی

— اوز کوزم بله کورمه دم... مینم خاتونم اوج کون بورون «م» اولینه لوزینک آخر تینه قوناغه کینکان ایدی. اسمای (اسماعیل) اوغلی ده شونده کینکان ایمش، دیب میگا سویله دیله مین آرتدن باردیم. «نیگه قایتیمسن؟» دیگاج، «حالم یوق، آوریم» دیب جواب بوردی... مین آنی سوگه باشلادم. «بارکت، ایرته گه باررمن» دیدی. — آنده آلاز اسمای اوغلی ایله کوندز جای اچکانلر ایمش، سین آنی صوراشدکمی؟

— کورشیلرندن صوراشدم. جن ایمش.

مناسب بابای کمالگه باقیزاق کیلوب:

— سین اولوم (اوغلم) کمال، ایرتوگل، بزاول... شوندوق چه چندن اوستره ب یارر ایسک. آرتکدن یوگره کیلور ایدی. ئوز کز یوز توبان کیلو کز! خلقه شو توغکز تیه. مونی بولای قالدرو یارامی. ایده کز خازر (حاضر) اسطارسته غه بارابز. کمال اوزگده نه یده، سفوقده بارسون... باشقه لرغه آبرهت (عبرت) بولور. قاتنگده اوزگنی صانغه صانی باشلار. اول ایندی اولوم سینی آتکه ده صانامی، ایر دیوب ده بلعی... .

اسطارسته جماعت ایونده (سیلسقی پر اولینی) اوچراغانه، کوب وقت اونمه دی کیلوب ده یتدیله. اسطارسته دورت بیش کشی ایبه رتوب کیتدی، اسمای اوغلینی طوتوب کیتور دیله. آندن بار حیولغان خلق، کمال ئوزی ده برگه باروب قوارتیرینه کردیلر. کمالنک خاتوننی حبیب جمال ایسکی یشمهت یانبوب پیچ باشینه یاتقان ایدی. بو قدر خلقنک کورونیه ایسی کیتوب نی اوبلا رغه ده بلعه دی. کمال، پیچ یانینه باروب «توش!» دیب قچقردی. حبیب جمال آبدراب: «مین آوریم. بو خلق نیگه کردیلر؟» دیب صورادی. «توش تیزره ک، نیگا کیلگنلرینی بلورسن!» خلقن بره وی کمالنی تورتوب: «نیگه ایسک کیتدی، تارتده توشورا!» دیدی. کمال خاتونینی تارتوب توشوردی. ایسکی کره بیک قاتی صوقدی. حبیب جمال اورتا بویلی، قوگفر چهره لی قارا کوزلی، قارا قاشلی، ۳۳-۳۴ یاشلک خاتون ایدی. اوستنده ایسکی گنه سیتسه کولمه ک، باشنده غی قزل یاولغی میشه لر چه آرطقه به یله گانگه ایدنکه توشوب کیتدی. «بو کولمه ک بارامی، انه قوراغه طاققان کیندر کولمه کنی کیگررگه کره ک» دیب بره وی قچقردی. ایکنچیسسی آلوب بوردی. حبیب جمال کولمه گنی صالعی طارتشه، ایرلر قایسی آچولانوب، قایسی کولوب کولمه کنی صالدرغانده ئله نیچه یردن یرتوب کیتدی. خلق بر برسینی نورت، تیه ره، ئله نینده ی ادبسز سوزلر ایشتوله. ایکنچیلری کولوشلر شمولای ایتوب قالون کیندردن تککان قسقه غنه کولمه کنی کیگر دیله. حبیب جمالنک توسی کینکان. بتون تی قالتزی «بابا، ربی!

— سینک ٹہی آشک آشغان بہ شک بہ شہ گان، بوکون ایرتہ گہ
ٹولہسن! اول پادلو قہ. ایزگی رمضان آئندہ، ایری بار ٹوستدن
ایکنچی ایر بلہن چایلر ایچوب غولہت ایتسون. آلا آر قہ سندہ
خلقنک ایگنلرن قراو صوقسون!..

— ئەی آقلی قارتلر! دنیادہ مونارغہ قدر قراو توشمہ گان
ایدیمی؟ اللہ بلا بیارسدہ رحمت قیلسدہ کوچی یتہ... ٹللہ
ٹوزگر گناخ (گناہ) سزلرمی؟.. اللہ اوزی کیچرسن. بارلغمز
گناخقہ چومغان، اسطارستہ سین ٹوزک اول باشی! کوچایلر،
کوچسزلرگہ جبر ایتکاندہ بولوشاسن. سیگنا طیو کیرہک ایدی.
کورمیسمنی اول بیچارہ خاتون نیچک قالتزی؟ کولمہ گی یووش،
یالان باش، اگر آوروب ٹولہ قالسہ، بارلغندن آور جزا سیگنا
بولور! موندہ حکمسزیر توگل. خدای ازلگہ بوزال بیرسہ
(عمر مساعدہ قیلسہ) ٹوزم گواخ (گواہ) بولوب بارمن، دیدی دہ
بورولوب کیتدی.

«حکم» «آور جزا» دیگان سوزلرنی ایشکاج استارستہ
یوقودن اویانغان توسلی کوزلرنی آری بیرلی یوروتوب:

— چورت اسنیمی، یوز توبان کیتسونلر! تیشگر! دیب
چقردی.

«یہ، بونی بولدی؟ بولای غنہ بولغاچ آلا تلسہ
نیشلرلر. ای روقی مارات کیرہکمی ایدی» دیگان سوزلر ایشتولسہ
دہ، استارستہ قاتیراق طاوش ایلہ:

— نیچوو اتلر بلہن اسودزوتسہ، تیشگر!..

«نو کمال اورا یوروت!» دیب یاق یاقندن چقردیلر.
کمال اسمای اوغلینہ دورت بش کرہ «یوروتدی». آندن
خاق آرسندن آشغوب چقدی دہ سرای آسٹینہ کیتدی. کورہک
ایلہ صییر تیزہ گی کیتوروب اسمای اوغلینک بیتینی باشینی بویاب
چقدی. خاتونینی تیشوب یباردیلر. استارستہ چقرقانغہ قارامیچہ
اسمای اوغلینی جماعت ایوندہ گی بولمہ گہ یابدیلر.

(آخری بار) محبوب جمال آقوردینا

قویوب. کوزلگینی صالوب ترزہ قاتینہ کیلگانچہ، تگی یولچیلر،
ایندی کورنمی ایدیلر. یاروم ساعت ٹوتکاج کورشی قزی کروپ
تاماشانک نیدن عبارت ایکانینی طوتلغہ، طوتلغہ سویلہب بوردی.
ملانک نی بولسہ خفالانوب یورہ گی دولقلاناسہ، قولینہ
تسییح آلوب ایدن بوینیچہ یورو عادتی بار ایدی. حاضر دہ قولینہ
تسییحینی آلوب: «اللہ کریم اوزی توفیق بیرسون! یہ، خلققہ
احقرغہ نی گہ کیرہک ایدی؟ جای ایچسہ لر اوزلری گناہلی، اللہ
غفور رحیم کیچرر ایدی. اسطارستہ دہ دوراق!» دیب اوز اوزینہ
سویلہ نہ ایدی.

تاماشاچیلر جماعت ایونہ یاروب یتکانچہ، تاغی ٹللہ نیقدر
کشی قوشلدی. آندہ آزارغہ کرگاج کیگاش باشلانندی. قایسیلری:
ایکاونی دہ بیک قاتی قیناونی قایسیلری: بتون اولنی یورتونی
آرتق کوردیلر. اتفاقہ کیلہ آلیچہ شاولاشقاندہ، قبقادن بر
قارتیچق کیلوب کردی. چیتدرہک شورغان کشیلردن صوراشوب
آکلاغاچ، خلقتک اورتاسینہ باروب کردی. قارتیچق ایکی قولینی
آلغہ سوزوب:

— ئەی جمیيات! (جماعت) طوقتا کتر، بو قدر شاولاما کتر!
ایندی بسو خورلق یتمہ گان تاغی دہ بتون اولنی یوروتمہ کچی
بولاسز... شوندی ایزگی رمضان آئندہ کشی رنجتہ سز!..

بر نیچہ کشی بر آغزدن: «یوروتہ بز، یوروتہ بز!» دیب
چقردیلر. ٹوزینی عقلیقہ صاناغان بر آغای قارتیچق غہ یاقتراق
کیلوب:

— سینک ایندی ئەبی ٹوزوگدہ آقلک یوق. موندہ ایرلرگہ
آقل بیروب ماتاشقانچہ، بار ایوکا قایت دہ، بیچ باشندہ تیسپگنی
(تسییح) شامدراد! سینی ایندی کیلنلرکدہ طکللمی!..

خلق مونک سوزلرن قرقفہ صاناب: «خاخا، خاخا»
کولوشدیلر.

قارتیچق سوزینہ دوام ایشوب:

— کیلنلرم طکللمی، یوقی، مین سیگنا باروب زرلانغانم یوق!
موندہ بولسدہ سینک کبک بوش باشارغہ توگل بلکہ عقلی قارتلر

غہ ٹہیتہم. بو اشنی قالدروب، خاتونتی اوینہ قایتاروننی صوریم.

تگی آغای ئەبی دن یراق کیتمی، بورکنی توزہ توب:

محری: رضاء الدین بن فخرالدین.
ناشری: «محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفیلر».

«شورا» اورنبروغرہ اولہ بشہ کونرہ بر مفاہ ادبی، فنی و سیاسی مجموعہ در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ СБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونہ بدل: سنہک ۵، آلتی آیلق ۲ روبلہ ۶۰ تین.
«وقت» برلن برگہ آلوچیلرغہ:
سنہک ۹، آلتی آیلق ۴ روبلہ ۶۰ تین در.

ياگا باصلوب چىقدى :

حقى ۱ سوم . پوچتەسى برلە ۱ سوم
۱۵ تىن .

باش اسكلادى « اورنبورغ » دە
« وقت » ادارە سىندە .

شعبەلىرى : قازاندا « معارف » ، اوفادە
« چولپان » كىتبخانەلىرى .

دىنى واجتماعى مسۇلەر

محررى : رضاءالدين بن فخرالدين .
ناشرى : « وقت » ادارەسى .

كوندەلك ووقت ، غزته سىينه

۱۹۱۵ نچى يل ايچون ابونە دفتورى آچلدى .

« وقت » ، غزتهسى اوزىنىڭ حر ، معتدل و ترقيروور مسلگى بويونچە دوام ايتوب . سياسى ، اجتماعى ، اقتصادى و مىلى مسئلەلەرگە كوب اورن بېرەچك . كىچىر مكدە بولدىغىز مەھم واقەلەرگە دائر بولغان خبرلەرنىڭ ايكى درستلرن و قىتندە بلدروب طور اچق ، مەكەن بولن برلن رسملردە درج ايتلەچك .
بىلىق حقى ۵ سوم . آلتى آيلىق ۲ سوم ۶۰ تىن . اوچ آيلىق ۱ سوم ۳۵ تىن . بىر آيلىق ۴۵ تىن .

۱۵ كوندە بر چغا طورغان « شورا » ژورنالينه ۱۹۱۵ نچى يل ايچون
ابونە دفتورى آچقرد .

« شورا » مەجەوعەسى اوزىنىڭ كىسكائىنلىگان ياكى پروگراممى بويونچە علمى ، فىنى ، ادبى ، تارىخى ، دىنى و اجتماعى مسئلەلەر ايله طولو بولاقچى . تعليم و تربىيە مسئلە سىينه ابروچە دفت ايتلوب كىك اورن بېرلەچك . « شورا » نىڭ بىلىق حقى ۵ سوم . آلتى آيلىق ۲ سوم ۶۰ تىن . اوچ آيلىق ۱ سوم ۳۵ تىن . « وقت » ايله بىرگە آلوقچىلرغە ۴ سوم . آلتى آيلىق ۲ سوم .

« حكايهلر تور كومى »

[شريف كمال اثرى]

ش . ك . ك . افندى نىڭ ۳۰ دن آرتق واق
حكايهلرى بىرگە جىيلوب « وقت » ادارەسى طرفىدن
ياگا باصلوب چىقدى . او قورغە يىكل بولوب روقة
لدت بېرە ، اچ بوشقانى اونوتدرا تورغان يالغز ادبى
روشده يازلغان و ياخشى كاغدە استانبول حرفى
بلەن نقيس كىرىشده اشلەنوب محررنىڭ بىر قىطە
رسى ايله زىنئەنگان بو اثر اورتا قولدە ۲۰۰
صغيفەدن عبارت بولوب حقى ۷۰ تىن . پوچتە ايله
۸۰ تىن در . باش اسكلادى اورنبورغدە « وقت »
ادارەسى . شعبەلىرى قزاندا « معارف » ، اوفادە
« چولپان » كىتبخانەلىرى در .

ايلىق رسەلى « روسىيە سوداسى » ژورنالينىڭ

۱ نچى نومبىرى
باصلوب چىقدى .

مەنەر جەسى : اشلىكلى باورويا ايله امېرىكە (چاغشدر) سودا گوم آلوجى . ص
نورف . تاموژنا ادارەلىرى . طاورنى ازانلار ، كلە مەلر ، پىچانلر ، ائىكىتلر ، بارلىكلر وغىرلر .
اول طور مەشئە دائر . كافوپىراتسىيە حقندە سور باشى . صابان باصوون نچك باڭكار طورغە كىرەك .
روسىيە مە زاگرا نىسەدە آطلر . رسىلر . اورنەك بولور ارق بىر مەلا . اورنە مەزەن اھەد طوققا باپق .
عمومى استاتىستىكە . (ايگن سودا و صناعت باھىدىن) . ناتار غز نەلر ندىن : اشلىكلى مسلمان خالغونى .
ھىرلى تاتار خالغونى . اوياو سودا گرلر . سىلمان قولندە كانفىت فابرىكى . روس غز نەلر ندىن :
مانغولىيە ، روس سوكناسى ، اوخونىسكى تىرەلر ندىن آلتون . سىرەدە و شىرقەدە آلتون معدنلىرى .
ھازىرقى زمان سودا گرلرى . ياگا زا كونلر . بويلىغى ايگن ھاصلاتىنىڭ ھسابى . روسىيە نىڭ چىت
مەلىكلىرى ايله تىجارىتى . اسماعىل بك غىبىرىنىسكى . لىطىفە آنا ايله اوغل آراسىندە . طابشقانلى
كارتىنىكە و اورنە زور مە گوزەل رسىلر . اعلانلر . و باشقىلر .

« روسىيە سودا سىينە » مەشئە قىبول ايتلە . بھاسى پوچتە خرىجى ايلە :
۱ بلغە ۲ سوم ۵۰ تىن ۶ آيغە ۱ سوم ۲۵ تىن ۳ آيغە ۶۵ تىن ۱ آيغە ۲۵ تىن .
پروبنى نومبىرى ۱۲ دانە ۲ نىڭلە ماركە بىر بىرىنە كوندىلر در .
آدرىس : « روسىيا-سوداسى » ، редакц. № 4 , Казань

Ш У Р О

№ 23.

ДЕКАБРЬ 1 = 1914 ГОДА.

«كتب سته و مؤلفلى»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

حديث وسنت علملى قاشنده «كتب سته» ديب مشهور بولغان صحيح البخارى، صحيح مسلم، سنن ابى داود، جامع ترمذى، سنن نسائى، سنن ابن ماجه، موطا مالك كتابلى حقتده يازلغان بر رساله در. حديث علمى برله شغلله نوچيلر ايچون كيره كلى معلوماتلرده بار. ۱۳۶ بيتدن عبارت بو رساله نك حقى پوچتەسى برله برلكده ۵۵ تين.

آدریس : Редакция газ. „Вактъ въ Оренбургъ.“

«ابن تيميه»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

اسلام عالملى نك ابك مشهورلرندن بولغان ابن تيميه نك ترجمه حالى، مسلكى و فكلرلى يازلغان ۱۴۸ بيتك بر اثر در. حقى پوچتەسى ايله برلكده ۶۰ تين. هر بر مشهور كتابچيلرده ساتلور. باش اسقلادى «وقت» اداره سنده.

«ابن عربى»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

شيخ محى الدين بن عربى-ترجمه حالى حقتده ترتيب ايتولگان بر رساله در. مونده ابن عربى نك مسلكى و اوزينه خاص بولغان فكلرلرندن مهملى ذكر ايتولگان. ۱۲۶ يتده باصلغان بو رساله نك حقى پوچتەسى برله برلكده ۶۰ تين. باش اسقلادى «وقت» اداره سنده.

قامپانيه زينگر نك

تگو ماشينلرلى ساتولادر يالغز اوز مغازينلرندە غنه

قول و آياق

ماشينلرلى نك هر

تورلىسى

مغازينلرلى روسيه نك

همه شهرلرندە بار.

تولنه

آطنه غنه سومدن

باشلاب

ساخته دن

ماقلانگرا